

Н.Л. Правдюк, К.В. Бурко, І.М. Лепетан

У П Р А В Л І Н С Ь К И Й
О Б Л І К
у схемах і таблицях

Вінниця – 2009

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Н.Л. Правдюк
К.В. Бурко
І.М. Лепетан

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

у схемах і таблицях

навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Рекомендовано
Вченою радою Вінницького державного аграрного університету
(протокол № від р.)

Вінниця – 2009

Рецензенти: Дем'яненко М.Я. – доктор економічних наук, професор ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН
Мулик Т.О. – кандидат економічних наук, доцент Вінницького державного аграрного університету

Рекомендовано
Вченою радою Вінницького державного аграрного університету
(протокол № від р.)

Правдюк Н.Л., Бурко К.В., Лепетан І.М.

Управлінський облік у схемах і таблицях. Навчальний посібник. – Вінниця: ОЦ ВДАУ, 2009. – 125 с.

Навчальний посібник складено відповідно до програми з дисципліни «Управлінський облік» з метою допомоги студентам у вивченні та засвоєнні питань щодо змісту та організації управлінського обліку, складу витрат виробництва та обчислення собівартості продукції (робіт, послуг) у сільському господарстві за допомогою таблиць та схем.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Тема 1. Мета, зміст та організація управлінського обліку	7
Тема 2. Класифікація і поведінка витрат.....	21
Тема 3. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.....	39
Тема 4. Облік витрат допоміжних та обслуговуючих виробництв.....	58
Тема 5. Облік витрат на організацію виробництва та управління.....	66
Тема 6. Облік витрат та калькулювання собівартості продукції рослинництва.....	71
Тема 7. Облік витрат та калькулювання собівартості продукції тваринництва.....	79
Тема 8. Облік витрат та калькулювання собівартості продукції промислових виробництв.....	88
Тема 9. Облік і калькулювання за повними, змінними та нормативними витратами.....	95
Тема 10. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку..	101
Тема 11. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень.....	104
Тема 12. Бюджетування і контроль.....	110
Тема 13. Облік і контроль за центрами відповідальності.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	122

ПЕРЕДМОВА

Перехід на національні стандарти бухгалтерського обліку, нові економічні умови розширюють функції та повноваження бухгалтерської служби. Бухгалтерська професія виходить на якісно інший рівень, а бухгалтер аналітик в своїй діяльності піднімається на новий щабель, перейшовши, від облікової реєстрації господарських фактів до управління виробництвом.

Управлінський (внутрішньогосподарський) облік посідає центральне місце в процесі підготовки спеціалістів з бухгалтерського обліку та аудиту. Його побудова є широко творчою роботою на кожному підприємстві, яка ґрунтується на особливостях технології та організації виробництва, потребах інформаційного забезпечення всіх рівнів управління.

Важливою складовою частиною управлінського обліку є калькуляція собівартості продукції, робіт та послуг.

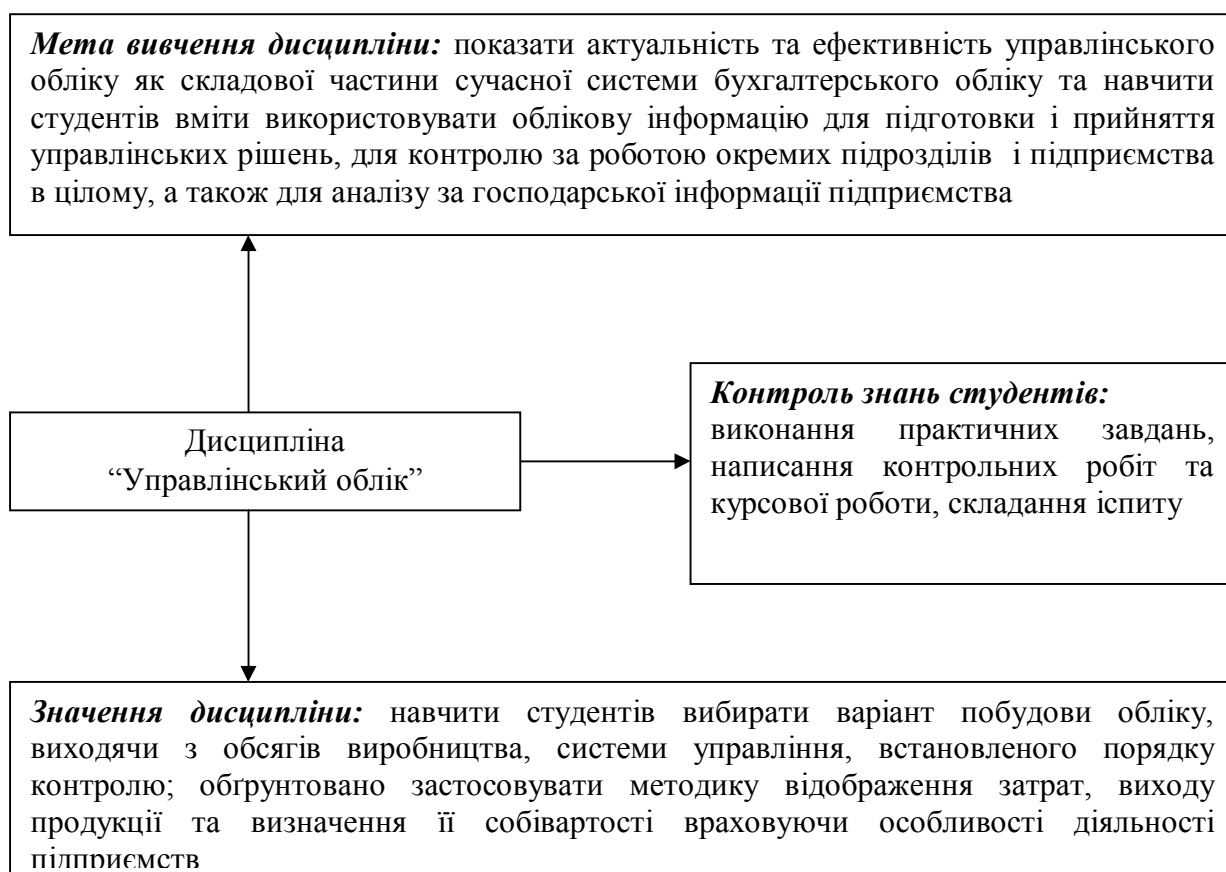

Рис.1. Дисципліна “Управлінський облік”

Структурно-модульна схема з дисципліни

«Управлінський облік»

Модуль	К-ть годин*			Форма контролю	К-ть заходів	Оцінка за захід, балів		Сума балів	
	ЛЗ	ЛПЗ	СРС			max	min	max	min
1	14	14	40	Лекції	1	7	4,2	7	4,2
				Поточний контроль практичних занять	2	7	4,2	14	8,4
				Самостійна робота	1	9	5,4	9	5,4
				Контрольні роботи	2	5	3	10	6
				Модуль	1	10	6	10	6
Всього								50	30
2	14	14	39	Лекції	1	7	4,2	7	4,2
				Поточний контроль практичних занять	2	7	4,2	14	8,4
				Самостійна робота	1	9	5,4	9	5,4
				Контрольні роботи	2	5	3	10	6
				Модуль	1	10	6	10	6
Всього								50	30
	28	28	79	РАЗОМ				100	60

Примітки

** ЛЗ – лекційні заняття; ЛПЗ – лабораторні, практичні, семінарські заняття; СРС – самостійна робота студента.

ТЕМА 1. МЕТА, ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

План вивчення теми

1. Сутність управлінського обліку та його місце в системі управління
2. Предмет, метод та завдання управлінського обліку
3. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку
4. Принципи і системи організації управлінського обліку

1. Сутність управлінського обліку та його місце в системі управління

Управлінський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки та контролю всередині підприємства.

Рис. 1.1. Сутність управлінського обліку

Мета управлінського обліку – допомога компанії досягти її стратегічних цілей, тобто задоволення потреб клієнтів, акціонерів та інших учасників господарської діяльності (постачальників, персоналу тощо)

Рис. 1.2. Мета управлінського обліку

Функції управлінського обліку

Інформаційна – забезпечення керівників всіх рівнів управління інформацією, яка необхідна для поточного управління, контролю і прийняття оперативних управлінських рішень

Комунікаційна – формування інформації, яка є засобом внутрішнього комунікаційного зв'язку між рівнями управління і різними структурними підрозділами одного рівня

Контрольна – оперативний контроль і оцінка результатів діяльності внутрішніх підрозділів і підприємства в цілому у досягненні мети

Прогнозна – перспективне планування і координування розвитку підприємства у майбутньому на підставі аналізу і оцінки фактичних результатів діяльності

Рис. 1.3. Функції управлінського обліку

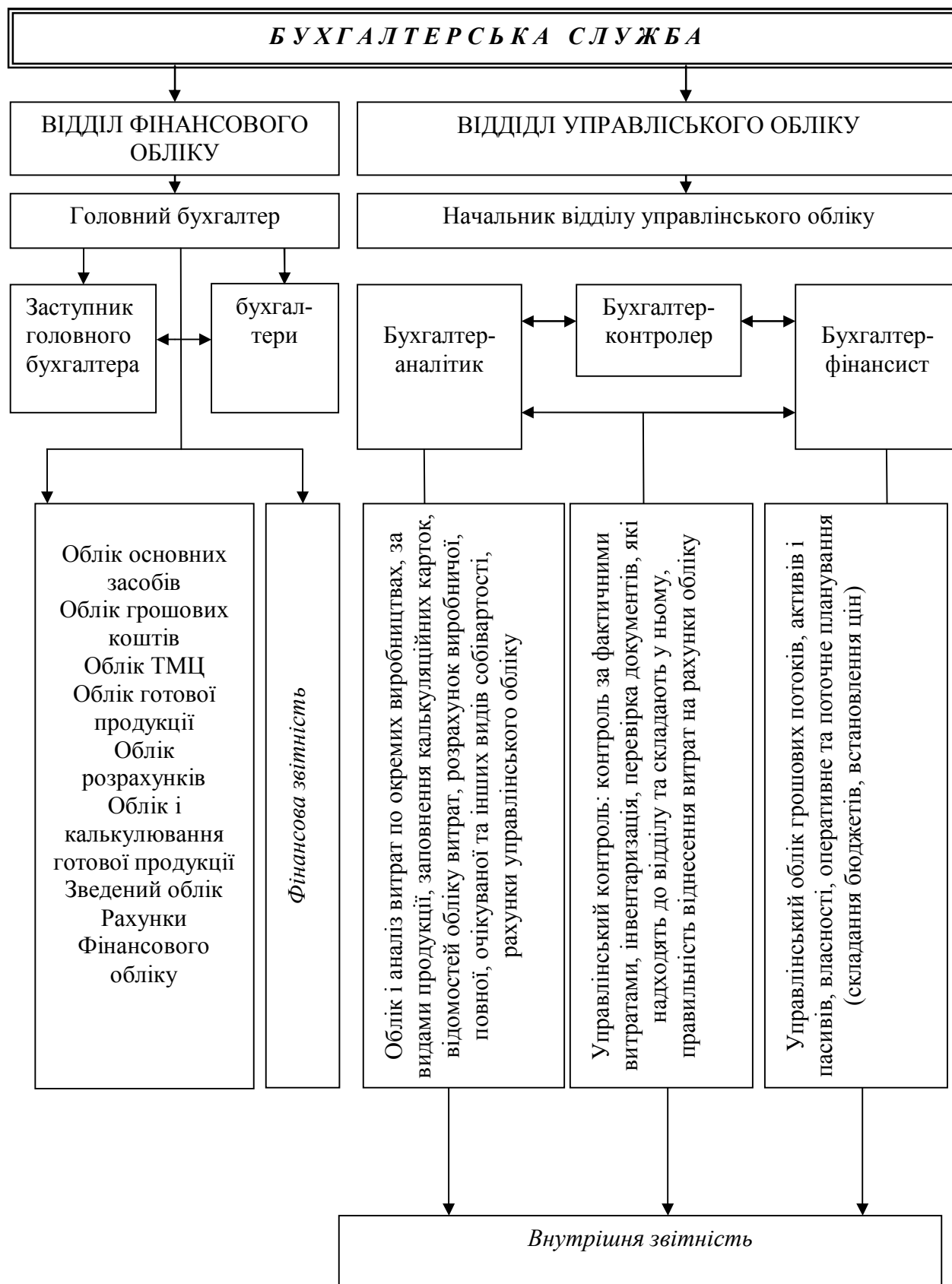

Рис. 1.4. Структура бухгалтерської служби сільськогосподарського підприємства

Рис. 1.5. Підходи до формування облікової політики за видами обліку у співвідношенні із економічними інтересами груп користувачів облікової та звітної інформації

Таблиця 1.1

Етапи організації управлінського обліку на підприємстві

№ етапу	Назва етапу	Зміст етапу
Етап 1	Методологічний	Обирається модель управлінського обліку в залежності від його мети, визначаються об'єкти та методи обліку витрат, елементи методу бухгалтерського обліку, які будуть служити для формування інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень (план рахунків управлінського обліку, склад калькуляційних статей, тощо)
Етап 2	Технічний	Обирається склад реєстрів аналітичного обліку, форми внутрішньої звітності, визначаються напрями руху інформації всередині підприємства
Етап 3	Організаційний	Здійснюється розподіл обов'язків між працівниками в підсистемі управлінського обліку

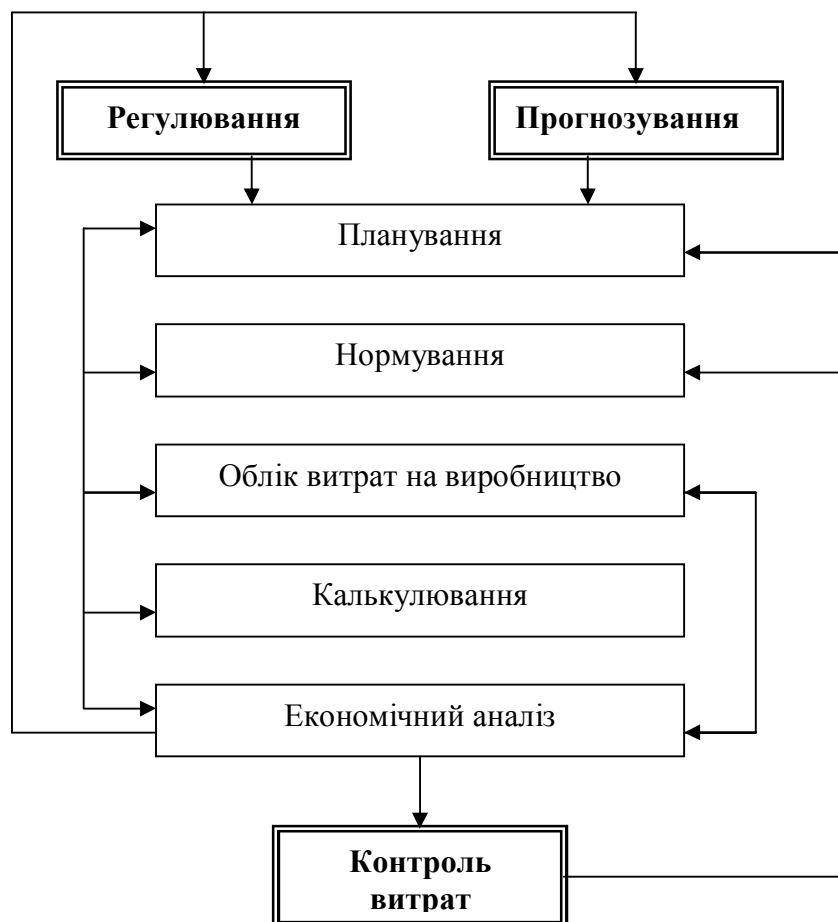

Рис.1.6.Елементи системи управління витратами та їх взаємозв'язок

Таблиця 1.2

Етапи створення підсистеми управлінського обліку

№ етапу	Зміст етапу	Дії по етапу
Етап 1	Формування управлінського рішення облікової задачі або аналіз і опис існуючого.	1) визначаються управлінські завдання та порядок їх управлінського вирішення 2) визначається перелік даних, необхідних для її вирішення, система їх збирання та правил документообігу 3) визначаються результати, яких планується досягти, та призначаються відповідальні особи за досягнення визначених результатів.
Етап 2	Ув'язка прийнятих рішень з існуючими управлінськими рішеннями, обліковою політикою, бухгалтерською практикою та з існуючими обліковими технологіями	1) узгоджуються дані управлінського обліку з даними фінансового 2) вносять зміни до облікової політики або купується нове програмне забезпечення з відповідними функціями
Етап 3	Впровадження облікових технологій	1) офіційно покладається відповідальність на працівників за збирання та аналіз даних 2) відбувається розробка посадових інструкцій для виконавців.

Рис. 1.7. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз у системі управління діяльністю підприємства

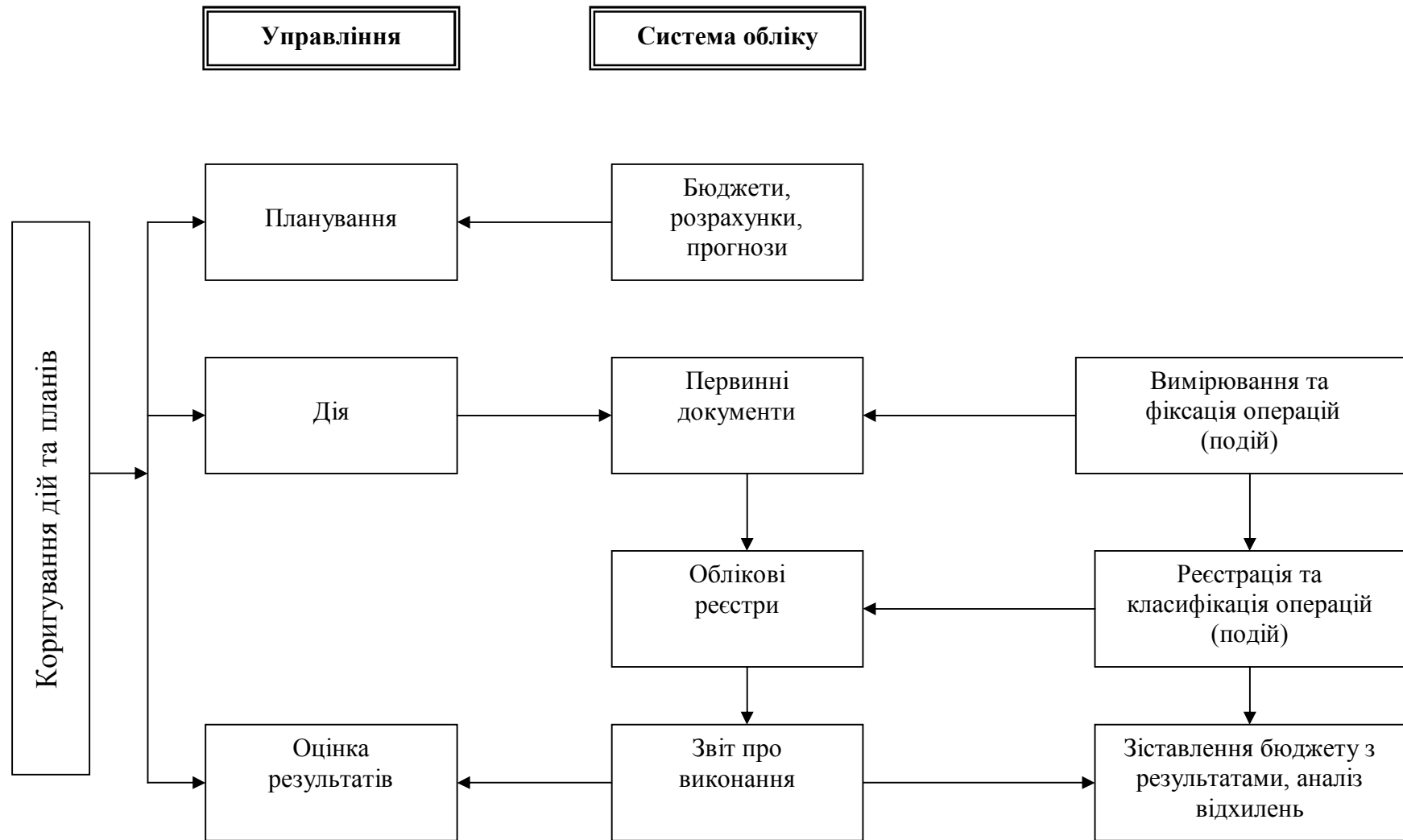

Рис. 1.8. Взаємозв'язок системи обліку та функцій управління

2. Предмет, метод та завдання управлінського обліку

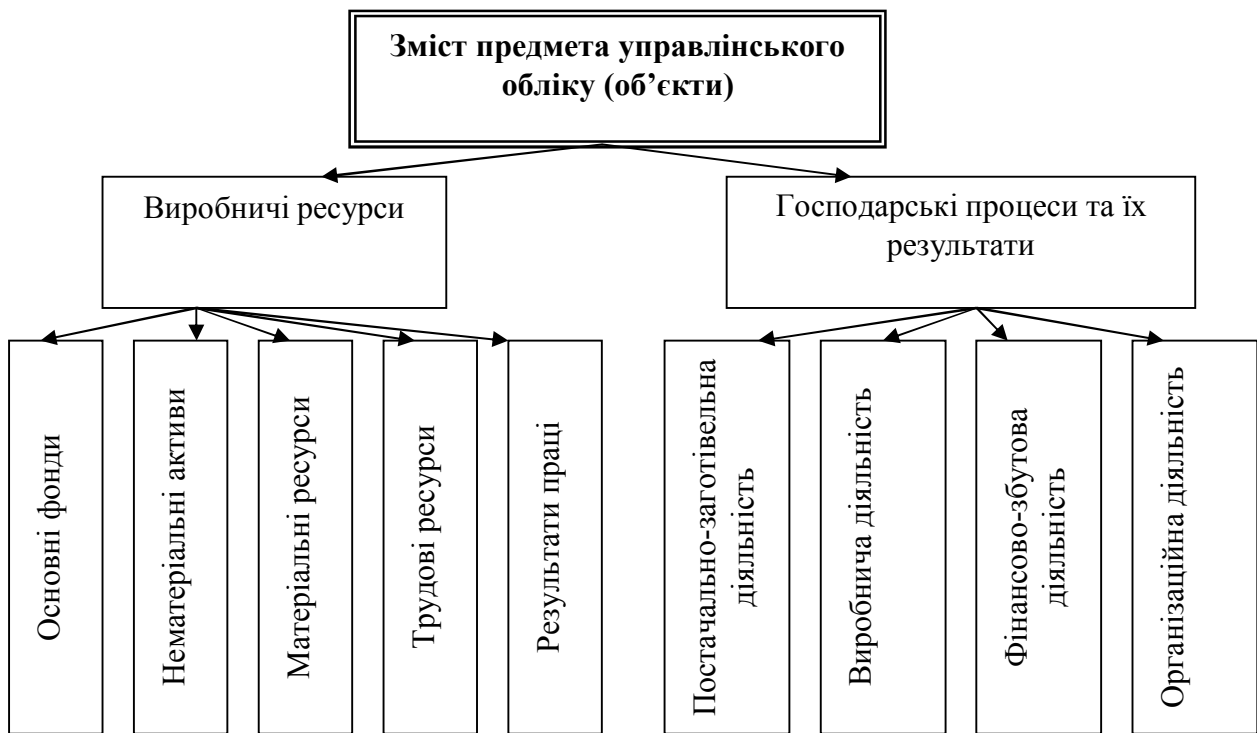

Рис.1.9. Об'єкти управлінського обліку

Рис. 1.10. Методи, що використовуються в управлінському обліку

Предметом управлінського обліку в загальному вигляді є сукупність об'єктів у процесі всього циклу управління виробництвом.

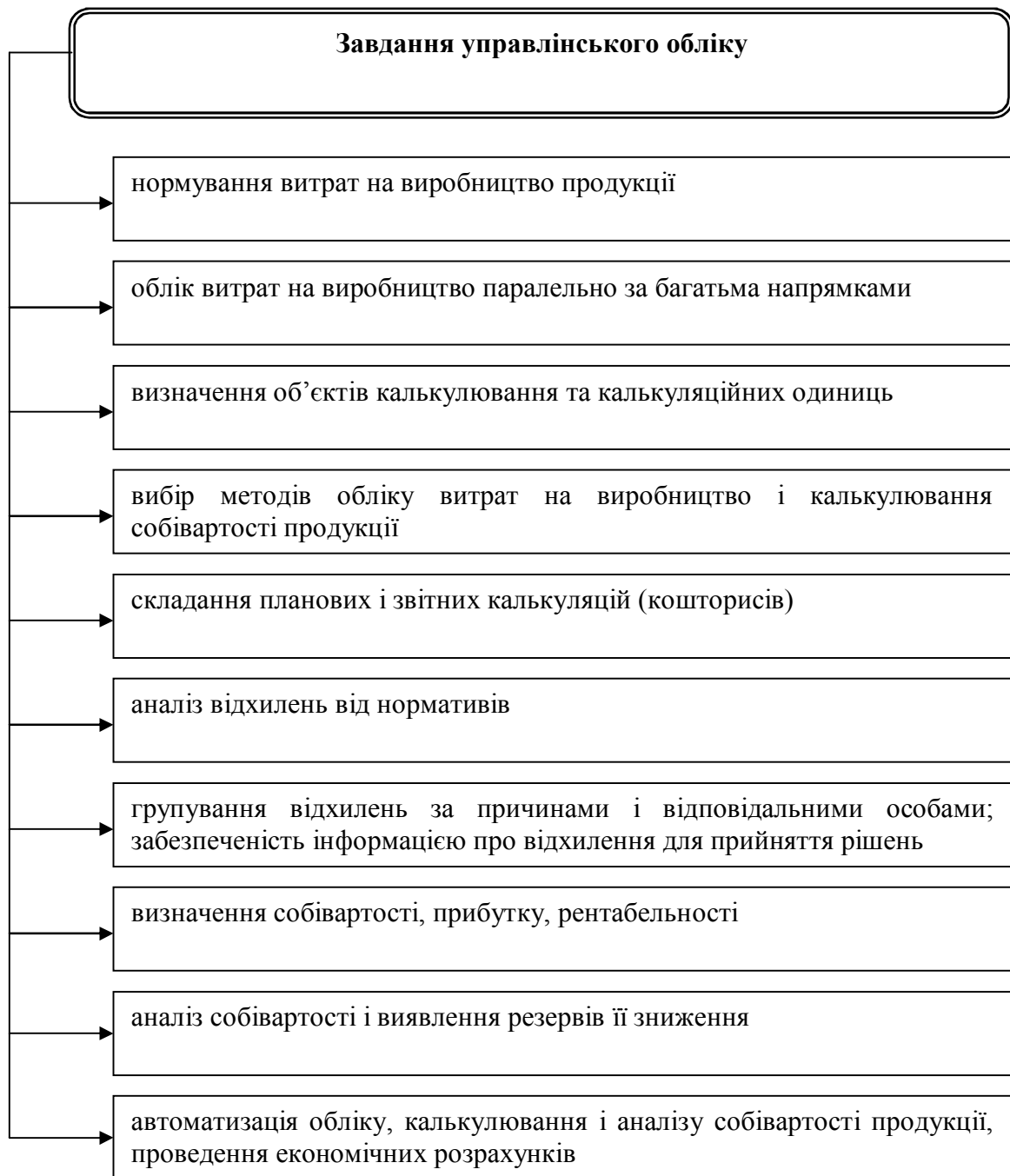

Рис. 1.11. Завдання управлінського обліку

3. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку

Таблиця 1.3

Основні відмінності між фінансовим та управлінським обліком

Порівнювані показники (критерії)	Відмінності	
	Фінансовий облік	Управлінський облік
1	2	3

1	2	3
Користувачі	Зовнішні	Внутрішні
Відкритість даних	Доступні всім	Комерційна таємниця
Обов'язковість ведення	Обов'язковий	Необов'язковий
Базисна теорія	Подвійного запису	Облік за центрами відповідальності
Звітність	Повна фінансова	Короткотермінова сегментна
Періодичність звітності	Періодична (місячна, квартальна, річна)	Змінний інтервал, оперативна
Залежність від внутрішньої побудови діяльності (організаційна структура, технологічні процеси)	Не залежить	Залежить
Свобода вибору обліку	Відповідно до нормативних актів	Вільний вибір
Відображення часу (націленість)	Суворе ретроспективна фінансова історія	Орієнтація на майбутнє
Критерії точності	Абсолютна точність	Можливі відхилення
Обмеження	Нормативні акти	Немає
Використання вимірників	Грошові	Грошові, кількісні, якісні, трудові

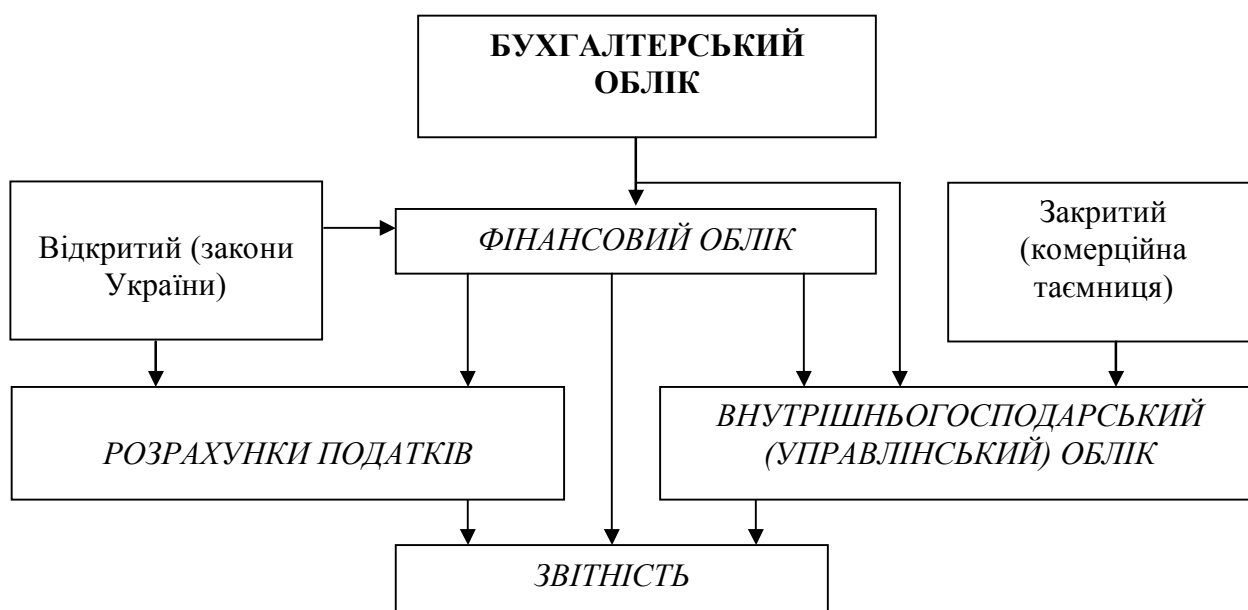

Рис. 1.12. Організаційна структура бухгалтерського обліку на підприємстві

Рис. 1.13. Схема організації фінансового і управлінського обліку

4. Принципи і системи організації управлінського обліку

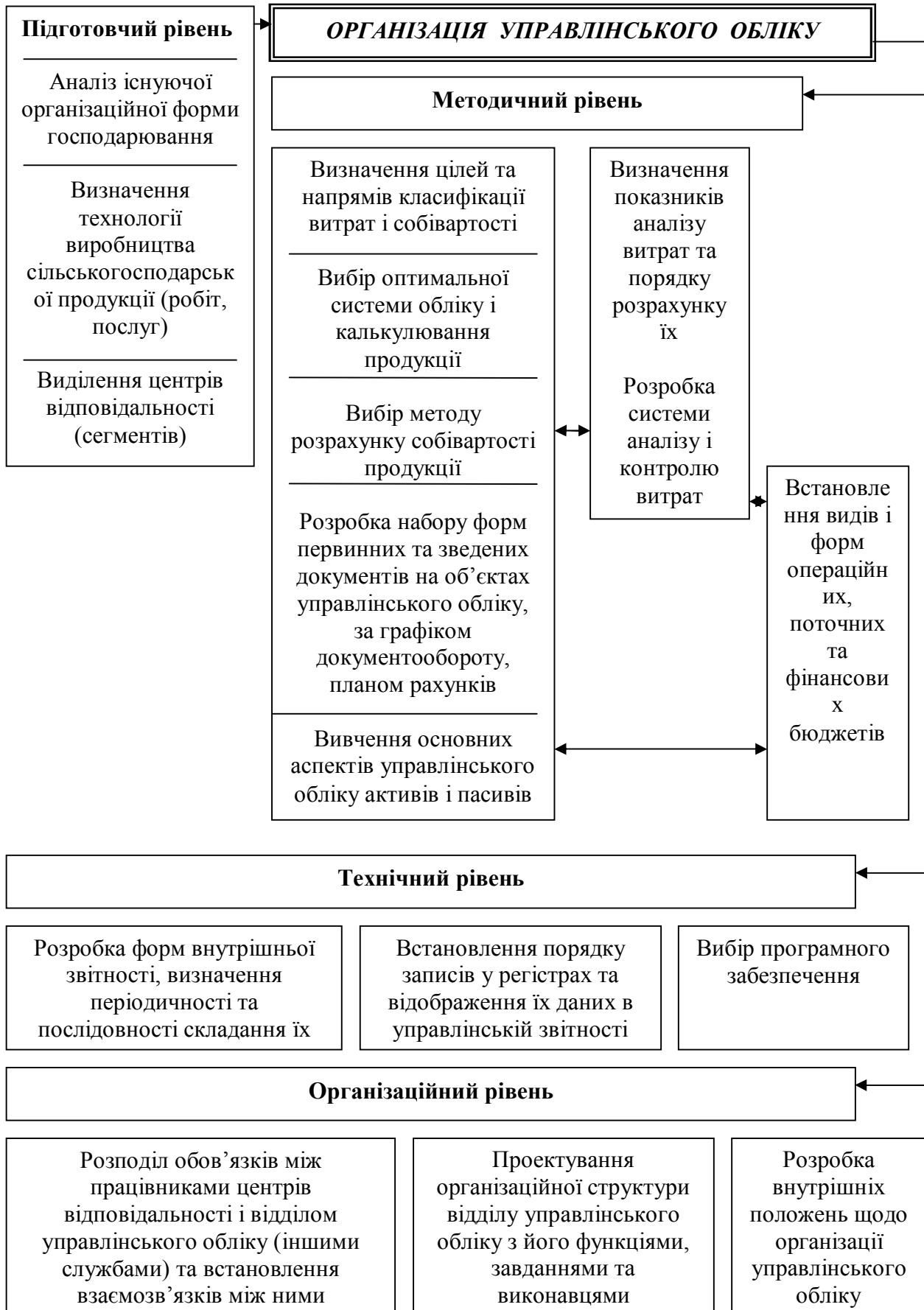

Рис. 1.14. Організація управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах

Рис. 1.15. Функціональний підхід до управлінської звітності

Таблиця 1.4

Типи організаційних структур в залежності від ступеня відповідальності

№ п/п	Типи організаційної структури	Характеристика
1.	Централізовано організована структура	Характеризується ієрархічною (пірамідальною) структурою. Така система управління є консервативною, передбачає максимум примусу і не забезпечує свободи дій співробітника підприємства
2.	Децентралізована організаційна структура	Характеризується наявністю центрів прибутку та інвестицій, керівники яких мають більше прав та обов'язків, ніж менеджери центрів витрат. Вони несуть велику відповідальність, мають розширені повноваження і можуть приймати значну частину рішень без попереднього обговорення з адміністрацією підприємства. З іншого боку, при децентралізованій структурі між керівниками розподіляється відповідальність планування і контролю витрат і результатів діяльності окремих структурних підрозділів

Контрольні питання для самоперевірки

1. Як і коли виник управлінський облік?
2. Що вивчає управлінський облік?
3. Які методи використовує управлінський облік?
4. Як пов'язаний управлінський облік з іншими елементами системи бухгалтерського обліку?
5. Яка інформація використовується в управлінському обліку?
6. За якими ознаками класифікуються системи управлінського обліку?
7. Для чого призначений управлінський облік постачальницько-заготівельної діяльності? Які питання вирішує облік виробничої діяльності?
8. Як організаційна структура підприємства впливає на побудову управлінського обліку?
9. Чим організаційна структура фірми відрізняється від виробничої структури?
10. Які принципи організації управлінського обліку?
11. Якою має бути релевантна інформація для потреб прийняття управлінських рішень, контролю?
12. Як може бути побудований аналітичний управлінський облік?
13. Для чого служить внутрішня звітність підрозділів?
14. Охарактеризуйте основні форми звітності про економічні результати діяльності.
15. Який вид внутрішньої звітності найбільш повно характеризує діяльність центру відповідальності?
16. За яким принципом будується план рахунків в Україні?
17. Охарактеризуйте відомі Вам системи побудови плану рахунків.
18. Які функції головного бухгалтера в системі управлінського обліку?

Тести для самоконтролю

1. Управлінський облік – це:

а) процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень;

б) процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, яка використовується менеджерами різних рівнів управління підприємством для планування, оцінки і контролю його діяльності та прийняття рішень;

в) процес відображення кількісних і якісних характеристик масових соціально-економічних явищ і процесів, закономірностей їхнього розвитку за конкретних умов місця і часу.

2. Об'єктами управлінського обліку є:

- а) методи і прийоми обліку активів і зобов'язань;
- б) витрати, доходи та фінансові результати діяльності підприємства;
- в) методи управління підприємством.

3. Управлінський облік ведеться з метою:

- а) складання податкових декларацій;
- б) отримання статистичної інформації;
- в) управління підприємством.

4. Ведення управлінського обліку на підприємстві є:

- а) обов'язковим за законодавством;
- б) обов'язковим за вимогою податкових органів;
- в) необов'язковим (за рішенням адміністрації підприємства);
- г) необов'язковим з окремих питань.

5. Управлінський облік виконує такі функції:

- а) комунікаційну;
- б) комплексну;
- в) регулюючу.

6. Порядок ведення управлінського обліку :

- а) регламентується Міністерством фінансів України;
- б) визначається Міжнародною федерацією бухгалтерів;
- в) описується податковим законодавством;
- г) встановлюється керівництвом підприємства.

7. Що з наведеного не є об'єктом управлінського обліку:

- а) доходи підприємства;
- б) розрахунки з покупцями і замовниками;
- в) витрати центрів відповідальності;
- г) фінансові результати.

8. Користувачами даних управлінського обліку є:

- а) інвестори, акціонери;
- б) податкові органи;
- в) фінансові та кредитні установи;
- г) керівники всередині підприємства.

ТЕМА 2. КЛАСИФІКАЦІЯ І ПОВЕДІНКА ВИТРАТ

План вивчення теми

1. Економічна сутність витрат та їх регламентація в Україні
2. Склад виробничих витрат
3. Напрями класифікації витрат в управлінському обліку та їх характеристика
4. Поведінка витрат

1. Економічна сутність витрат та їх регламентація в Україні

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Рис. 2.1. Визначення витрат за П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

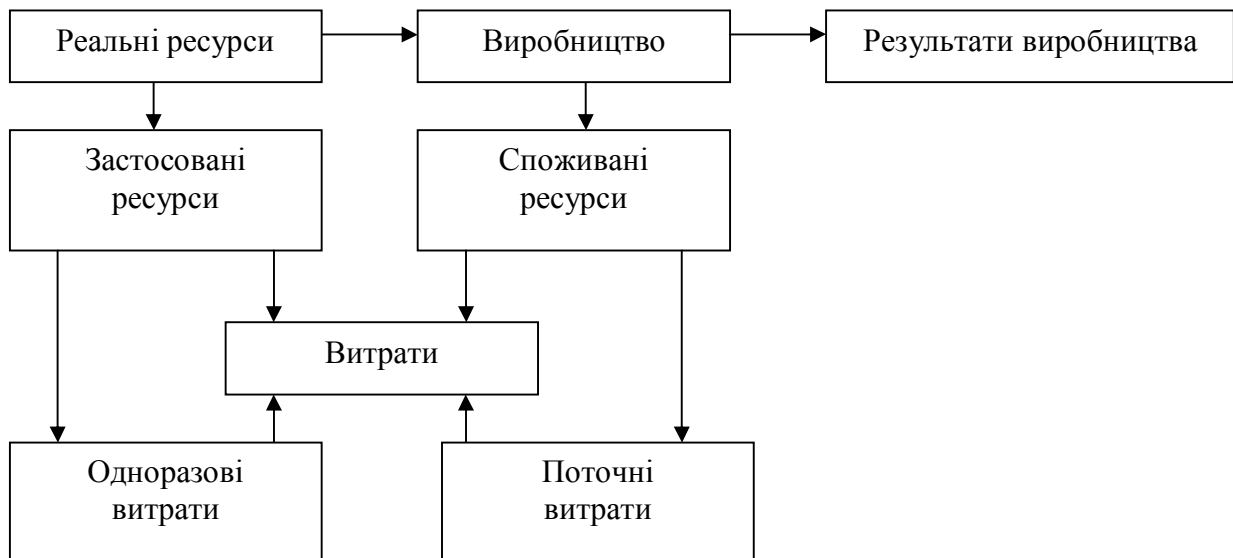

Рис. 2.2. Методологічні засади до визначення сутності терміна “витрати”

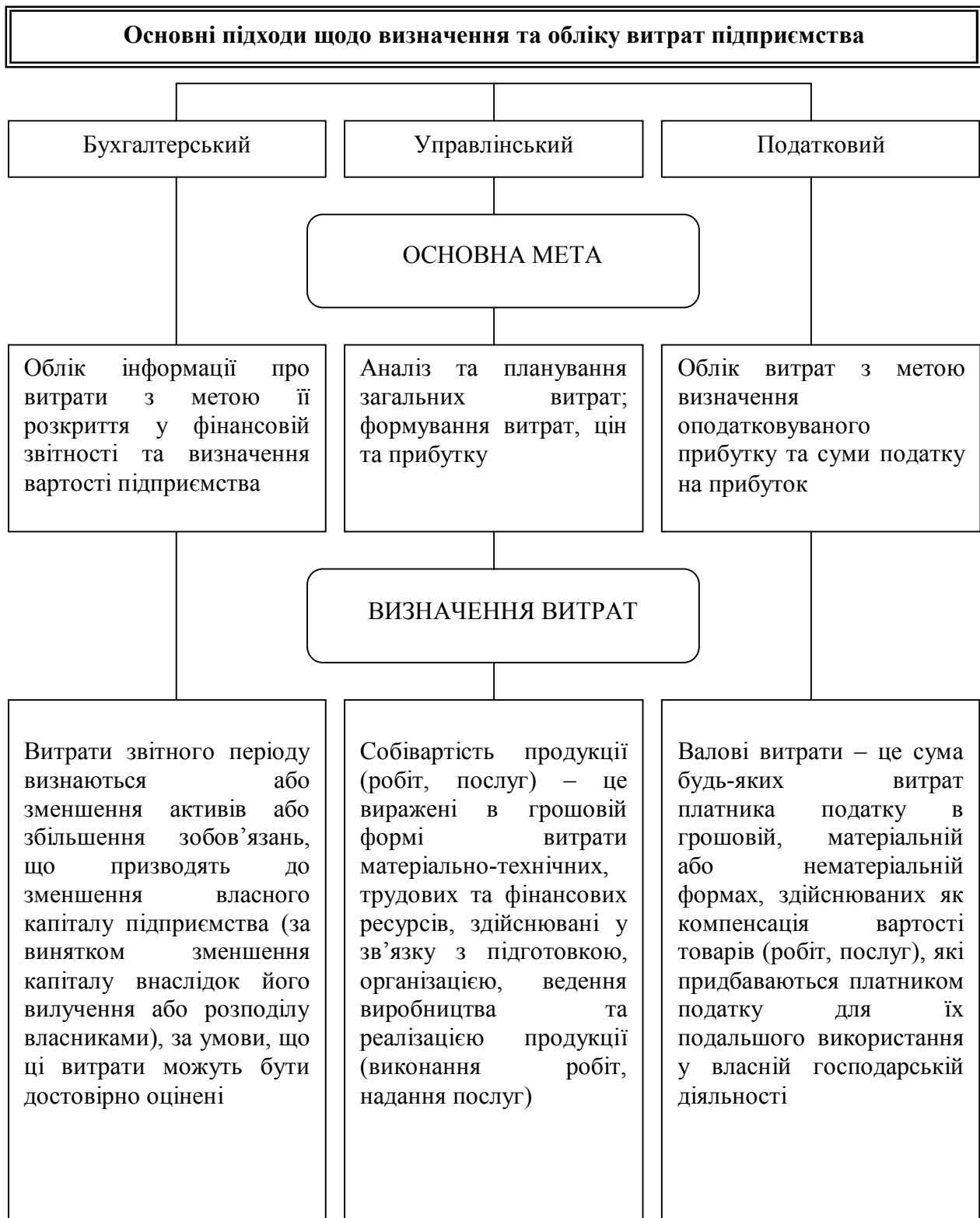

Рис. 2.3. Основні підходи щодо визначення та обліку витрат на підприємстві

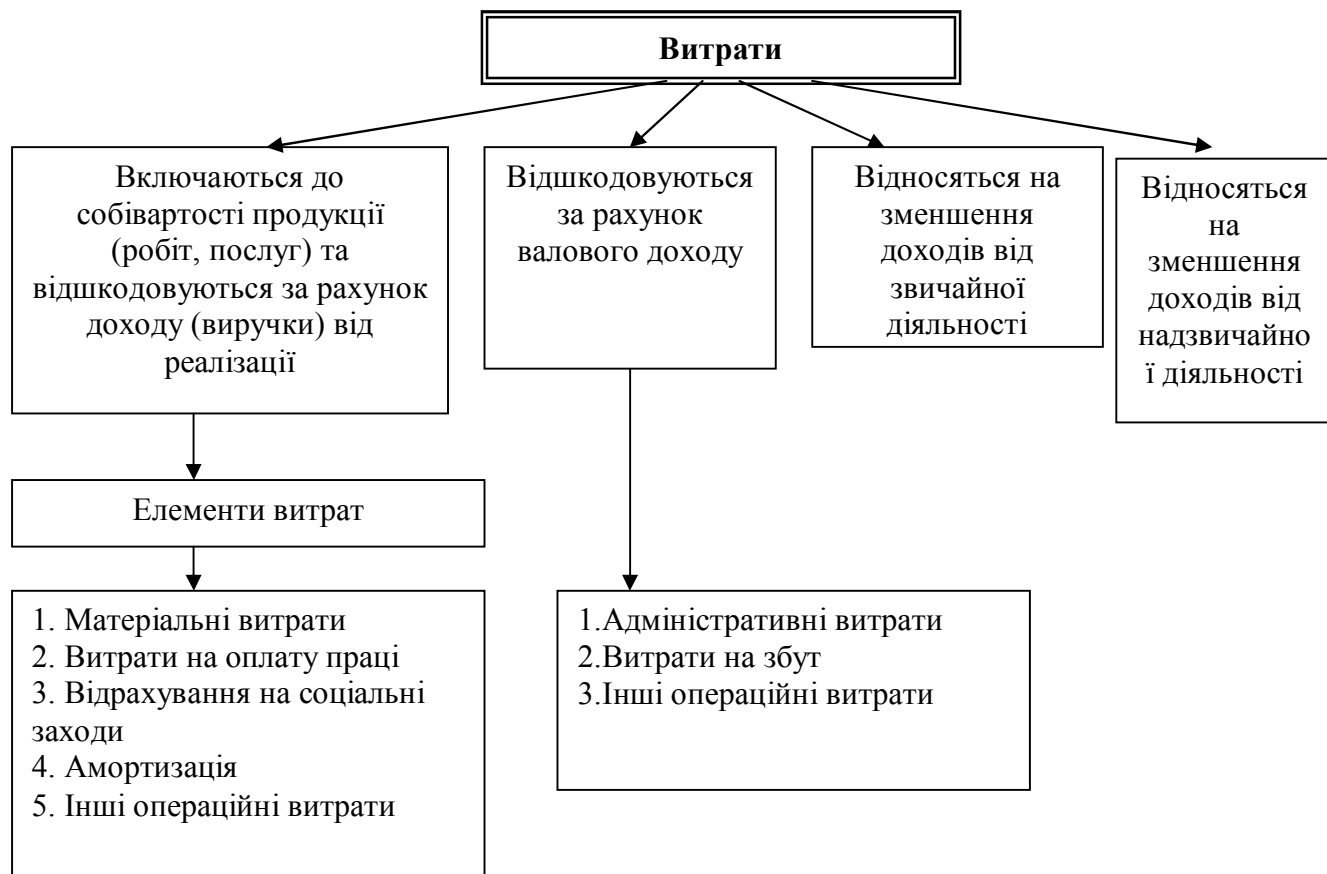

Рис. 2.4. Концепція обліку витрат в Україні

2. Склад виробничих витрат

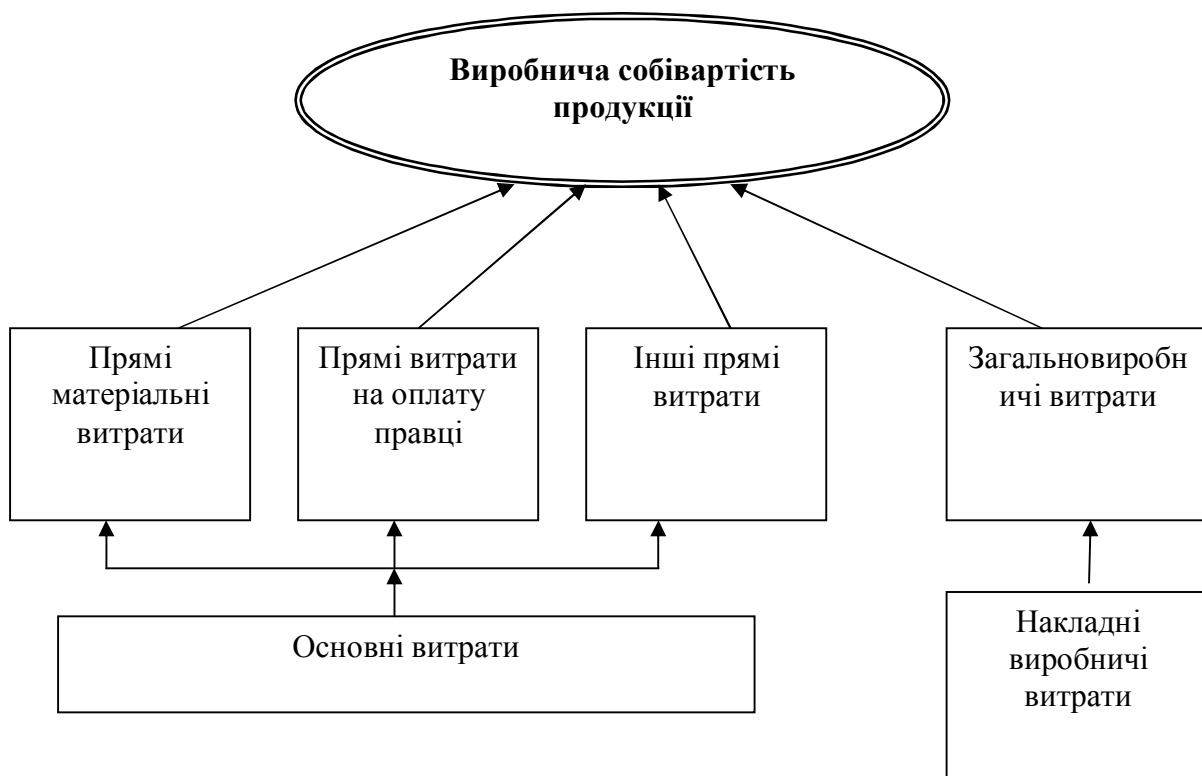

Рис. 2.5. Формування виробничої собівартості продукції

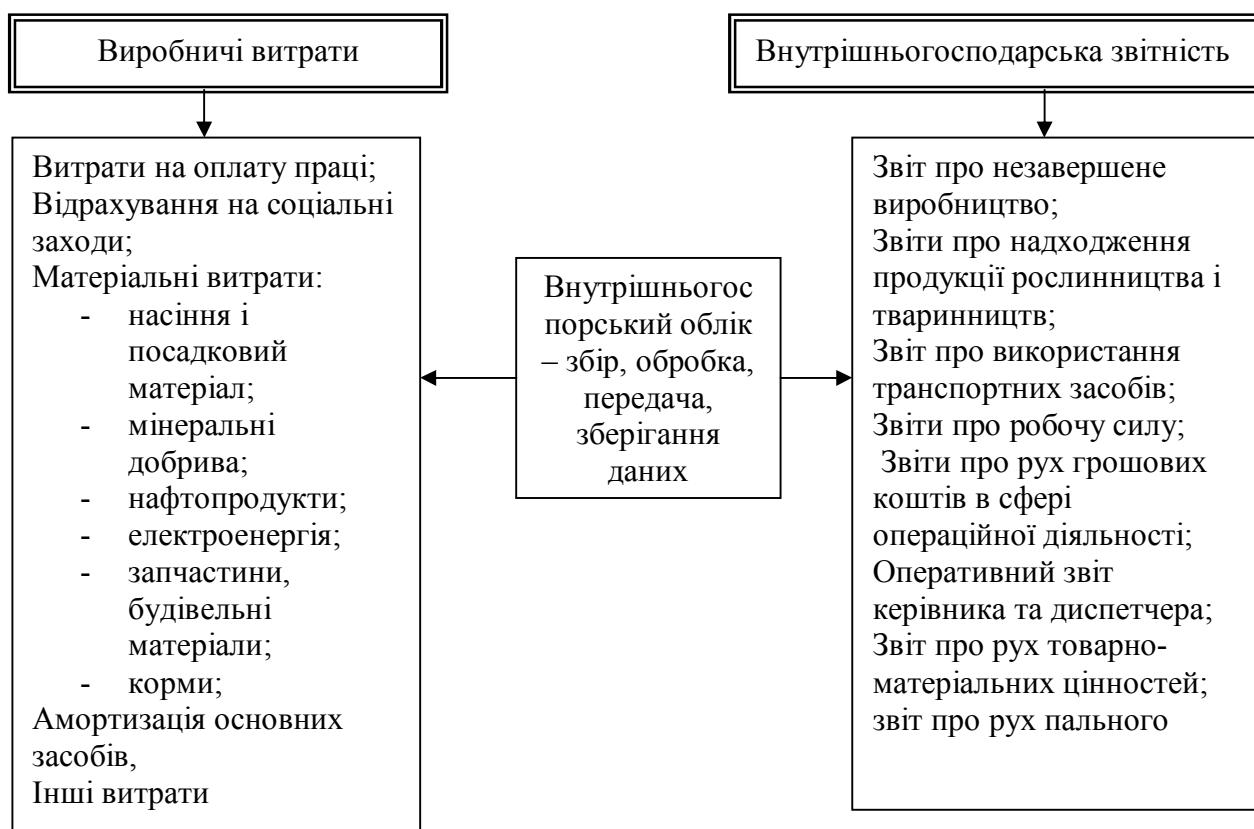

Рис. 2.6. Взаємозв'язок виробничих витрат та внутрішньогосподарської звітності

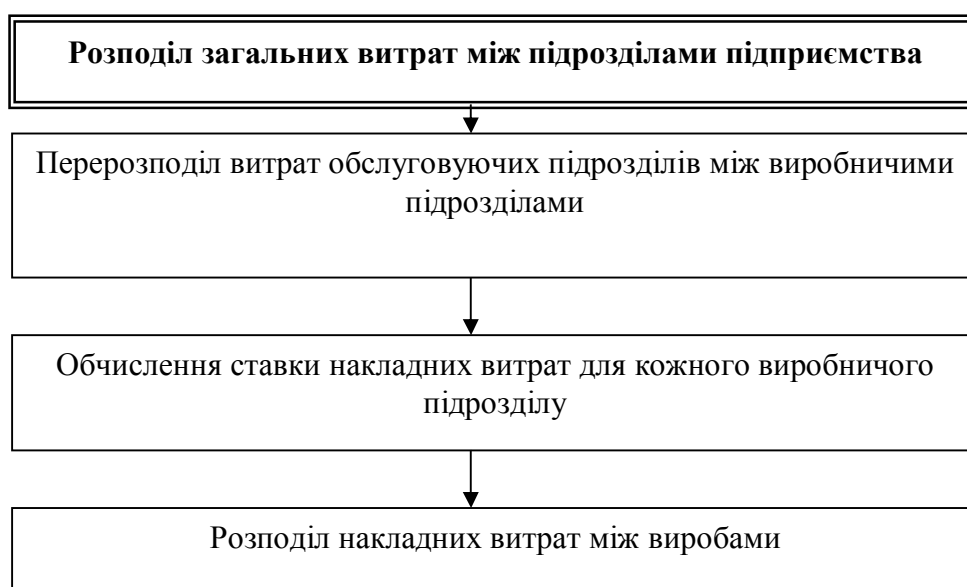

Рис. 2.11. Процес розподілу виробничих накладних витрат

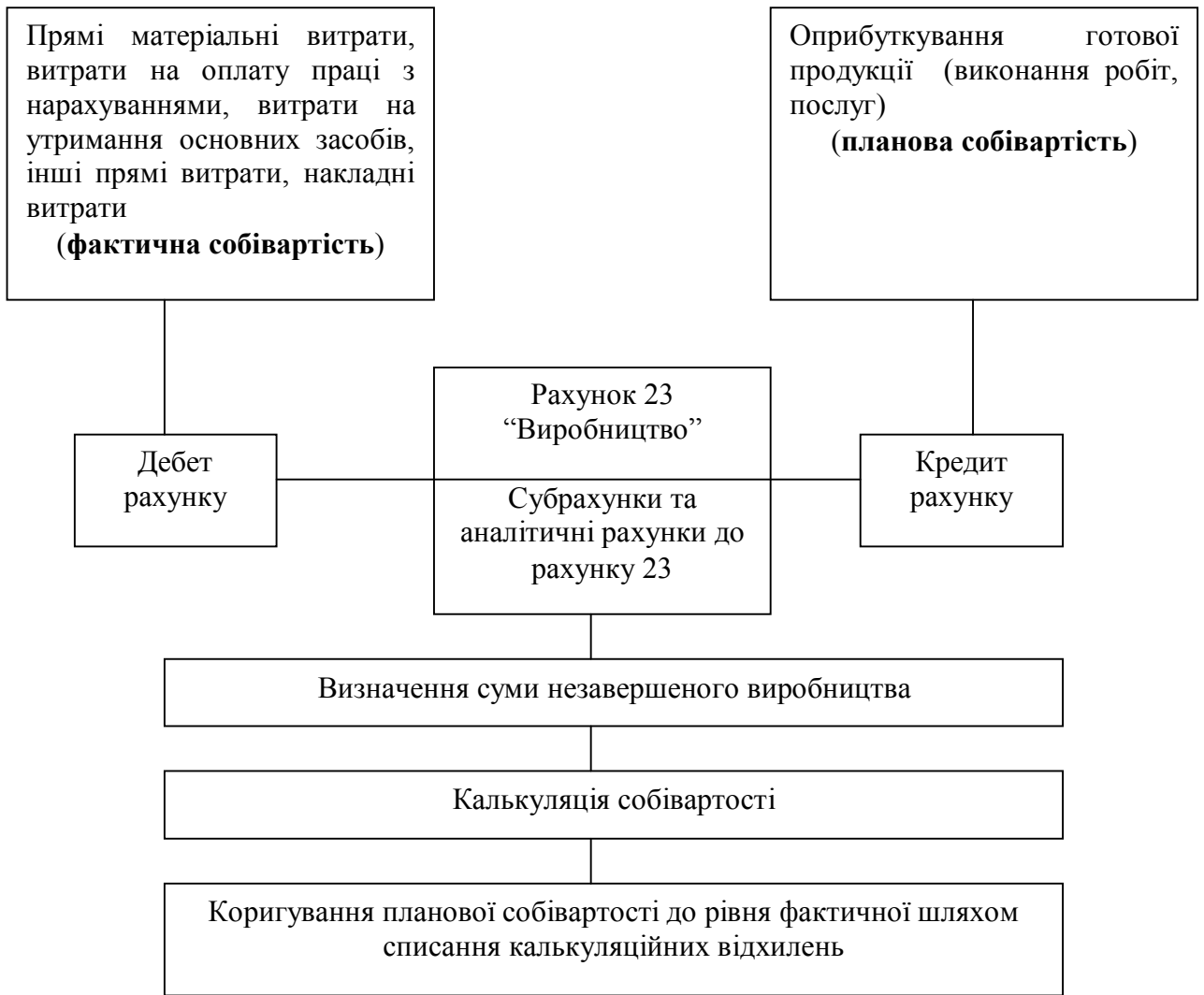

Рис. 2.7. Схема організації обліку витрат на рахунку 23 “Виробництво”

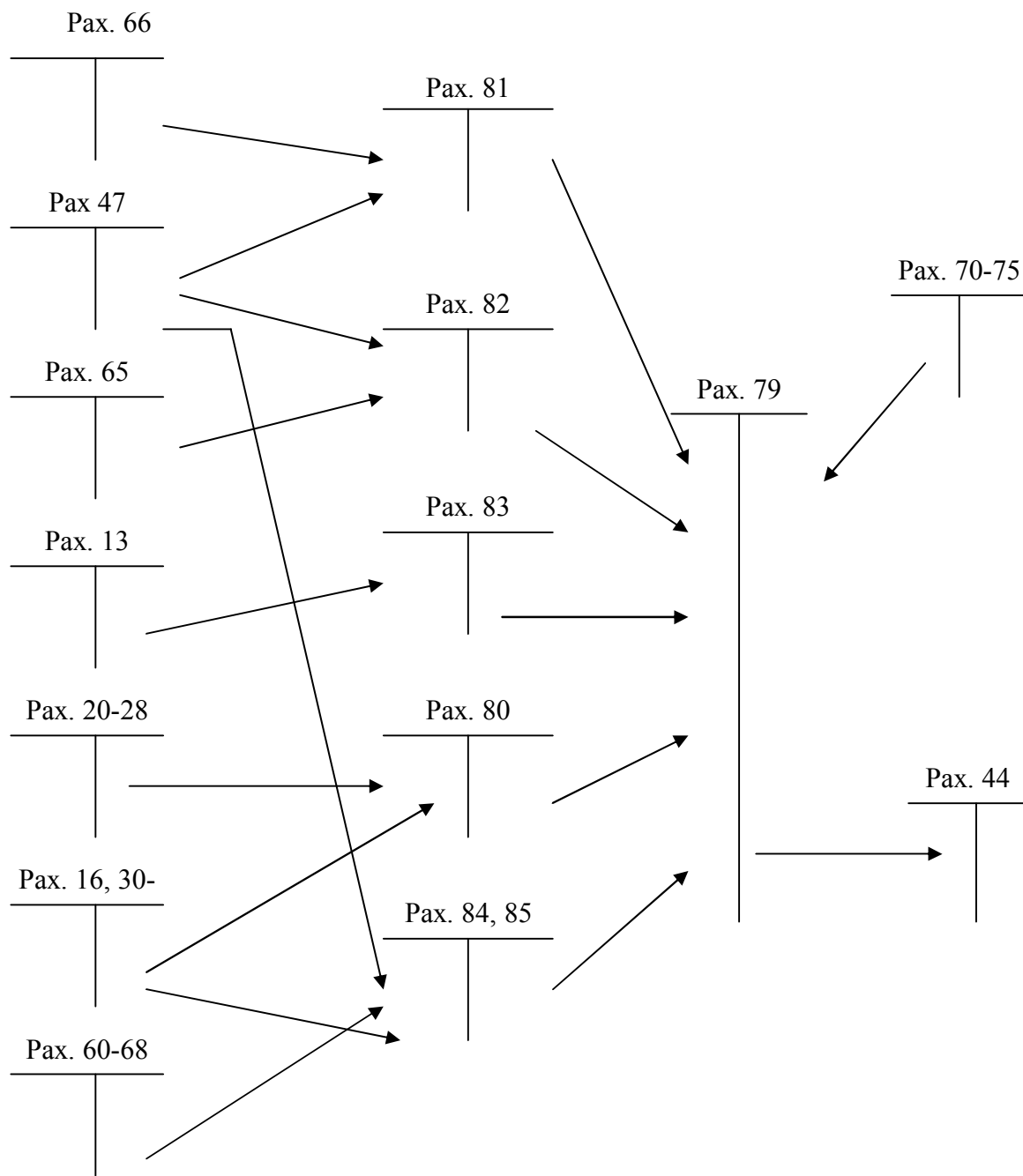

Рис. 2.8. Спрощена схема обліку виробничих витрат

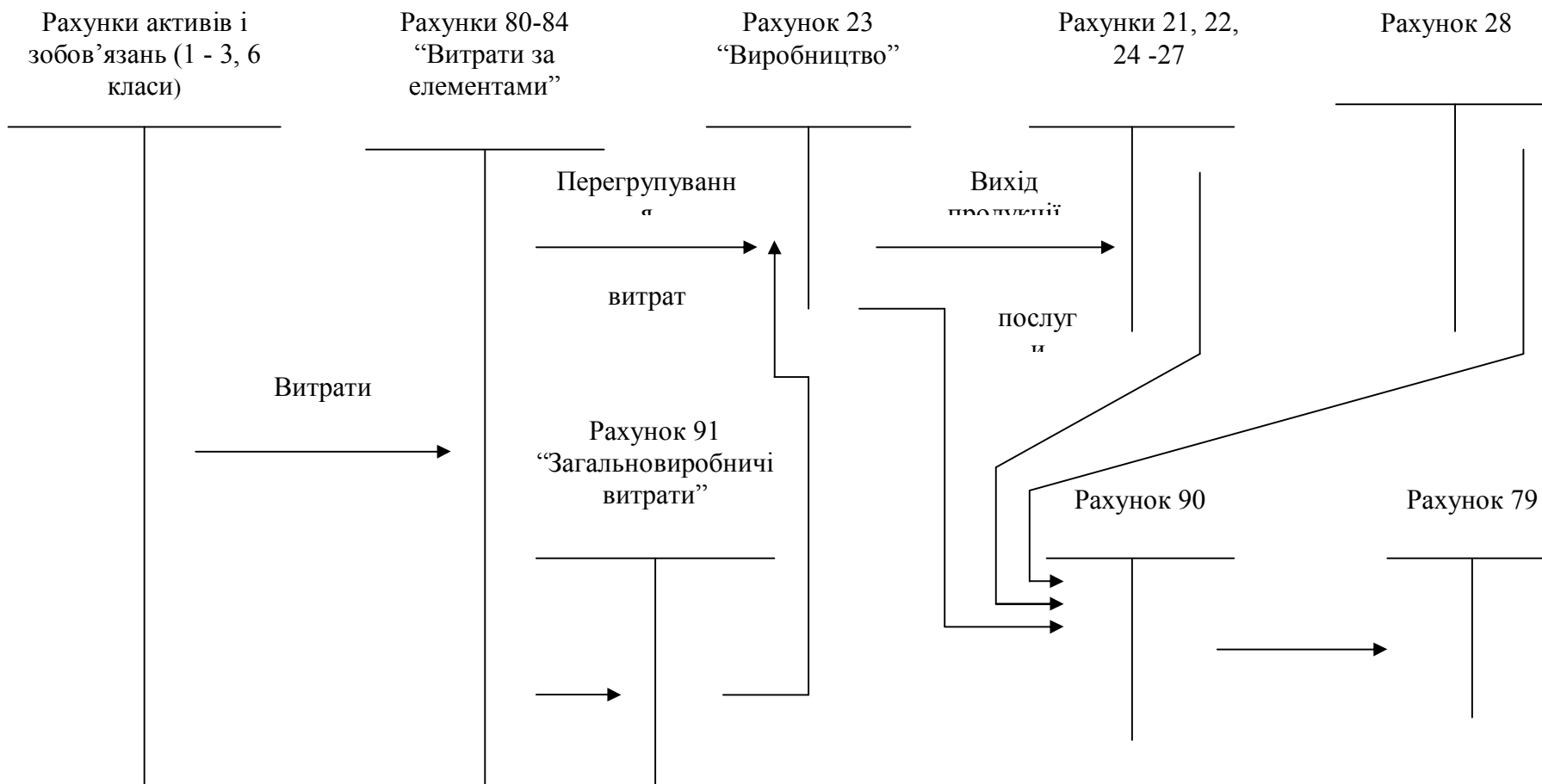

Рис. 2.9. Повна (розгорнута) схема обліку виробничих витрат і виходу продукції

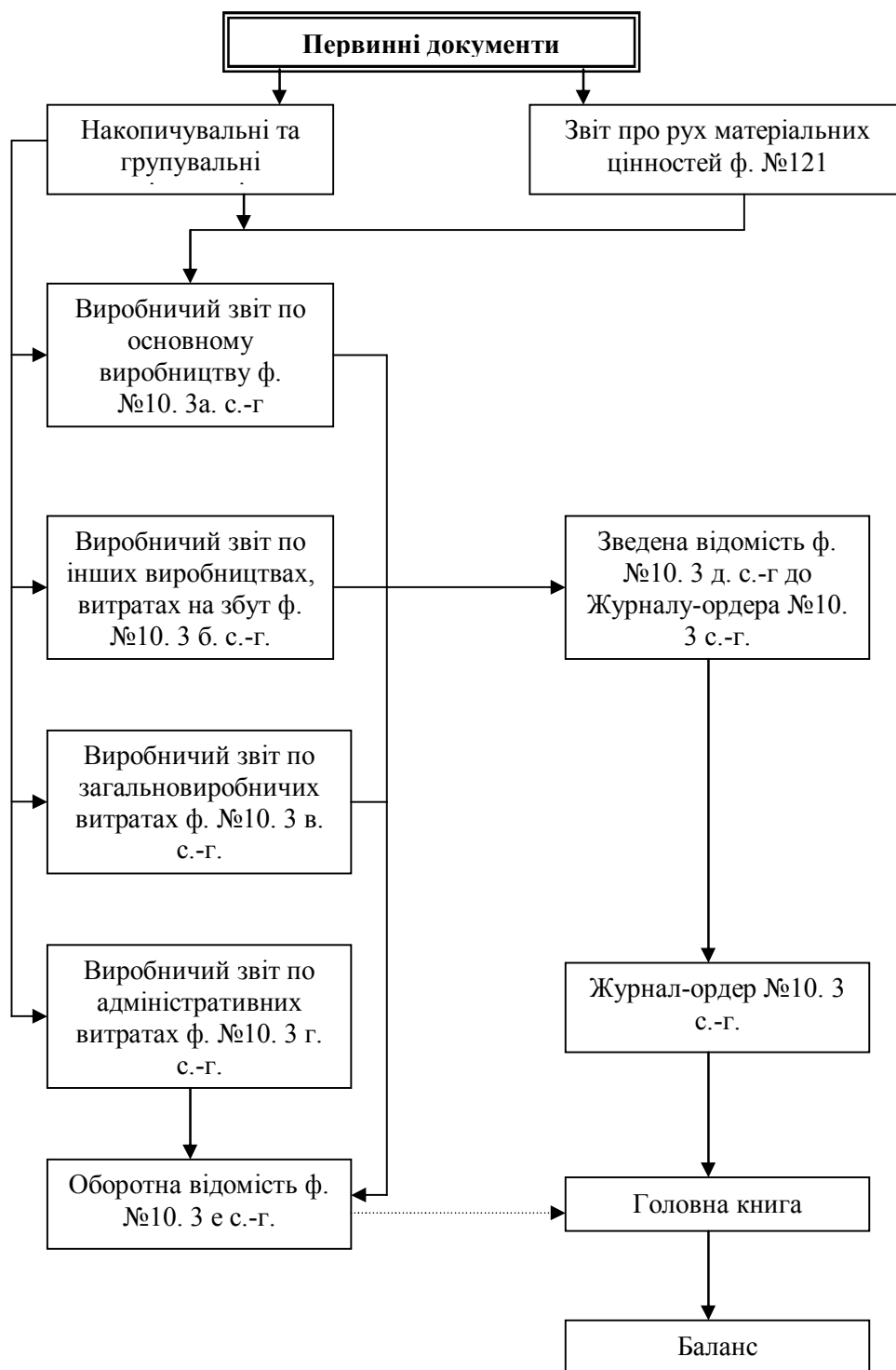

Рис. 2.10. Схема запису в регістрах з обліку виробництва в сільськогосподарських підприємствах

Розподіл загальних витрат

Сукупність витрат	Приклад загальних витрат	Можлива база розподілу
Пов'язані з працею	Управління персоналом	1.Кількість працюючих 2.Заробітна плата 3.Години праці
Пов'язані з автоматизацією	Амортизація устаткування Страховання устаткування Утримання устаткування	1.Балансова вартість устаткування 2.Кількість машин 3.Машино-години
Пов'язані з площею	Оренда будинку Страховання будинку Освітлення та опалення	Площа, яку займає підрозділ

Рис. 2.12. Облік виробничих накладних витрат (варіант 1)

Рис. 2.13. Облік виробничих накладних витрат (варіант 2)

3. Напрями класифікації витрат в управлінському обліку та їх характеристика

Рис. 2.14. Класифікація витрат за принципом: “Різні витрати для різних цілей”

Таблиця 2.2

Класифікація витрат підприємства

Ознаки	Характеристика витрат
1. За центрами відповідальності (місцем виникнення витрат)	Виробництво, цех, технологічний переділ, дільниця, служба
2. За видами продукції, робіт, послуг	На вироби, типові представники виробів, групи однорідних виробів, одноразові замовлення, напівфабрикати, продукцію
3. За єдністю складу (однорідністю) витрат	Одноелементні та комплексні
4. За видами витрат	За економічними елементами та статтями калькуляції
5. За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі та непрямі
6. За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Змінні та постійні
7. За календарними періодами	Поточні, довгострокові, одноразові
8. За доцільністю витрачання	Продуктивні та не продуктивні
9. за визначенням відношення до собівартості продукції	На продукцію та відповідного періоду

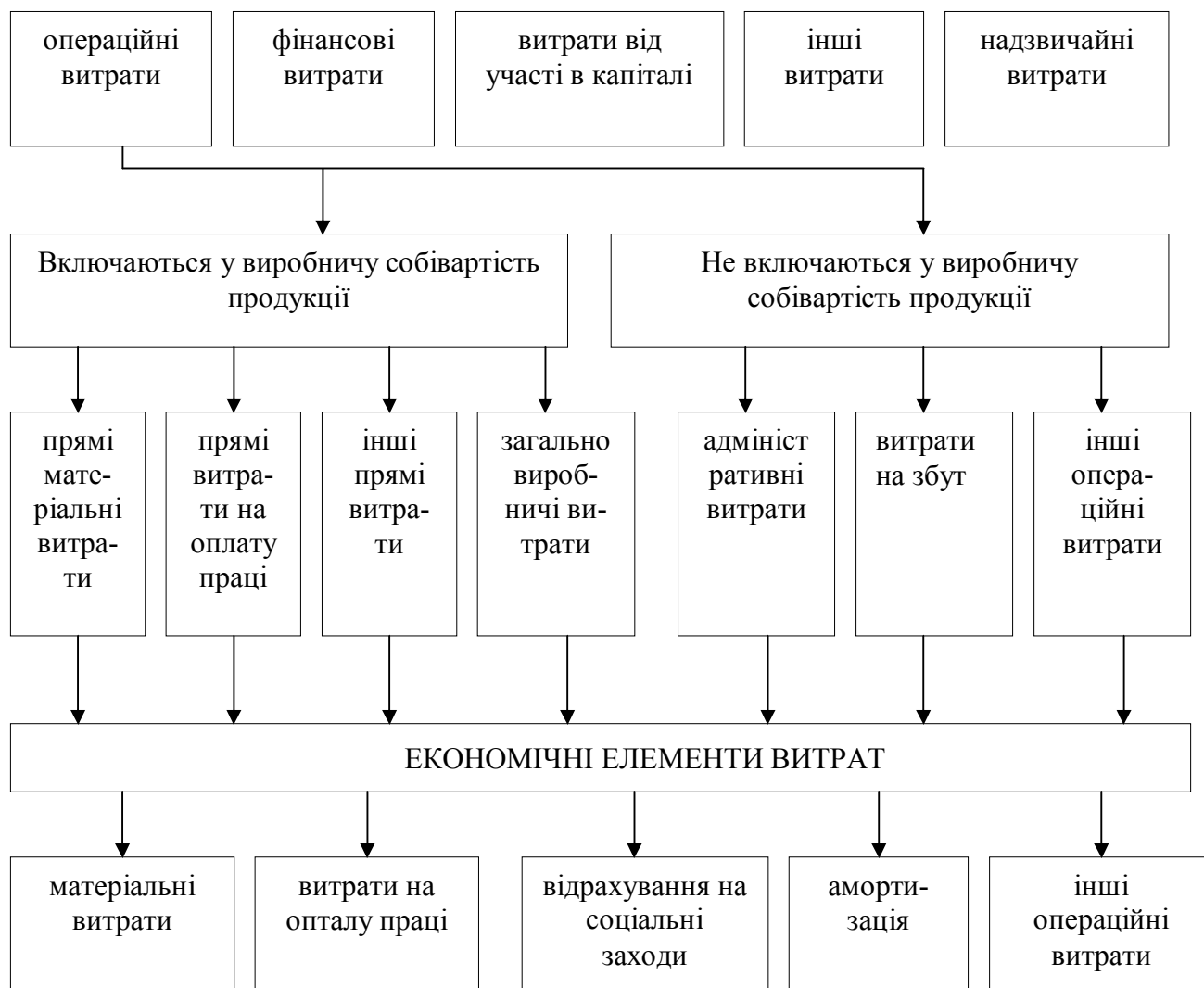

Рис.2.15. Склад витрат

Таблиця 2.3

Групування витрат на виробництво

Витрати на виробництво	
за складом	одноеlementні та комплексні
за видами	елементи витрат і статті калькуляції
за призначенням	основні і накладні
щодо обсягу виробництва	постійні і змінні
за способом врахування в собівартості окремих виробів	прямі і непрямі
за характером витрат	виробничі і невиробничі
за ступенем охоплення планом	планові і не планові

Рис. 2.16. Структура витрат операційної діяльності

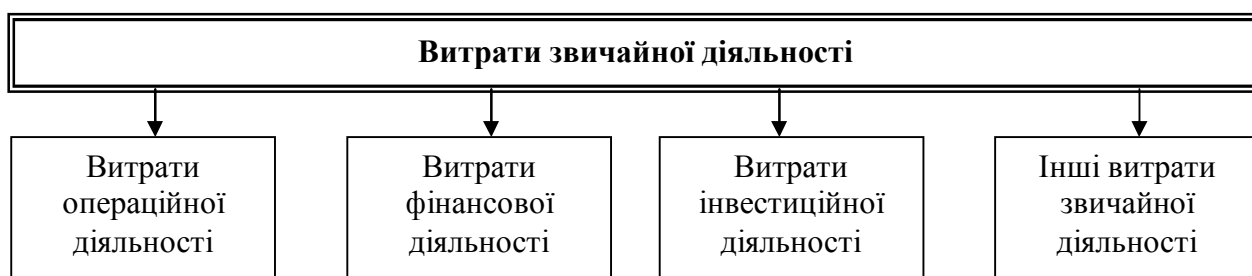

Рис. 2.17. Структура витрат звичайної діяльності

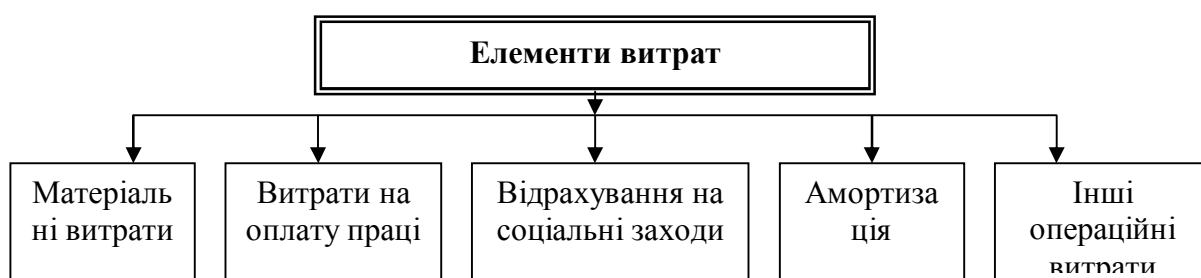

Рис. 2.18. Групування витрат за економічними елементами

Таблиця 2.4

Примірний перелік статей витрат в сільськогосподарських підприємствах

Статті витрат	У рослинництві	У тваринництві	У допоміжних виробництвах	У підсобних промислових виробництвах
1	2	3	4	5
Витрати на плату праці	+	+	+	+
Насіння та посадковий матеріал	+	-	-	-
Паливо та мастильні матеріали	+	+	+	+
Добрива	+	-	-	-
Засоби захисту рослин та тварин	+	+	-	-
Корми	-	+	+	-
Сировина та матеріали без зворотних відходів	-	-	+	+
Роботи та послуги	+	+	+	+

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
Витрати на ремонт необоротних активів	+	+	+	+
Інші витрати на утримання основних засобів	+	+	+	+
Інші витрати	+	+	+	+
Непродуктивні витрати (в обліку)	+	+	+	+

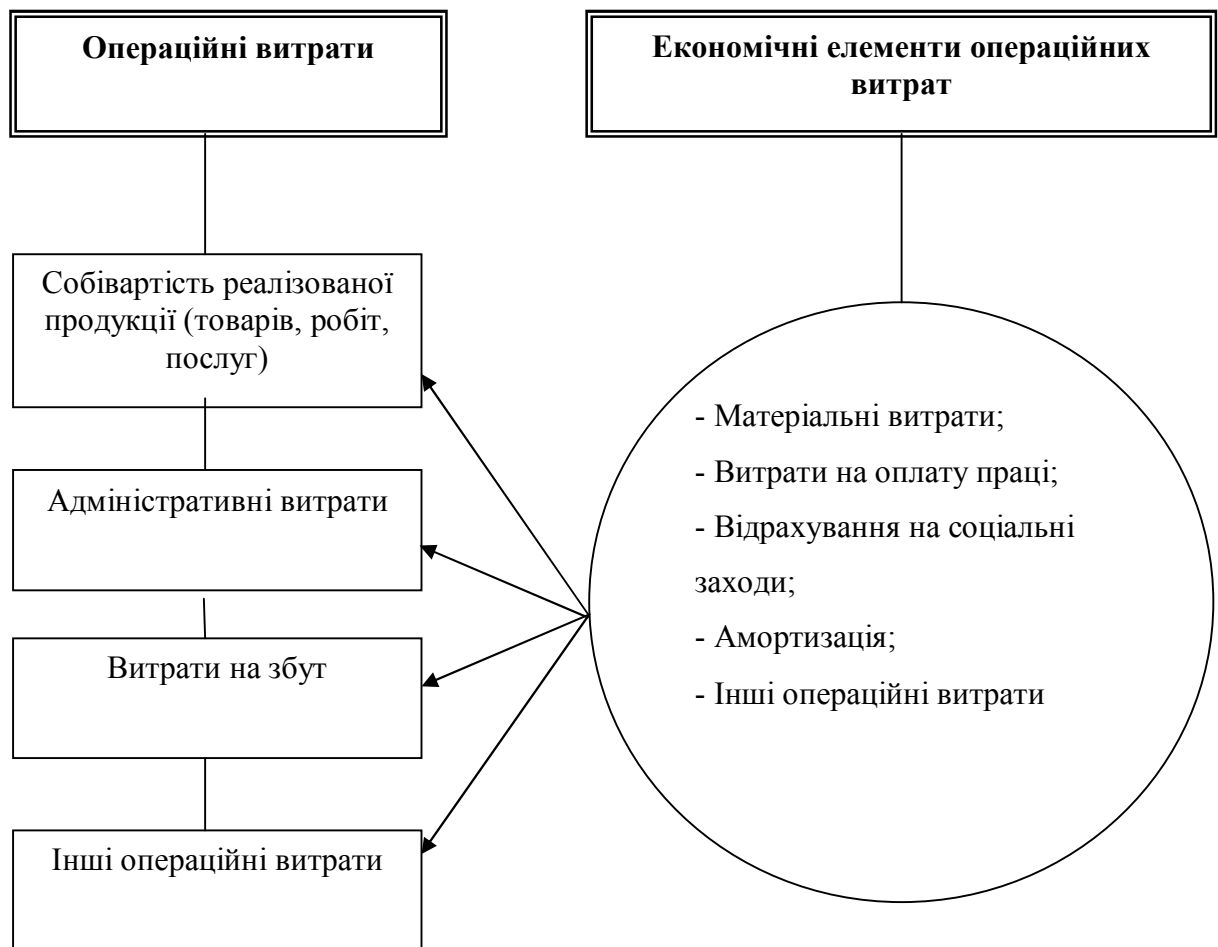

Рис. 2.19. Взаємозв'язок класифікації операційних витрат за функціями і економічними елементами

Собівартість продукції (товарів) – це витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції або придбанням товарів для реалізації.

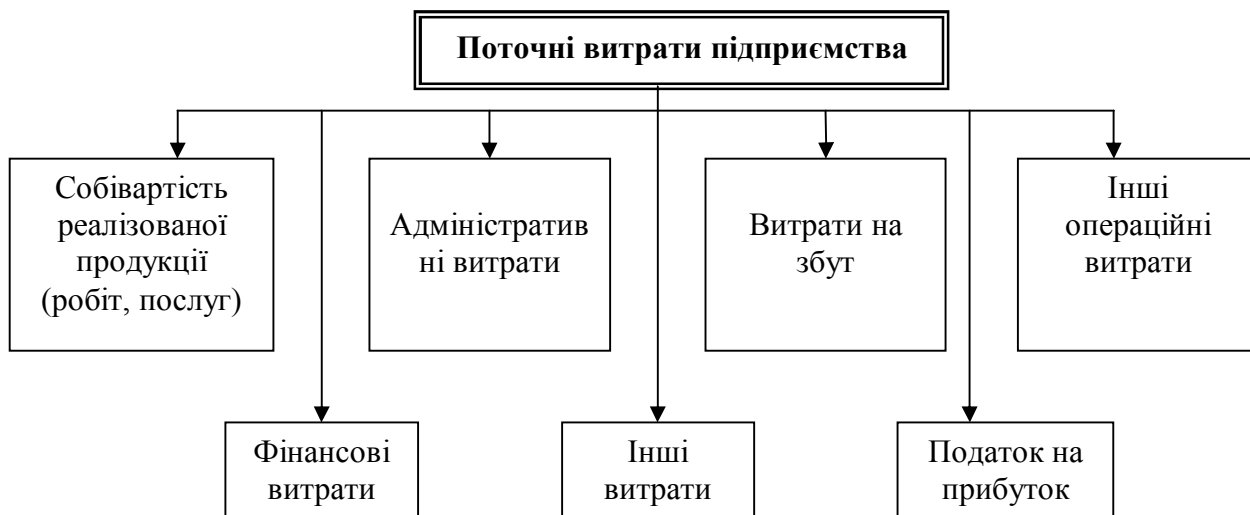

Рис. 2.20. Класифікація поточних витрат у бухгалтерському обліку

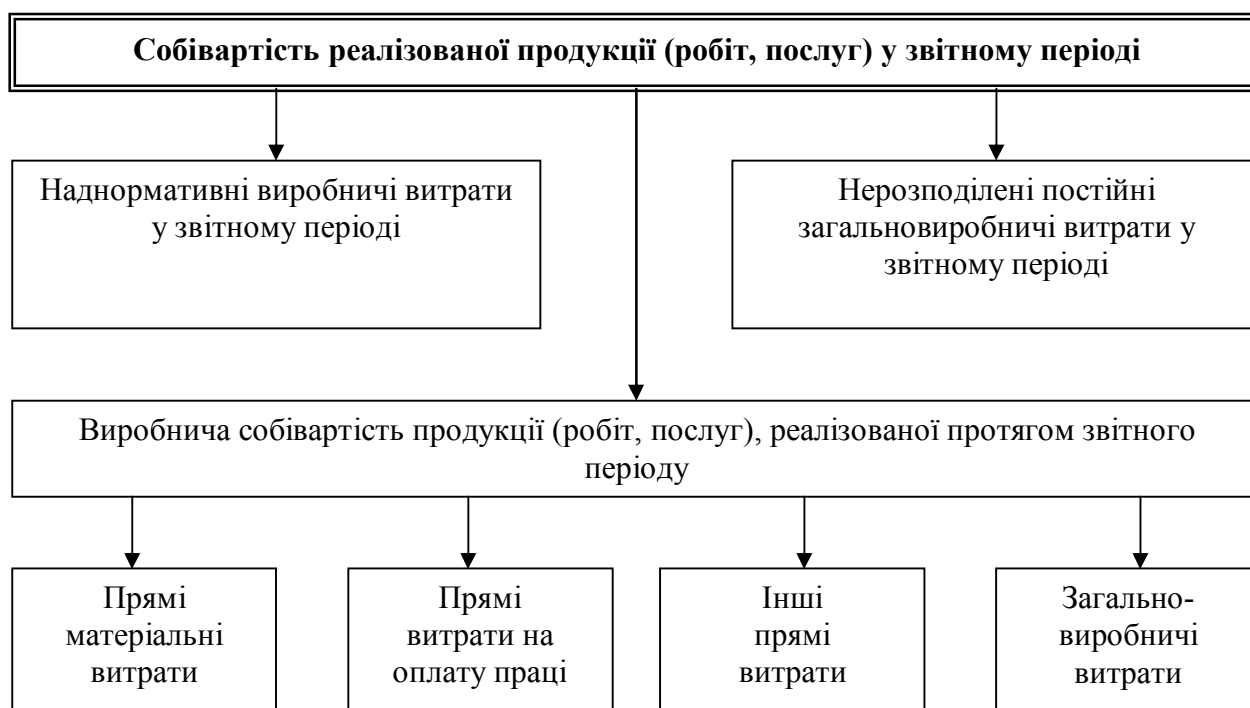

Рис. 2.21. Складові собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг)

Таблиця 2.5

Собівартість продукції та витрати періоду

Виробничі витрати або виробнича собівартість			
Прямі матеріали	Пряма заробітна плата	Інші прямі витрати	Загальновиробничі витрати
Витрати періоду			
Адміністративні витрати	Витрати на збут	Інші операційні витрати	

4. Поведінка витрат

Рис. 2.22. Групи факторів, що впливають на побудову обліку витрат

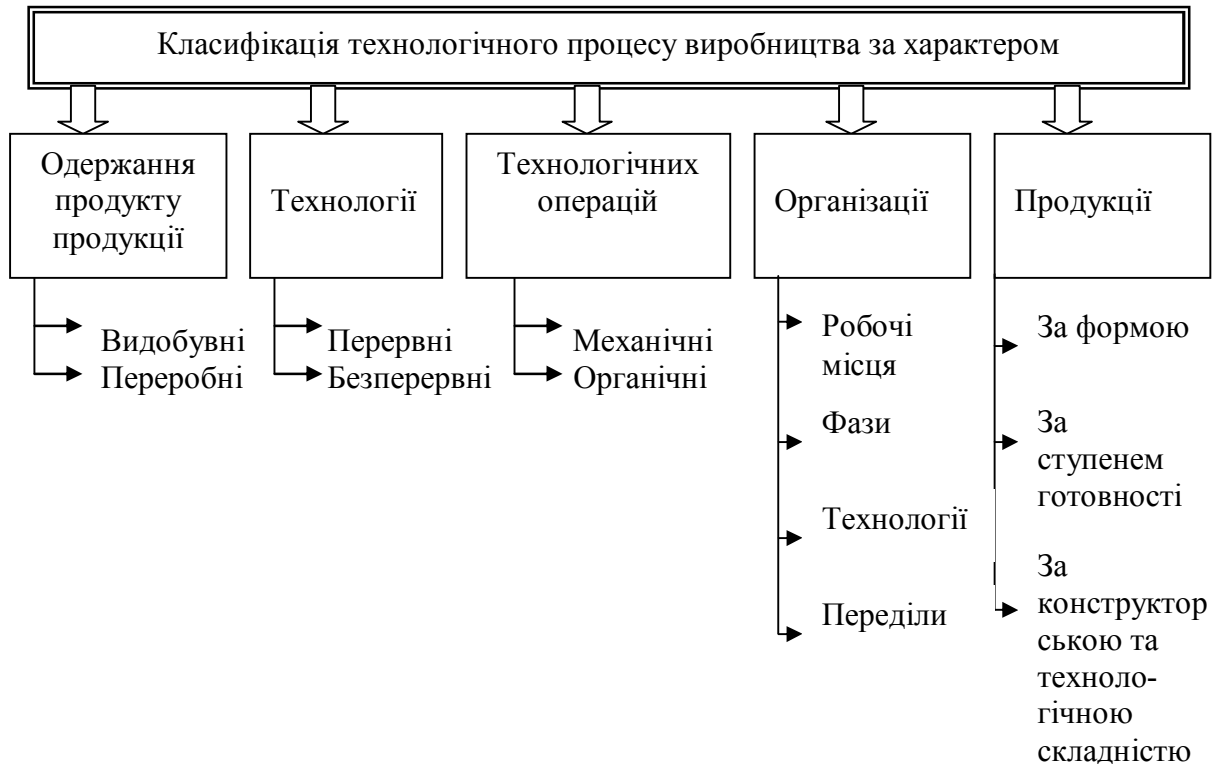

Рис. 2.23. Класифікація ознак технологічного процесу виробництва

Контрольні питання для самоперевірки

1. Який економічний зміст категорії витрат?
2. Поясніть відмінність між поняттями виробничі витрати, валові витрати та собівартість?
3. Для чого необхідно розрізняти вичерпні (спожиті) та невичерпні (не спожиті) витрати в обліку?
4. З чим пов'язаний поділ витрат на ті, що включаються до собівартості продукції і ті, що відносяться до витрат звітного періоду?
5. Які витрати відносяться до основних виробничих витрат?
6. З чим пов'язаний поділ витрат на прямі та непрямі?
7. Що таке конверсійні витрати?
8. Для чого необхідно враховувати можливі витрати?
9. Які витрати вважаються релевантними, а які – не релевантними?
10. Де в обліку використовують дані про середні та маржинальні витрати?
11. Від чого залежить контрольованість витрат?
12. Як класифікують витрати за видами діяльності?
13. Перерахуйте відомі Вам елементи витрат.
14. Чому класифікація витрат за статтями та елементами не задовольняє вимог управління?
15. Яка головна мета обліку витрат виробництва?
16. З яких елементів складається система управління собівартістю?
17. Як класифікують витрати за статтями та елементами?
18. Які витрати на робочу силу є прямими, а які – непрямими?
19. Які особливості розподілу змінних та постійних загальновиробничих витрат?
20. Які основні завдання постають перед обліком та контролем витрат на виробництві?
21. За якими принципами організовується облік витрат на виробництві?
22. Якими нормативними документами регулюється в Україні склад витрат, які відносяться до собівартості продукції?
23. Що відноситься до матеріальних витрат?
24. Що включають в себе витрати на оплату праці?
25. Що відноситься до основних напрямків зниження собівартості продукції?
26. Що відноситься до витрат на амортизацію?
27. На які нематеріальні активи амортизація не нараховується?
28. Що відноситься до витрат, які йдуть на збитки підприємств?
29. Що мають на увазі під терміном прямі витрати?
30. Які витрати називають непрямими?
31. Що розуміють під елементами витрат?
32. Що відображають статті витрат?
33. Що розуміють під поняттям постійні витрати?
34. За яким принципом витрати класифікують на контрольовані і неконтрольовані?

Тести для самоконтролю

1. Витрати – це:

а) зменшення економічної вигоди у звітному періоді у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов'язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком капіталу між учасниками (акціонерами) чи його вилучення);

б) витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції або придбанням товарів для реалізації;

в) сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які, в свою чергу, купуються (виготовляються) платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

2. Які з перелічених груп витрат використовують при підготовці управлінських рішень:

а) релевантні і нерелевантні;

б) контрольовані і неконтрольовані;

в) основні та накладні;

г) вичерпані та невичерпані?

3. Прямі витрати – це:

а) сукупність витрат на виробництво продукції;

б) витрати, які можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом;

в) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу звітного періоду.

4. Невичерпані (неспожиті) витрати – це:

а) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу за звітний період;

б) сукупність прямих витрат на виробництво продукції;

в) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу або іншої вигоди в майбутніх періодах.

5. Релевантні витрати – це:

а) витрати, величина яких не залежить від прийняття рішення;

б) витрати, загальний розмір яких зростає або зменшується прямо пропорційно зміні обсягу виробництва;

в) витрати, величина яких може бути змінена внаслідок прийняття рішення.

6. Дійсні витрати – це:

- а) витрати, величина яких не залежить від прийняття рішення;
- б) витрати, загальний розмір яких зростає або зменшується прямо пропорційно зміні обсягу виробництва;
- в) витрати, які вимагають сплати грошей або витрачання інших активів і відображаються в бухгалтерських регістрах у міру їх виникнення.

7. Маржинальні витрати – це:

- а) витрати, загальний розмір яких зростає або зменшується прямо пропорційно зміні обсягу виробництва;
- б) витрати на виробництво додаткової одиниці продукції;
- в) витрати, які вимагають сплати грошей або витрачання інших активів і відображаються в бухгалтерських регістрах у міру їх виникнення.

8. Змінні (умовно-змінні) витрати – це:

- а) витрати на виробництво додаткової одиниці продукції;
- б) витрати, величина яких може бути змінена внаслідок прийняття рішення;
- в) витрати, загальний розмір яких зростає або зменшується прямо пропорційно зміні обсягу виробництва.

9. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- а) адміністративні витрати;
- б) витрати на збут;
- в) прями та загальновиробничі витрати.

10. Постійними називають витрати, які:

- а) пов'язані з постійним асортиментом продукції;
- б) зростають зі зростанням обсягу діяльності;
- в) не змінюються в межах релевантного діапазону обсягу діяльності;
- г) повторюються у кожному звітному періоді.

11. Вичерпні витрати – це:

- а) витрати, що не включаються до собівартості продукції та запасів і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені;
- б) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу звітного періоду;
- в) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу або іншої вигоди в майбутніх періодах.

ТЕМА 3. МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

План вивчення теми

1. Об'єкти обліку витрат та об'єкти калькулювання
2. Методи обліку витрат
3. Прийоми калькулювання витрат та види калькуляцій

1. Об'єкти обліку витрат та об'єкти калькулювання

Об'єктом обліку витрат називається продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат

Рис. 3.1. Сутність об'єкта обліку витрат за П(С)БО 16 «Витрати»

Об'єкт калькулювання – вироби, напівфабрикати різного ступеня готовності, часткові продукти (деталі, вузли), роботи і послуги, собівартість яких повинна бути визначена

Рис. 3.2. Сутність об'єкта калькулювання

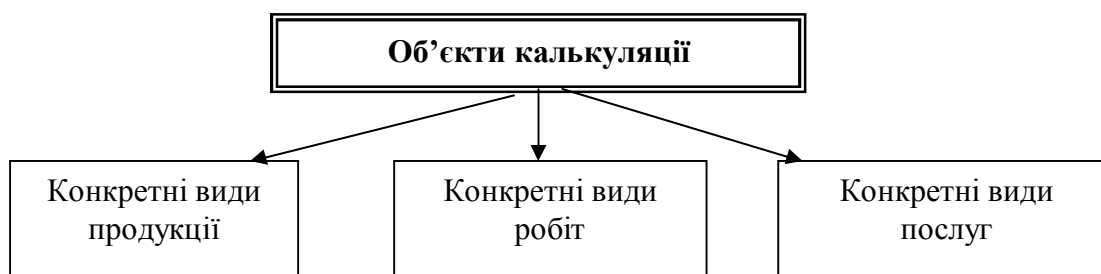

Рис. 3.3. Об'єкти калькуляції в сільськогосподарських підприємствах

Таблиця 3.1

Об'єкти планування та обліку виробничих витрат і визначення собівартості продукції

Об'єкт планування та обліку виробничих витрат	Об'єкти калькулювання продукції	Одиниця калькулювання
1	2	3
I. РОСЛИННИЦТВО		
1. Зернові та зернобобові культури		
Пшениця озима	Зерно, зернові відходи	1 центнер
Жито озиме	-//-	-//-
Ячмінь озимий	-//-	-//-
Пшениця яра тверда	-//-	-//-
Пшениця м'яка, сильна та інші види	-//-	-//-

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Кукурудза на зерно	-//-	-//-
Ячмінь ярий	-//-	-//-
Овес	-//-	-//-
Жито яре, полба тощо	-//-	-//-
Просо	-//-	-//-
Рис	-//-	-//-
Гречка	-//-	-//-
Сорго	-//-	-//-
Чумиза	-//-	-//-
Горох	-//-	-//-
Квасоля	-//-	-//-
Сочевиця	-//-	-//-
Вика і викова суміш	-//-	-//-
Люпин кормовий	-//-	-//-
Соя	-//-	-//-
2. Технічні культури		
Соняшник на зерно	Насіння	1 центнер
Льон-довгунець	Насіння, соломка	-//-
Коноплі	-//	-//-
Буряки цукрові (фабричні)	Коренеплоди	-//-
Буряки цукрові (маточні)	-//-	-//-
Висадки-насіння буряків	Насіння	-//-
Тютюн	Листя свіже, насіння	-//-
Цикорій	Коріння	-//-
Лікарські культури трав'янисті однорічні	Листя свіже, плоди, насіння	-//-
Лікарські культури трав'янисті багаторічні	Листя свіже, плоди, насіння, коріння, розсада, трава свіжа, коріння	-//- 1 тис. штук 1 центнер
Ефіроолійні культури трав'янисті однорічні	Насіння, плоди	-//-
Ефіроолійні культури трав'янисті багаторічні	Насіння, листя свіже, кореневища, зелена маса, пагіння, саджанці, суцвіття	-//- 1 тис. штук 1 центнер
Ефіроолійні культури кушові	Насіння, суцвіття, квіти, листя і пагіння свіже, зелена маса, саджанці	1 центнер 1 тис. штук
Ефіроолійні культури деревоподібні	Листя свіже, квітки, саджанці	1 центнер 1 тис. штук
3. Картопля та овочеві культури		
Картопля	картопля	1 центнер
Овочеві культури відкритого ґрунту	овочі	-//-
Капуста	качани	1 центнер
Коренеплідні овочеві культури (буряки, морква, редиска, редька, петрушка)	коренеплоди	-//-
Цибуля ріпчаста	цибуля	-//-
Цибуля на перо	цибуля на перо	-//-

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Часник	часник (головка)	-//-
Помідори	плоди	-//-
Перець солодкий, гіркий	-//-	-//-
Баклажани	-//-	-//-
Огірки	-//-	-//-
Патисони, кабачки	-//-	-//-
Зелений горошок	-//-	-//-
Кукурудза цукрова в качанах молочно-воскової стиглості	качани	-//-
Салат	салат	-//-
Зелені овочеві культури (кріп, шпинат, гірчиця листовата та ін.)	зелень	-//-
Багаторічні овочеві культури (ревінь, щавель, хрін та ін.)	насіння, зелень, кореневище.	-//-
Насінництво овочевих культур (окремо маточники, висадки за основними культурами)	коренеплоди, насіння	-//-
Баштанні продовольчі культури (кавуни, дині, гарбузи)	плоди, насіння	-//-
Овочеві культури закритого ґрунту (цибуля на перо, огірки, помідори, салат, редиска, розсада}	плоди (за видами), розсада (за видами)	1 тис. штук
4. Кормові культури		
Буряки кормові, морква	коренеплоди	1 центнер
Буряки цукрові на корм	коренеплоди	1 центнер
Баштанні кормові культури	плоди	-//-
Насінництво кормових коренеплодів і баштанних культур	коренеплоди, насіння	-//-
Кукурудза на силос і зелений корм	зелена маса	-//-
Інші силосні культури	-//-	-//-
Однорічні сіяні трави	сіно, насіння, солома, зелена маса	-//-
Багаторічні сіяні трави	-//-	-//-
Сіножаті та поліпшені пасовища (включаючи культурні)	сіно, насіння, солома, зелена маса, трава на силос	-//-
Сіножаті і пасовища природні	сіно, зелена маса	-//-
Силосування	силос	1 тонна
Сінажування	сінаж	-//-
5. Багаторічні насадження (плодові, ягідні культури та виноградники)		
Насіннячкові культури	плоди, живці	1 центнер 1 тис. штук
Кісточкові культури	плоди, живці	1 центнер 1 тис. штук
Ягідники	ягоди	1 центнер
Виноградники	Плоди, живці	-//- 1 тис. штук
Плантації хмелю	плоди, живці, чубуки	1 центнер 1 тис. штук

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
6. Квітникарство		
Квітникарство відкритого ґрунту	квітки зрізані, бульбоцибулини кореневище, живці, саджанці	1 тис. штук 1 тис. штук
Квітникарство захищеного ґрунту	квітки зрізані, квіти в горщиках, розсада насіння живці	-//- 1 тис. штук
Насіння квіткових культур	насіння	1 кілограм
Розсадники плодкових і декоративних культур (окремо за видами та породами)	сіянці, саджанці	1 тис. штук
7. Незавершене виробництво у рослинництві (витрати під урожай майбутнього року)		
Посів озимих зернових на зерно	виконані роботи	1 гектар
Псів озимих зернових на зелений корм і силос	-//-	-//-
Псів овочевих культур на зиму	-//-	-//-
Підняття зябу	-//-	-//-
Луцціння стерні (без зяблевої оранки)	-//-	-//-
Внесення органічних добрив	-//-	-//-
Внесення мінеральних добрив	-//-	-//-
Снігозатримання (у IV кварталі)	-//-	-//-
Догляд за багаторічними травами посіву минулих років	-//-	-//-
Посів багаторічних трав весною та восени звітнього року	-//-	-//-
Догляд за парами під ярі культури врожаю майбутнього року	виконані роботи	1 гектар
Роботи з докорінного поліпшення сіножатей і пасовищ	-//-	-//-
Вапнування та гіпсування земель	-//-	-//-
Первинне окультурення меліоративних земель	-//-	-//-
Підготовка теплиць	-//-	-//-
Підготовка парників	-//-	-//-
Зрошення	-//-	-//-
Осушення	-//-	-//-
Інші роботи незавершеного виробництва	-//-	-//-
II ТВАРИННИЦТВО		
1. Велика рогата худоба молочного напрямку		
Основне стадо (корови та бики-плідники)	Молоко Приплід	1 центнер 1 голова
Худоба на вирощуванні та відгодівлі (теплиці і бички різного віку, корови, бики-плідники, воли, вибракувані з основного стада, корови- годувальниці)	Приріст живої маси, Жива маса	1 центнер -//-
2. Велика рогата худоба м'ясного напрямку		
Основне стадо (корови, бики-плідники і телята віком до 8 місяців)	Приплід, Приріст живої маси	1 голова 1 центнер

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Худоба на вирощуванні та відгодівлі (телиці і бички старше 8 місяців, корови, бики-плідники і воли, вибракувані з основного стада)	Приріст живої маси, Жива маса	-//- -//-
3. Свинарство		
Основне стадо свиней (свиноматки, хряки-плідники і поросята до відлучення)	Поросята відлучені Приріст живої маси	1 голова 1 центнер
Свині на вирощуванні	Приріст живої маси, жива маса	-//- -//-
Свині на відгодівлі	Приріст живої маси, жива маса	-//- -//-
4. Вівчарство (козівництво), роздільно-тонкорунне, напівтонкорунне, напівгрубошерстне, грубошерстне		
Основне стадо овець (вівцематки з ягнятами до вилучення, барани-плідники, барани-пробники, валухи)	Ягнята на час відлучення Вовна, пух, молоко	1 голова 1 центнер
Вівці на вирощуванні та відгодівлі	Приріст живої маси вовна	-//- -//-
5. Вівчарство каракульське і смушкове		
Основне стадо (вівцематки з ягнятами до вилучення, барани-плідники, барани-пробники)	Приплід Вовна, приріст живої маси	1 голова 1 центнер
Вівці на вирощуванні і відгодівлі	Вовна, приріст живої маси	-//- -//-
6. Птахівництво		
Доросле стадо	Яйця	1 тис. штук
Молодняк на вирощуванні	Приріст живої маси	1 центнер
7. Інкубація		
Інкубація яєць	Добовий молодняк	1 тис. голів
8. Конярство		
Основне стадо	Приплід Молоко Робота коней	1 голова 1 центнер 1 робочий день
Молодняк на вирощуванні	Приріст	1 кормо-день
9. Кролівництво і звідництво		
Основне стадо	Діловий молодняк	1 голова
Молодняк різного віку	Приріст живої маси Приріст	1 центнер 1 тис. кормо-днів
10. Рибництво, бджільництво, шовківництво, штучне осіменіння тварин і птиці		
Рибництво	мальки, цьоголітки, річники, ремонтний молодняк, риба	1 тис. штук 1 центнер
бджільництво (розплідне, медове, запилювальне-медове, запилювальне)	неплідна матка, матка плідна, пакети із бджолами (рої), соти бджолині, мед, віск бджолиний , прополіс, рій, яд бджолиний (сирець)	1 штука 1 центнер 1 кілограм 1 штука 1 грам 1 штука 1 гектар

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Шовківництво	коconi тутового шовкопряда, грена	1 кілограм
Одержання сперми (за видами тварин)	сперма	1 спермо-доза
III. ПІДСОБНІ (ПРОМИСЛОВІ) ВИРОБНИЦТВА З ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ		
Виробництво комбікормів	комбікорм, кормові суміші, кормові добавки, гранули, брикети	1 центнер
Переробка зерна	борошно, крупа, дроблене зерно, дерть	-//-
Первинна обробка льону і луб'яних культур	треста, коноплі, волокно	-//-
Переробка овочів, фруктів і картоплі	консерви, швидкозаморожена продукція, засолена, заквашена продукція, сушена картопля, овочі, сухофрукти, соки спирт	1 тис. умовних банок 1 центнер 1 тис. умовних банок 1 декалітр
Переробка олійних культур	олія, шрот, макуха	1 центнер
Виноробне виробництво	виноматеріал, сокоматеріал, вино, коньяк, вакуум-сусло, сік, спирт	1 декалітр
Забій худоби і птиці, кролів тощо	м'ясо, субпродукти шкури, шкурки, смушки пір'я	1 центнер 1 штука 1 кілограм
Переробка молока	молочна продукція (в перерахунку на молоко), вершки, сметана, масло, сколотини, сир, відвійки	1 центнер
Утилізація відходів	поро, пух (у перерахунку на 12 відсотків вологості), м'ясо-кісткове борошно трав'яне борошно, сінне борошно	1 центнер
Виробництво вітамінно-трав'яного борошна		-//-
IV. ДОПОМІЖНІ ВИРОБНИЦТВА		
Ремонтна майстерня	відремонтований об'єкт, виріб	1 штука
Автомобільний транспорт	обсяг роботи	10 тонно-кілометрів, 1 машино-день, 1 машино-година
Жива тяглова сила	робочий день	1 робочий день

1	2	3
Електропостачання	електроенергія	10 кВт.год.
Теплопостачання	теплоенергія	10 Гкал
Водопостачання	вода	1 куб. метр
Газопостачання	газ	1 куб. метр, 1 кілограм
Холодильні установки	послуги з охолодження	1 центнеродень
V. ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЮ МАШИН І ОБЛАДНАННЯ		
Утримання і використання машинно-тракторного парку	умовні еталонні гектари	1 гектар
Утримання і експлуатація комбайнів та інших самохідних машин	зібрана площа	1 гектар
Поточний ремонт будівель і споруд	об'єкт ремонту	1 одиниця

2. Методи обліку витрат

Метод обліку витрат – сукупність способів відображення, групування та систематизації даних про витрати, що забезпечують досягнення визначеної мети, вирішення конкретного завдання.

Рис. 3.4. Сутність методу обліку витрат

Метод калькулювання – сукупність прийомів розподілу витрат підприємства за калькуляційними статтями та віднесення їх до об'єкту калькулювання.

Рис. 3.5. Сутність методу калькулювання

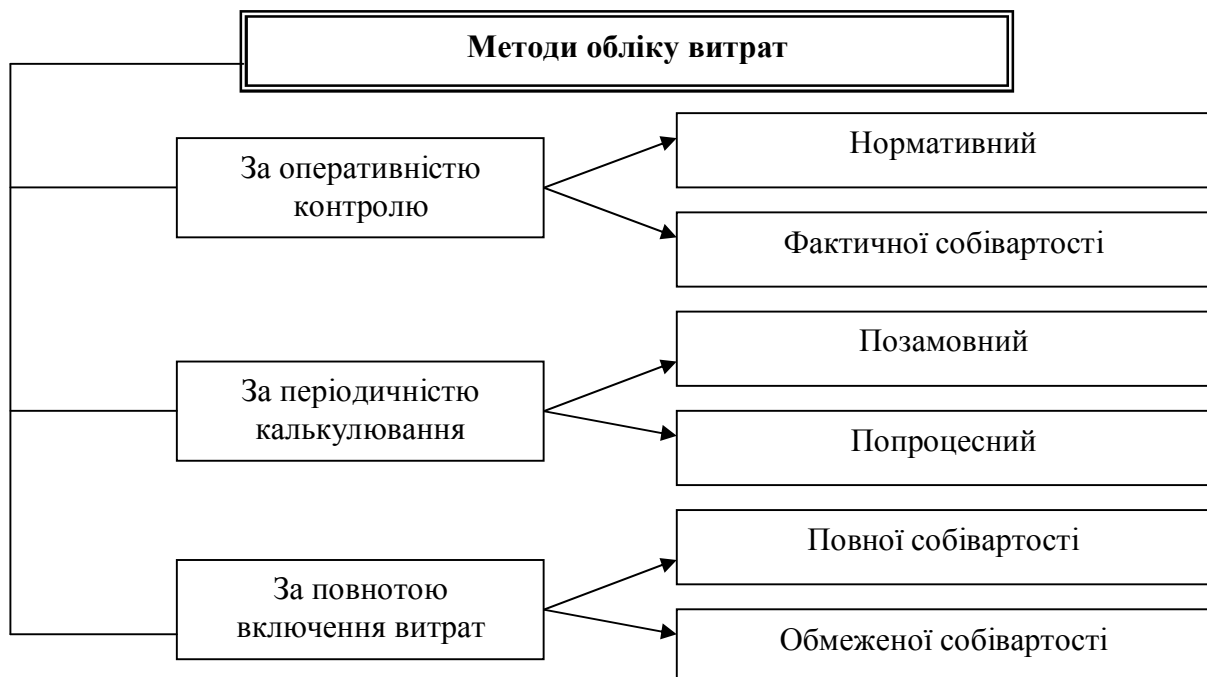

Рис. 3.6. Методи обліку витрат

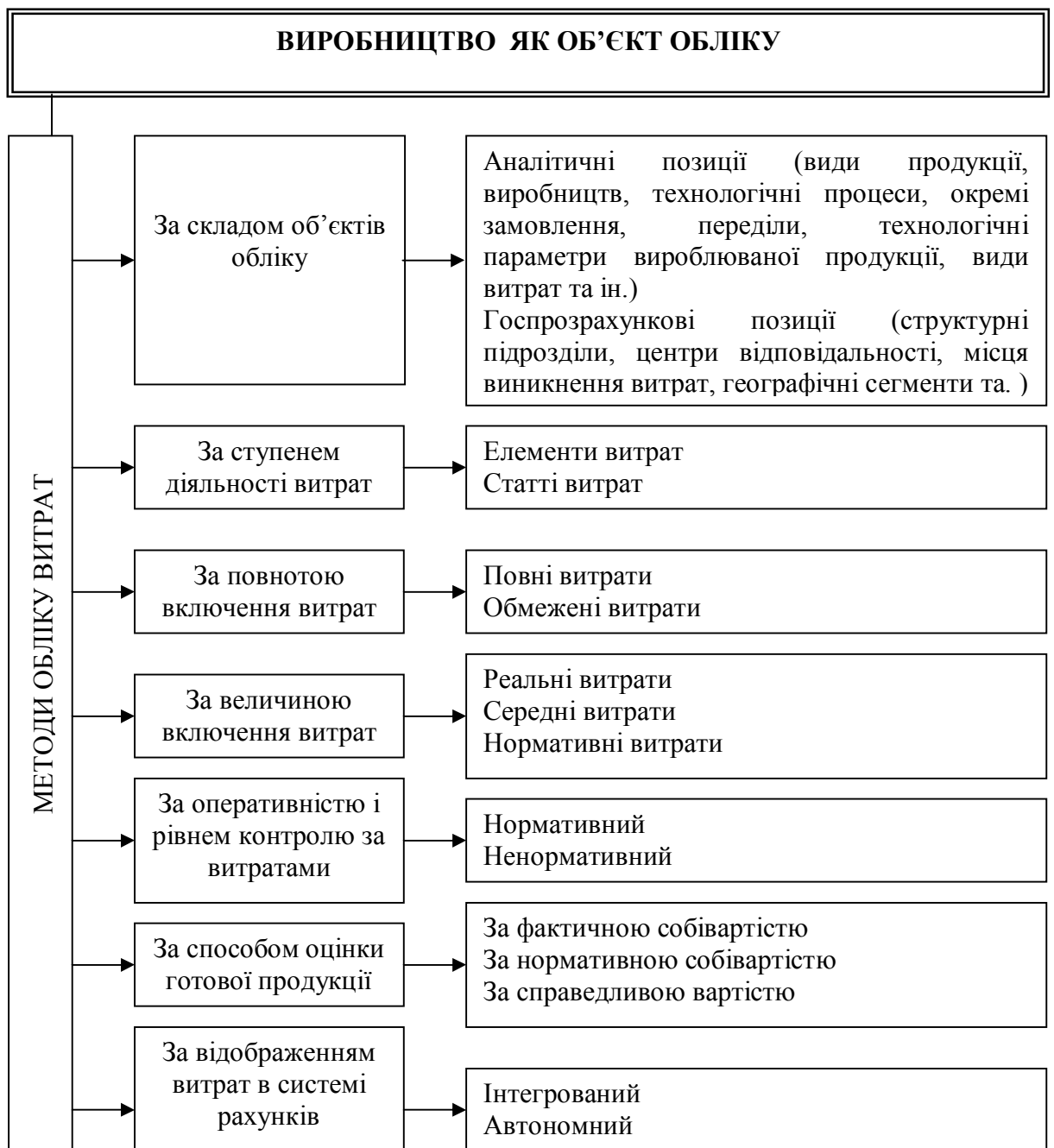

Рис. 3.7. Класифікація методів обліку витрат

Таблиця 3.2

Характеристика окремих методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції

Метод	Об'єкт обліку	Технологічні характеристики виробництва	Виробничі витрати
1	2	3	4
1. Позамовний (контрактний, партійний)	Окреме замовлення на виготовлення виробів, партій виробів, певного обсягу робіт	Індивідуальне і дрібносерійне виробництво.	Бухгалтерія відкриває відомість (картку) обліку фактичних витрат на замовлення. Прямі витрати вносять в картку на підставі вимог або накладних, карток обліку робочого часу. Накладні розподіляють

1	2	3	4
2. За постійно повторюваними процесами			
2.1. За процесами	Витрати на будь-якої процес (можливо одночасно декількох видів продукції).	Технологічний процес не поділяється на стадії	Облік здійснюється на підставі первинних документів.
2.2. Простий (прямий)		Виробляється один або декілька видів однорідної продукції. Відсутнє незавершене виробництво	Собівартість виду продукції визначається сумою врахованих витрат. Собівартість одиниці виробу визначається діленням суми витрат на кількість одиниць продукції
2.3. Попередільний	Витрати по кожному переділу, стадії, фазі виробництва; витрати по кожному виду продукції	Технологічний процес поділяється на стадії. Крупносерійне, поточне, масове виробництво. Виробництво різних видів продукції і є значний обсяг незавершеного виробництва	Облік прямих витрат ведеться по кожному переділу, або за кожним видом продукції (групою однорідних видів). Калькулювання здійснюється з урахуванням залишків незавершеного виробництва, які визначаються інвентаризацією за плановою собівартістю. Накладні витрати розподіляються стосовно визначеної бази
3. Нормативний метод (використовується паралельно при будь-якому вище означеному методі)		Підприємство будь-якого типу організації, виробництва та галузі	Розробка норм витрат по основних статтях. Складання нормативних калькуляцій. Контроль і аналіз за відхиленнями фактичних витрат від діючих норм
4. Котловий	Підприємство в цілому	Підприємство будь-якого типу організації, виробництва та галузі	Витрати накопичуються в цілому по підприємству, а потім розподіляються пропорційно прийнятій базі

3. Прийоми калькулювання витрат та види калькуляцій

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це грошове вираження витрат підприємства пов'язаних з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг.

Рис. 3.8. Поняття собівартості продукції (робіт, послуг)

Класифікація та характеристика собівартості

Критерії класифікації	Види собівартості	Характеристика
За складом витрат	Технологічна	Включає прямі витрати на робочому місці, ділянці; характеризує рівень витрат на здійснення окремих технологічних операцій, на виготовлення окремих деталей, вузлів тощо. При порівнянні собівартості окремих деталей можна прийняти рішення щодо власного виробництва чи придбання деталей у постачальника.
	Виробнича	Технологічна собівартість збільшена на суму витрат, пов'язаних з управлінням виробничими підрозділами, що випускають продукцію. Характеризує рівень витрат на виготовлення продукції.
	Повна	Виробнича собівартість, збільшена на суму адміністративних витрат та витрат на збут.
За ступенем узагальнення даних	Індивідуальна	Характеризує витрати конкретного підприємства по випуску продукції.
	Фірмова	Включає витрати на виробництво та реалізацію продукції по групі підприємств, які входять до об'єднання, фірми, тресту.
	Середньо галузева	Характеризує середні по галузі витрати на виробництво даного виробу і розраховується за формулою середньозваженої на підставі індивідуальних собівартостей підприємств галузі.
За ознакою часу	Планова	Включаються максимально допустимі витрати підприємства на виготовлення продукції, передбачені планом на наступний період.
	Фактична	Характеризує розмір фактично витрачених засобів на випущену продукцію.

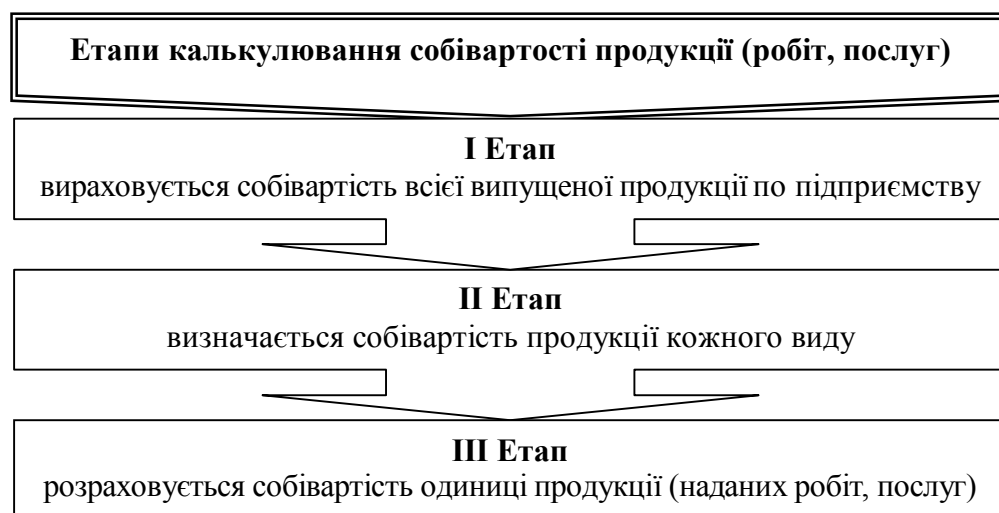

Рис. 3.10. Етапи калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)

Сировина та матеріали	Технологічна собівартість	Виробнича собівартість	Заводська собівартість	Повна собівартість
Зворотні відходи (віднімаються)				
Паливо на технологічні цілі				
Енергія на технологічні цілі				
Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби				
Основна заробітна плата виробничих працівників				
Додаткова заробітна плата виробничих працівників				
Відрахування на соціальні потреби				
Витрати на підготовку та освоєння виробництва				
Витрати на утримання та експлуатацію обладнання				
Загальновиробничі витрати				
Загальногосподарські витрати				
Інші виробничі витрати				
Позавиробничі витрати				

Рис. 3.9. Види собівартості

Таблиця 3.4

Види калькуляцій

Критерії класифікації	Види калькуляції	Характеристика
1	2	3
За часом складання	Директивні (попередні)	Складаються для обґрунтування і удосконалення нормативів витрат виробництва, цін; встановлення допустимих меж трудових і матеріальних витрат за статтями калькуляції відповідно до конкретних умов і способів виготовлення продукції, видів робіт і послуг
	Звітні	Складаються на підставі даних бухгалтерського обліку про фактичні витрати на виробництво
За рівнем охоплення витрат	Технологічної собівартості	Складаються на окремі деталі, вузли і характеризують рівень технології на підприємстві
	Виробничі собівартості	Складаються за всіма статтями витрат на виробництво
	Повні собівартості	Відображають витрати на виробництво та реалізацію продукції
За характером виробництва	Масові	Застосовуються у масовому виробництві з метою розрахунку середньої собівартості одного виробу за певний період
	Індивідуальні	Застосовують у індивідуальних виробництвах після завершення виробництва окремого замовлення або групи виробів
	Проміжні	Складаються на окремі етапи робіт по об'єктах з тривалим циклом виробництва

Продовження таблиці 3.4

1	2	3
За об'єктами калькулювання	Загальні	Відображають собівартість певного виду продукції в цілому по підприємству
	Параметричні	Дають уявлення про собівартість продукції в розрахунку на одиницю певного параметру
	За центрами витрат	Відображають собівартість продукції певного підрозділу підприємства. Ця калькуляція доповнює і деталізує загальну, відображає, яка частина собівартості формується у конкретному підрозділі

Таблиця 3.5

Порівняльна характеристика калькуляцій

Вид калькуляцій	Що калькулюється	Мета розрахунку	Період складання	На основі яких даних складається
Планова	Величина допустимих витрат на виробництво одиниці продукції	Зниження собівартості	На початку звітного періоду (рік, квартал, місяць)	Середні норми витрат
Нормативна	Нормативна собівартість окремих виробів	Контроль витрат	На початку місяця	Діючі на початок місяця норми і розцінки
Кошторисна	Знову проєктовані вироби, продукція, не передбачена планом	Визначення економічної ефективності виробництва даного виробу	До початку виробництва	На основі передових технологічних норм витрат сировини, робочого часу тощо

Таблиця 3.6

Складові облікової політики щодо обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)

№ з.п.	Складові облікової політики	Можливі варіанти принципів чи методів обліку
1	2	3
1	Об'єкти обліку витрат на виробництво продукції	За центрами виникнення, за об'єктами обліку
2	Перелік калькуляційних одиниць	Обираються підприємством самостійно
3	Методи обліку витрат	Попроцесний, позамовний, попередільний, нормативний, котловий

1	2	3
4	Методи калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг	Простий, виключення витрат на побічну продукцію, метод коефіцієнтів, нормативний, за змінними витратами, параметричний, комбінований
5	Перелік і склад статей калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг)	Обираються підприємством самостійно
6	Оцінка зворотних відходів та супутньої продукції	За ціною можливого використання, за ціною продажу, шляхом коефіцієнтного розподілу між основною та супутньою продукцією тощо
7	Перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат	Обираються підприємством самостійно
8	Методи оцінки запасів при вибутті	▪ ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; ▪ середньозваженої собівартості; ▪ собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); ▪ нормативних витрат; ▪ ціни продажу
9	Метод розподілу транспортно-заготівельних витрат	За середнім відсотком (за вартістю, за вагою, за групами запасів), за методом прямого списання тощо
10	Метод оцінювання незавершеного виробництва	Фіфо, середньої зваженої
11	Перелік витрат майбутніх періодів	Обираються підприємством самостійно
12	Бази розподілу непрямих витрат основного виробництва	Обирається підприємством самостійно
13	Розрахунок нормальної потужності	У грошовому чи натуральному вимірнику
14	Порядок обліку та база розподілу змінних і розподілених постійних загальновиробничих витрат	▪ години роботи; ▪ заробітна плата; ▪ обсяг діяльності; ▪ прямі витрати тощо
15	Розробка калькуляційних листів і визначення періодичності калькулювання	Обираються підприємством самостійно
16	Розробка внутрішньої звітності	Форми і періодичність подання визначаються самостійно

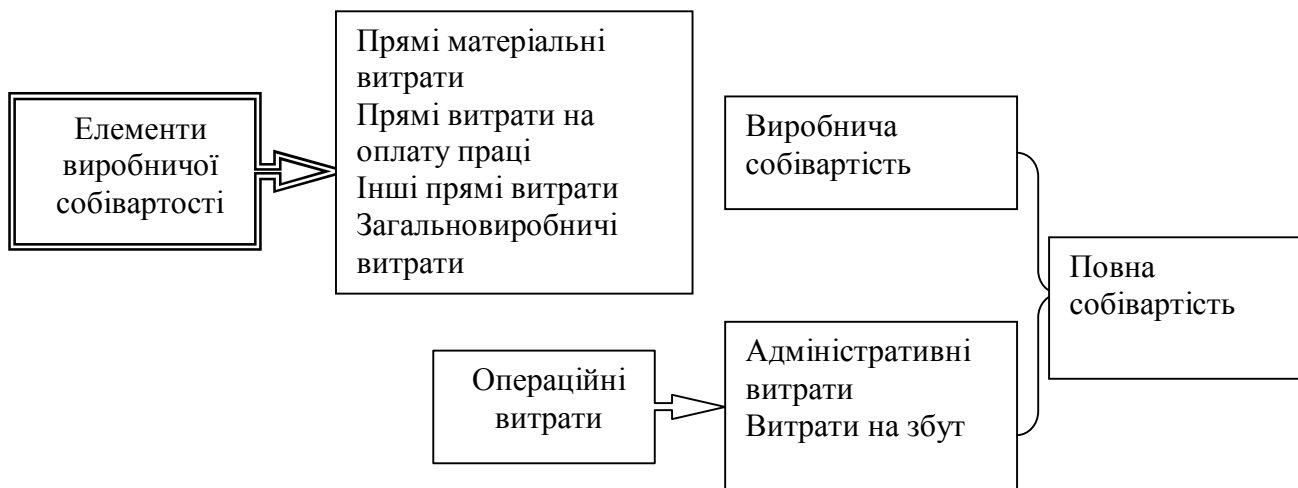

Рис. 3.11. Елементи повної собівартості продукції

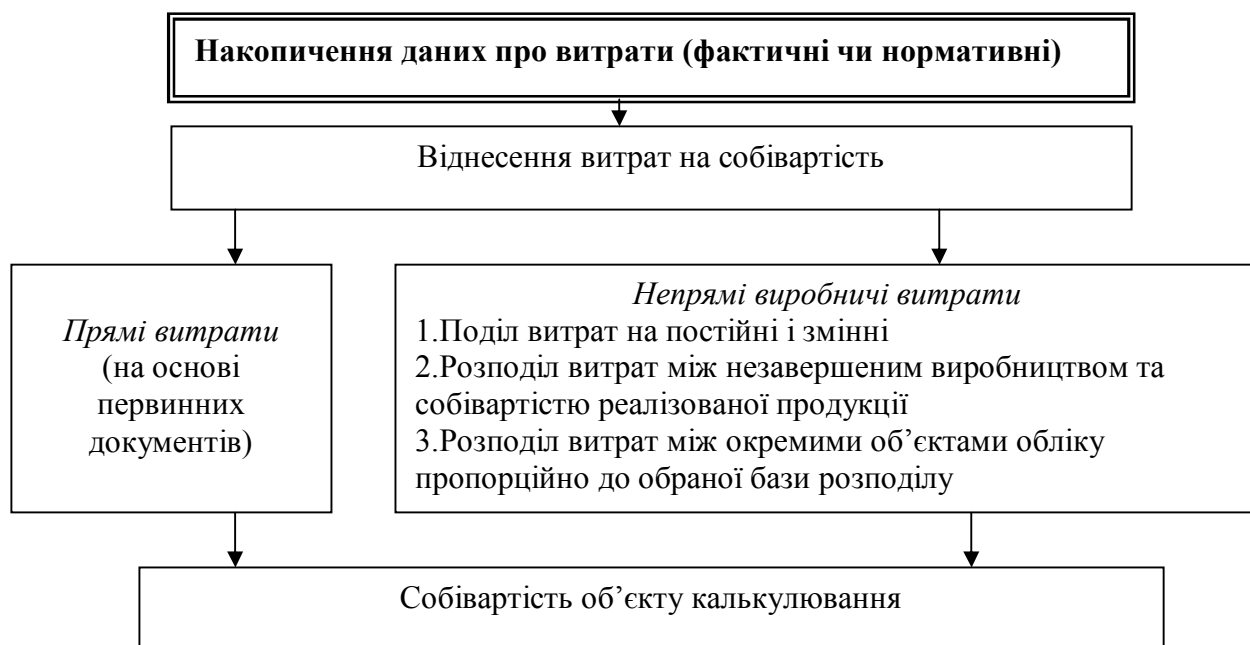

Рис. 3.12. Схема побудови калькулювання повних витрат

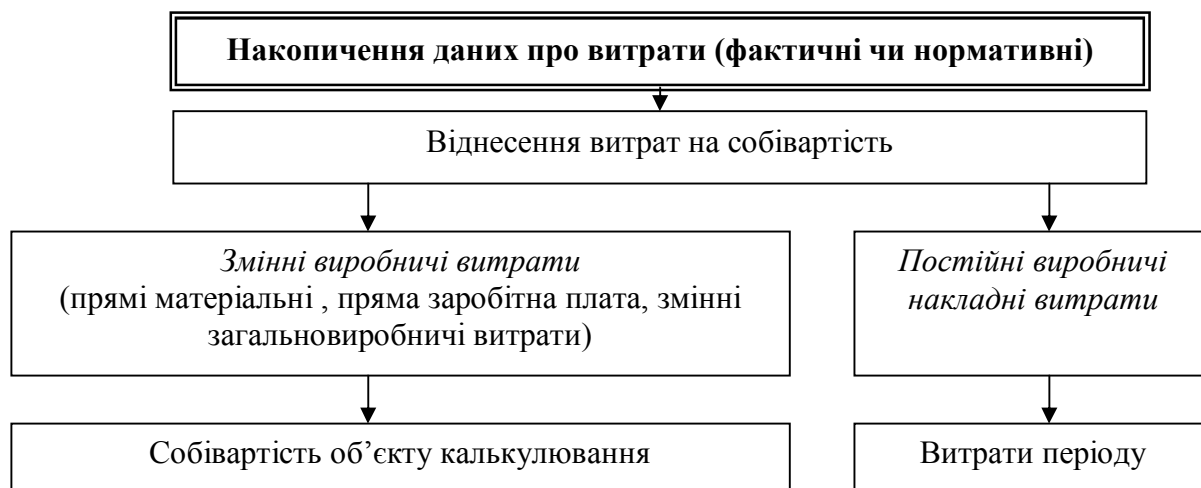

Рис.3.13. Схема побудови калькулювання неповних витрат

Директ-костинг (калькулювання змінних витрат) - це система обчислення собівартості тільки на основі прямих (змінних) виробничих витрат.

Рис. 3.14. Сутність директ-костингу

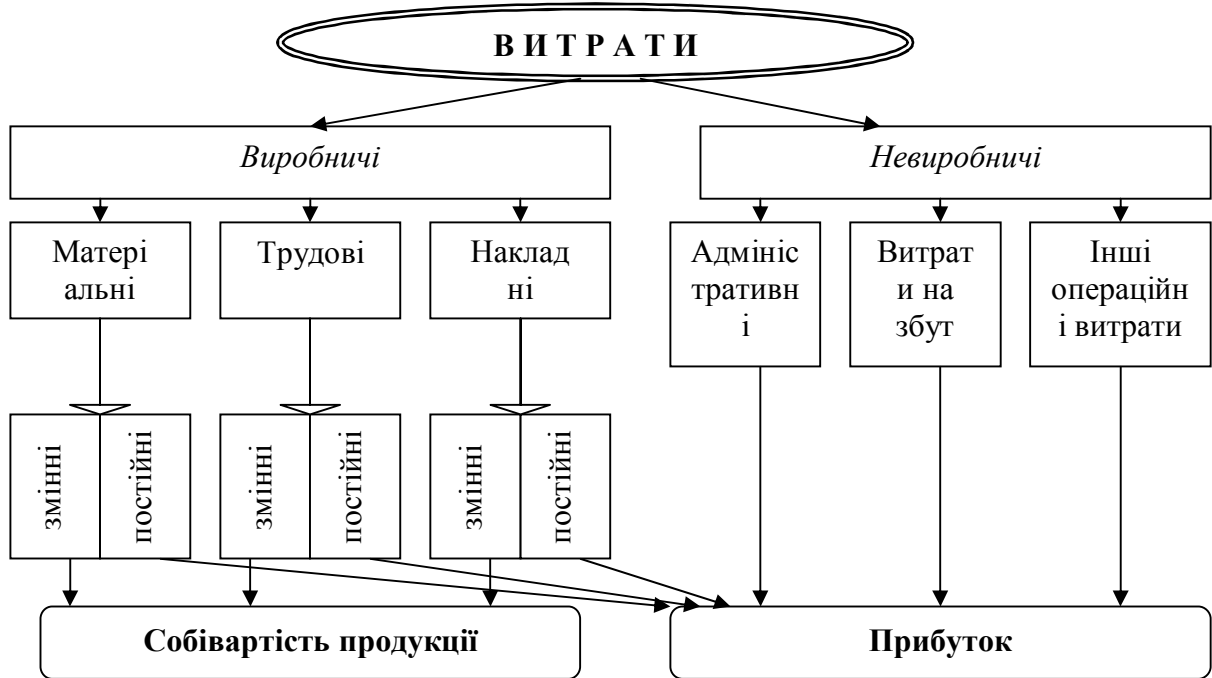

Рис. 3.15. Організація обліку витрат за системою директ-костингу

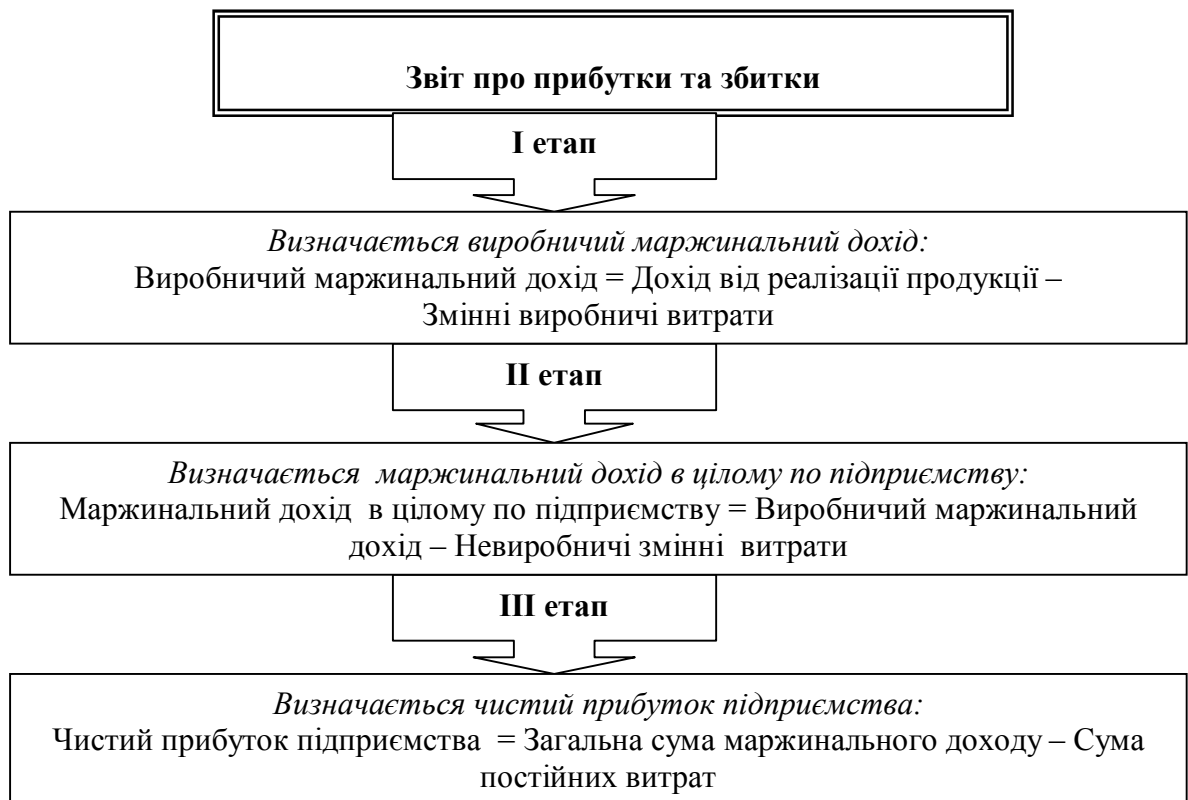

Рис. 3.16. Порядок складання звіту про прибутки за системою директ-костингу

Стандарт-кост – це заздалегідь визначені або передбачені кошторисами витрати на виробництво одного виробу або декількох виробів одного виду протягом певного звітного і попереднього періоду, з якими порівнюють фактичну собівартість.

Рис. 3.17. Сутність стандарт-косту

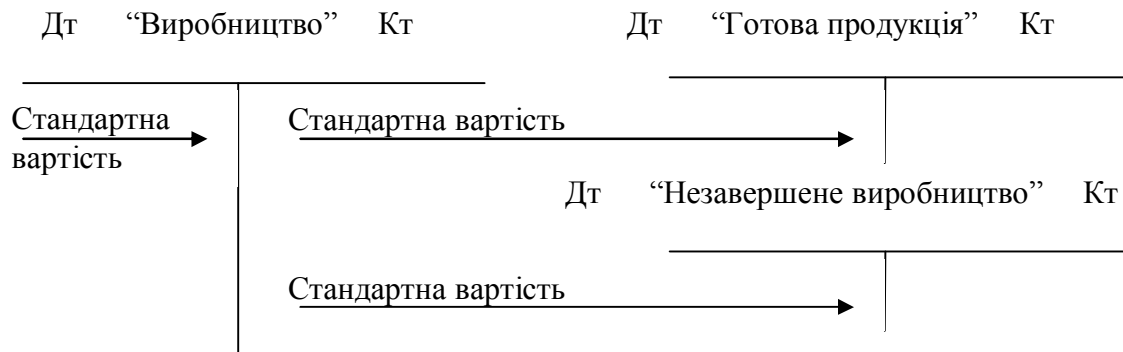

Рис. 3.18. Записи на рахунках при системі стандарт-кост (I варіант)

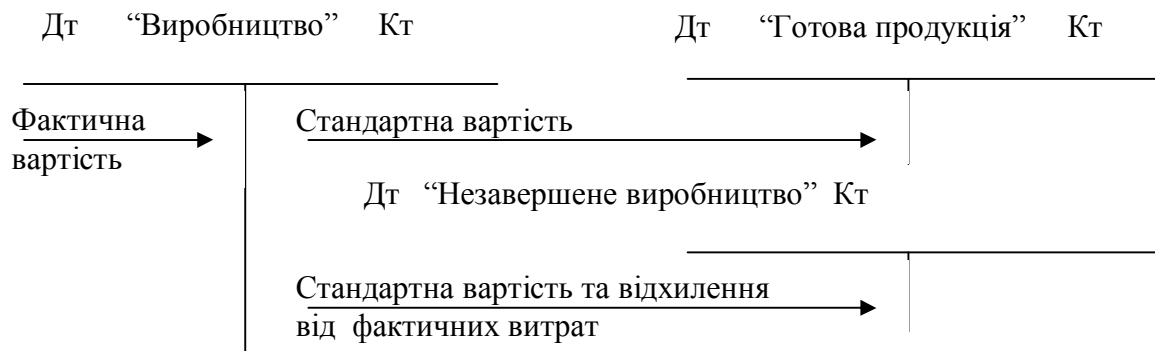

Рис. 3.19. Записи на рахунках при системі стандарт-кост (II варіант)

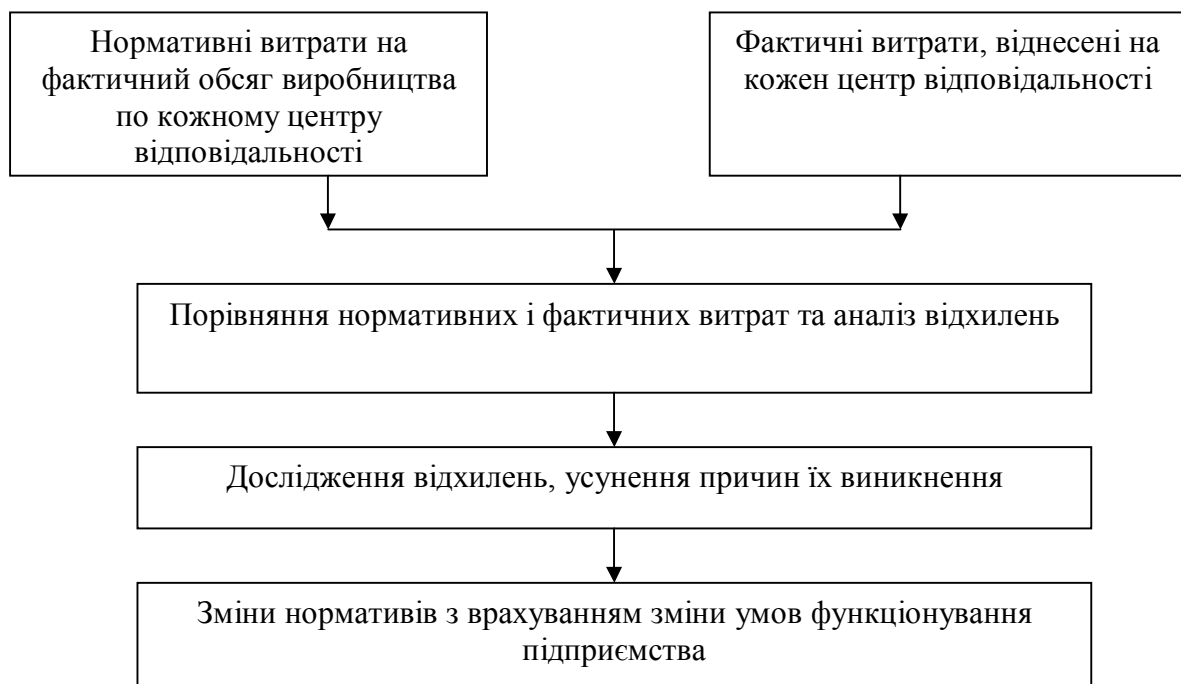

Рис. 3.20. Схема дій при нормативному обліку витрат

Основні відмінності нормативного методу обліку від системи стандарт-кост

Область порівняння	Стандарт-кост	Нормативний метод
Облік зміни норм	Поточний облік зміни норм не ведеться	Ведеться в розрізі причин та ініціаторів
Облік відхилень від норм прямих витрат	Відхилення документуються і відносяться на винних осіб та фінансові результати	Відхилення документуються і відносяться на витрати підприємства
Облік відхилень від норм непрямих витрат	Непрямі витрати відносять на собівартість в межах норм, відхилення виявляються з урахуванням обсягу виробництва і відносяться на результати фінансової діяльності	Непрямі витрати відносяться на собівартість в сумі фактично здійснених витрат, відхилення відносяться на витрати виробництва
Ступінь регламентації	Нерегламентований	Регламентований
Варіанти ведення витрат	Облік витрат, випуск готової продукції і незавершеного виробництва ведеться за стандартизованою собівартістю	Всі витрати обліковуються за поточними нормативами

Послідовність розрахунку собівартості продукції (робіт, послуг) в сільськогосподарських підприємствах

1) розподіляються між окремими об'єктами планування та обліку витрати на утримання необоротних активів;
2) визначається собівартість робіт та послуг допоміжних виробництв;
3) розподіляються загальні витрати: на зрошення та осушення земель та на утримання полезахисних смуг;
4) списується частина витрат бджільництва на сільськогосподарські культури, що запилюються;
5) списуються з витрат основного виробництва суми надзвичайних втрат;
6) розподіляються бригадні, фермські, цехові та загальновиробничі витрати;
7) визначається загальна сума виробничих витрат по об'єктах обліку;
8) визначається собівартість продукції рослинництва;
9) визначається собівартість продукції підсобних промислових виробництв з переробки рослинницької продукції;
10) розподіляються витрати з утримання кормоцехів;
11) визначається собівартість продукції тваринництва;
12) визначається собівартість продукції інших промислових виробництв;
13) визначається собівартість товарної продукції рослинництва, тваринництва та промислових виробництв

Рис. 3.21. Послідовність калькулювання собівартості продукції (робіт та послуг) в сільськогосподарських підприємствах

Контрольні питання для самоперевірки

1. Які методи використовують при обліку виробничих затрат?
2. В чому суть нормативного методу?
3. В чому суть обліку затрат на замовлення?
4. Як здійснюється калькулювання витрат за замовленнями?
5. Як здійснюється калькулювання за змінними витратами?
6. Що таке маржинальний дохід?
7. Які переваги та недоліки системи обліку і калькулювання змінних витрат?
8. З яких елементів складається собівартість продукції?
9. Які витрати включаються до виробничої собівартості?
10. Як поділяються калькуляції за часом складання; за рівнем охоплення витрат; за характером виробництва; за об'єктом?
11. Коли визначається фактична собівартість одиниці виробів або робіт при використанні позамовного методу?
12. Що є об'єктами обліку витрат і об'єктами калькулювання при попередільному методі?

Тести для самоконтролю

1. Калькуляція – це:

- а) розрахунок у грошовому виразі витрат на виготовлення певного об'єкта калькулювання (одиниці продукції);
- б) вимір витрат на виробництво продукції за звітний період;
- в) процес визначення собівартості певного об'єкта витрат.

2. Собівартість – це:

- а) збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу за звітний період;
- б) сукупність прямих витрат на виробництво продукції;
- в) витрати підприємства, пов'язані з виробництвом та придбанням певного активу.

3. Одиниця вимірювання окремих видів продукції, собівартість яких визначається, – це:

- а) об'єкт обліку витрат;
- б) об'єкт калькуляції;
- в) калькуляційна одиниця;
- г) немає правильної відповіді.

4. Як називають калькуляцію, яку складають після закінчення звітного періоду:

- а) планова;
- б) нормативна;

- в) очікувана (провізорна);
- г) фактична?

5. Нормативна калькуляція – це:

- а) калькуляція, в якій визначають витрати на виробництво продукції, тобто виробничу собівартість продукції;
- б) калькуляція, яку складають за нормами витрат і враховують технічні, технологічні та організаційні особливості діяльності підприємства, пов'язані з конкретними умовами виробництва;
- в) калькуляція, в якій обчислюють середній рівень собівартості певного виду продукції у конкретній галузі.

6. Як у зарубіжній практиці називають систему калькулювання повних витрат:

- а) директ-костинг;
- б) абсорбшен-костинг;
- в) стандарт-костинг;
- г) ABC-костинг?

7. Об'єкт обліку виробничих витрат – це:

- а) витрати на виробництво продукції;
- б) окремий носій витрат, у розрізі якого ведеться аналітичний облік витрат;
- в) витрати поточної діяльності підприємства.

8. Як називають калькуляцію, яку складають до закінчення звітного періоду на підставі фактичних даних про витрати і вихід продукції за минулий час з початку періоду та очікуваних даних про витрати і вихід продукції до кінця звітного періоду:

- а) планова;
- б) нормативна;
- в) очікувана (провізорна);
- г) фактична?

9. За періодом господарської діяльності, витрати якого включені до собівартості, калькуляції поділяють на:

- а) щоденні, місячні, квартальні;
- б) планові, нормативні, звітні, провізорні;
- в) повні виробничі, повні комерційні.

10. Вид продукції, стадія виробництва, замовлення, програма, для яких організують відокремлений облік витрат, - це:

- а) об'єкт обліку витрат;
- б) об'єкт калькуляції;
- в) калькуляційна одиниця;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕМА 4. ОБЛІК ВИТРАТ ДОПОМІЖНИХ ТА ОБСЛУГОВУЮЧИХ ВИРОБНИЦТВ

План вивчення теми

1. Суть, значення та види допоміжних виробництв
2. Облік витрат у ремонтно-механічних майстернях
3. Облік витрат і виконаних робіт вантажного автотранспорту
4. Облік витрат на електро-, водо- та газопостачання
5. Облік витрат на утримання живої тяглової сили
6. Облік витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку
7. Облік витрат в обслуговуючих виробництвах

1. Суть, значення та види допоміжних виробництв

Таблиця 4.1

Об'єкти калькулювання допоміжних виробництв

Назва виробництва	Об'єкт калькулювання
Ремонтна майстерня	Відремонтований об'єкт, виготовлений виріб
Автомобільний транспорт	10 т-км, 1 машино-день, 1 машино-година
Жива тяглова сила	Робочий день коней, 1 голова приплоду
Електропостачання	10 кВт-годин електроенергії
Теплопостачання	10 Гкал тепло енергії
Водопостачання	1 м ³ води
Газопостачання	1 м ³ газу, 1 кг скрапленого газу
Холодильні установки	1 центнеро-день зберігання продукції

Рис. 4.1. Закриття рахунків допоміжних виробництв (п. 7.2 Методичні рекомендацій № 132)

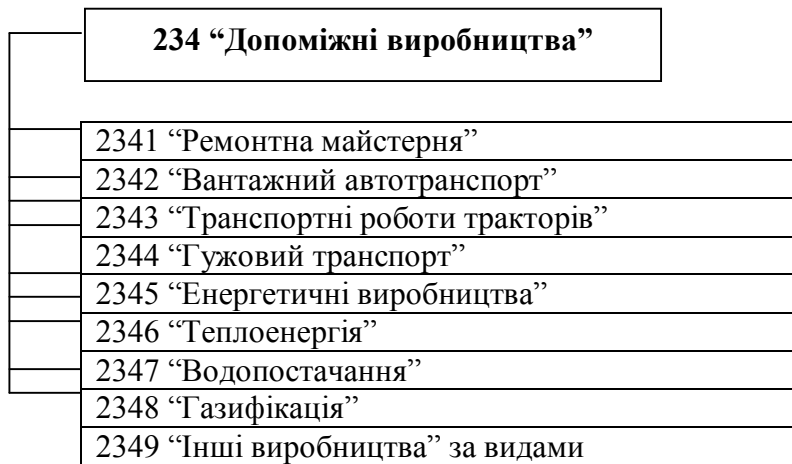

Рис. 4.2. Субрахунки, що можуть бути відкриті для ведення обліку за допоміжними виробництвами

2. Облік витрат у ремонтно-механічних майстернях

№ пор.	Аналітичні рахунки	База розподілу (пряма оплата праці)	Коефіцієнт розподілу загально-виробничих витрат	Загальновиробничі витрати ремонтної майстерні
1	Капітальний ремонт Т-150			
2	Поточний ремонт ЮМЗ			
3	Поточний ремонт ГАЗ-53			
	Разом:			

Рис. 4.3. Розподіл загально-виробничих витрат ремонтної майстерні

3. Облік витрат і виконаних робіт вантажного автотранспорту

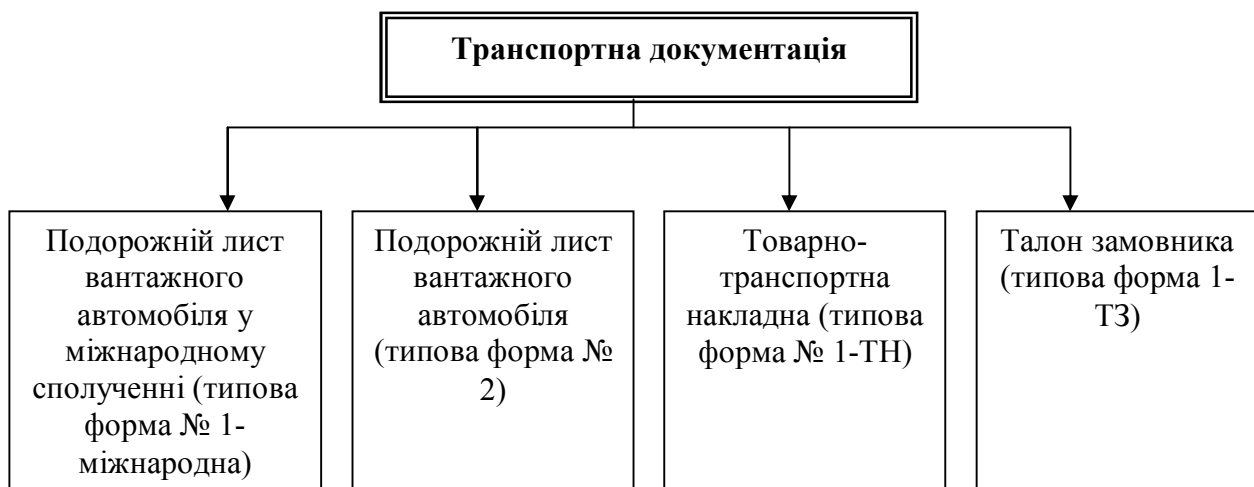

Рис. 4.4. Типові форми єдиної транспортної документації

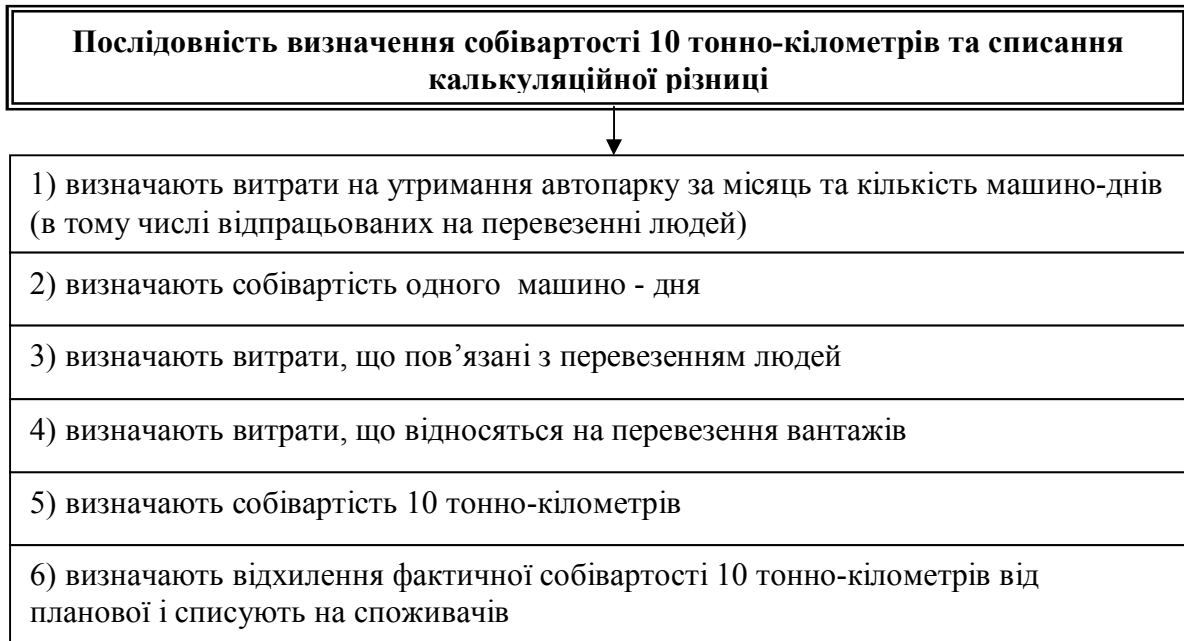

Рис. 4.5. Послідовність визначення фактичної собівартості 10 тонно-кілометрів та списання щомісяця калькуляційної різниці

4. Облік витрат на електро-, водо- та газопостачання

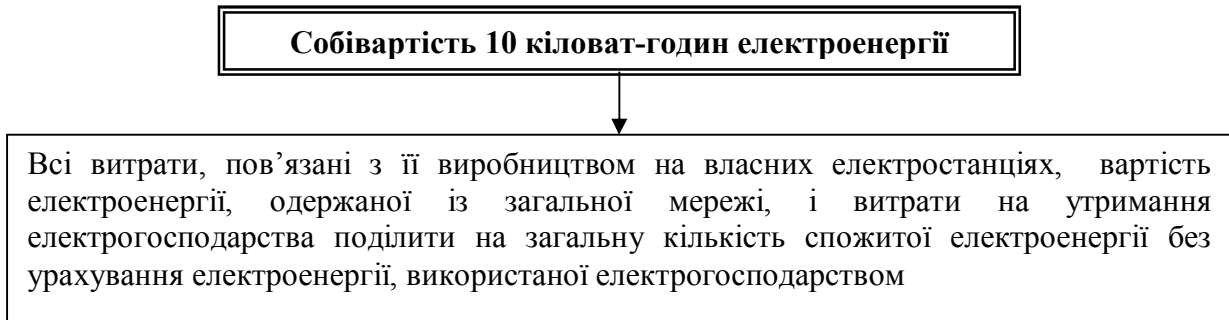

Рис.4.6. Калькулювання собівартості електроенергії

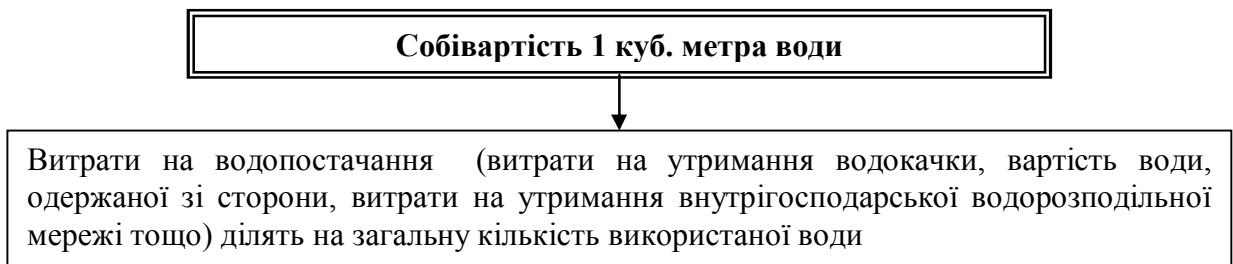

Рис. 4.7.Калькулювання собівартості води

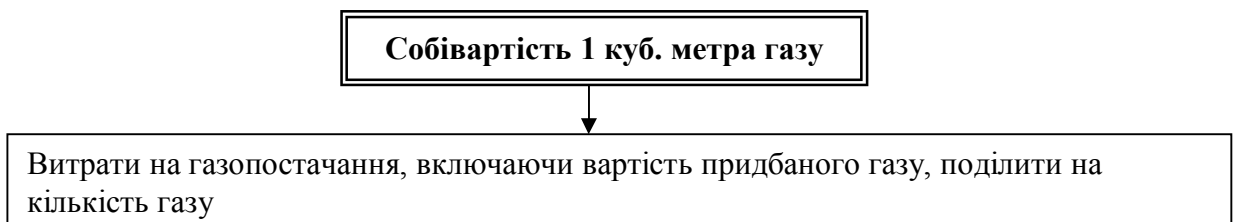

Рис. 4.8.Калькулювання собівартості газу

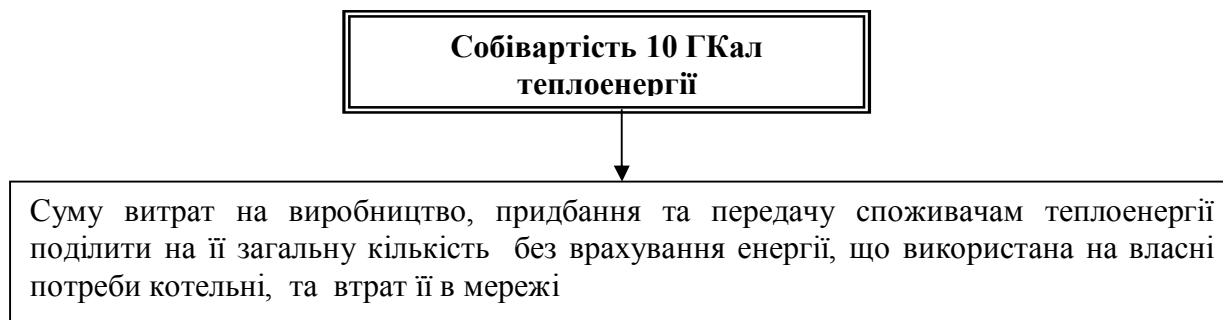

Рис.4.9. Калькулювання собівартості теплової енергії

6. Облік витрат на утримання живої тяглової сили

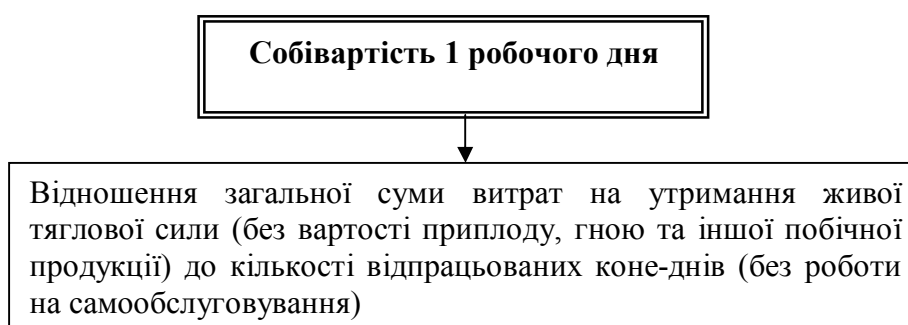

Рис. 4.10. Калькулювання собівартості 1 робочого дня живої тяглової сили

Рис. 4.11. Калькулювання собівартості 1 голови приплоду

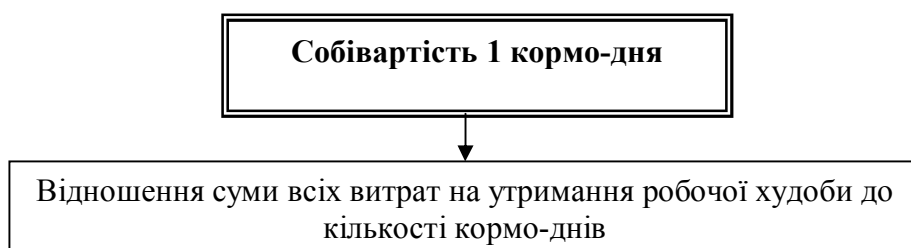

Рис. 4.12. Калькулювання собівартості 1 кормо-дня

7. Облік витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку

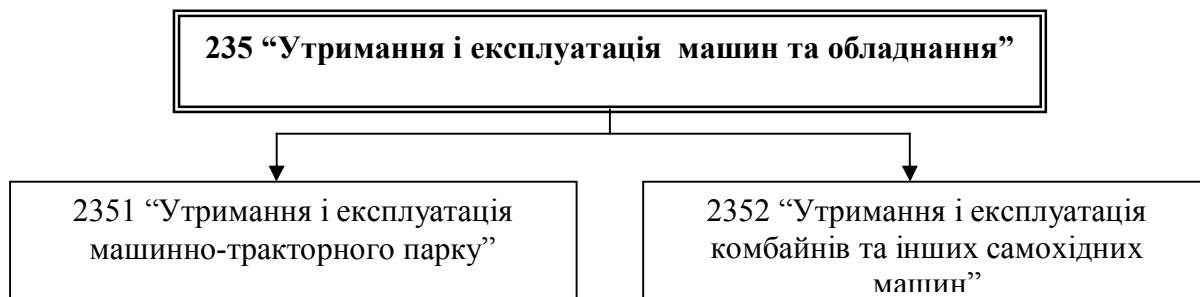

Рис. 4.13. Субрахунки, що можуть бути відкриті для обліку витрат з утримання та експлуатації машин та обладнання

7. Облік витрат в обслуговуючих виробництвах

Рис. 4.14. Види обслуговуючих виробництв та господарств в сільському господарстві

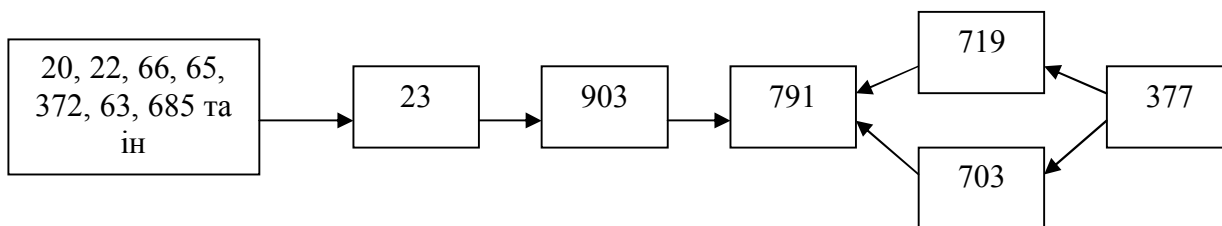

Рис. 4.15. Схема обліку витрат в обслуговуючих виробництвах на рахунках бухгалтерського обліку

Контрольні питання для самоперевірки

1. За якими статтями витрат ведуть облік витрат в ремонтній майстерні?
2. Що зазначають у відомості дефектів основних засобів і у скількох примірниках її виписують?
3. Який журнал-ордер використовується для узагальнення інформації по обліку витрат допоміжних виробництв?
4. Як часто визначають фактичну собівартість виконаних робіт в майстерні?
5. Який документ є основним з обліку роботи вантажного автотранспорту?
6. Які вам відомі форми дорожніх листів?
7. Що зазначають у дорожніх листах?
8. Яка одиниця є калькуляційною одиницею роботи вантажного автотранспорту?
9. В якому документі обліковують вироблену електроенергію в господарстві?
10. Які види допоміжних виробництв ви знаєте?
11. Як розрахувати собівартість 10 кВт/год та 10 од. теплоенергії?
12. Що є обліковою і калькуляційною одиницею газопостачання?
13. Як визначається собівартість 1м води?
14. Де записують обсяг виконаних робіт живою тяговою силою?
15. Як визначити собівартість 1 робочого дня живої тягової сили?
16. Охарактеризуйте рахунок, на якому здійснюють облік витрат допоміжних виробництв.
17. Які документи використовують для обліку витрат і послуг МТП?
18. На якому рахунку ведеться облік витрат на утримання та експлуатацію тракторів, комбайнів, сільськогосподарських машин?
19. Які виробництва належать до допоміжних виробництв. Яке їх значення?
20. Які завдання обліку витрат і виконаних робіт ремонтними майстернями?
21. Яка основна кореспонденція рахунків по обліку витрат ремонтної майстерні?
22. Назвати статті виробничих по обліку роботи вантажного автотранспорту.
23. Назвати основні бухгалтерські проводки по обліку витрат електропостачання.
24. Назвати статті виробничих витрат по обліку живої тягової сили.

Тести для самоконтролю

1. До допоміжних виробництв відносяться:

- а) ремонтні майстерні; гужовий транспорт, холодильники, котельні;
- б) насіння, гербіциди, добрива;

- в) навчальні заклади;
- г) їдальні.

2. Облік витрат виконаних робіт по допоміжних виробництвах ведеться на рахунку:

- а) 204;
- б) 261;
- в) 240;
- г) 234.

3. Фактичну собівартість продукції допоміжних виробництв визначають:

- а) щодня;
- б) щоквартально;
- в) щомісяця;
- г) на кінець року.

4. Калькуляційною одиницею роботи вантажного автотранспорту є:

- а) 5 т/км;
- б) 10 т/км;
- в) 20 т/км;
- г) 1 т/км.

5. Для розрахунку собівартості 10 кВт-год. електроенергії необхідно:

- а) всі витрати, пов'язані з її виробництвом на власних електростанціях, поділити на загальну кількість спожитої електроенергії;
- б) всі витрати, пов'язані з її виробництвом на власних електростанціях, плюс вартість електроенергії одержаної від державної електромережі і все поділено на загальну кількість спожитої електроенергії;
- в) всі витрати, пов'язані з її виробництвом на власних електростанціях, плюс вартість електроенергії одержаної від державної електромережі плюс витрати на електрогосподарство все поділене на загальну кількість спожитої електроенергії, без врахування електроенергії використаної електрогосподарством.

6. Нарахована оплата праці робітникам ремонтно-механічних майстерень відображається:

- а) Дт 66 Кт 23;
- б) Дт 23 Кт 66;
- в) Дт 66 Кт 40;
- г) Дт 26 Кт 66.

7. За якими статтями витрат ведуть облік витрат в ремонтно-механічних майстернях:

- а) витрати на оплату праці;

- б) корми;
- в) насіння;
- г) паливо.

8. Послуги водопостачання списуються на протязі звітнього періоду:

- а) плановою собівартістю;
- б) фактичною собівартістю.

9. Обсяг перевезення вантажів і людей обліковується у:

- а) т/км;
- б) люд.-год.;
- в) маш.-год.;
- г) т/км та маш.-год.

10. Облік по рахунку 23 ведуть у журналі-ордері:

- а) № 8 с.-г.;
- б) № 5 с.-г.;
- в) № 10.3 с.-г.;
- г) № 9с.-г.

**ТЕМА 5. ОБЛІК ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА І ТА
УПРАВЛІННЯ**

План вивчення теми

1. Облік та розподіл загальновиробничих витрат
2. Облік адміністративних витрат
3. Облік витрат майбутніх періодів

1. Облік та розподіл загальновиробничих витрат

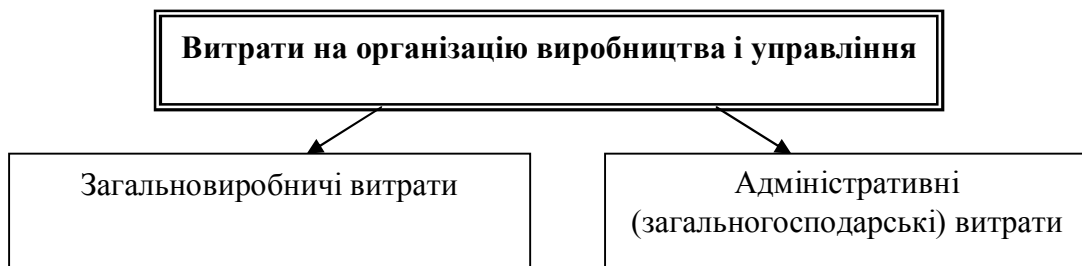

Рис. 5.1.Склад витрат на організацію виробництва та управління

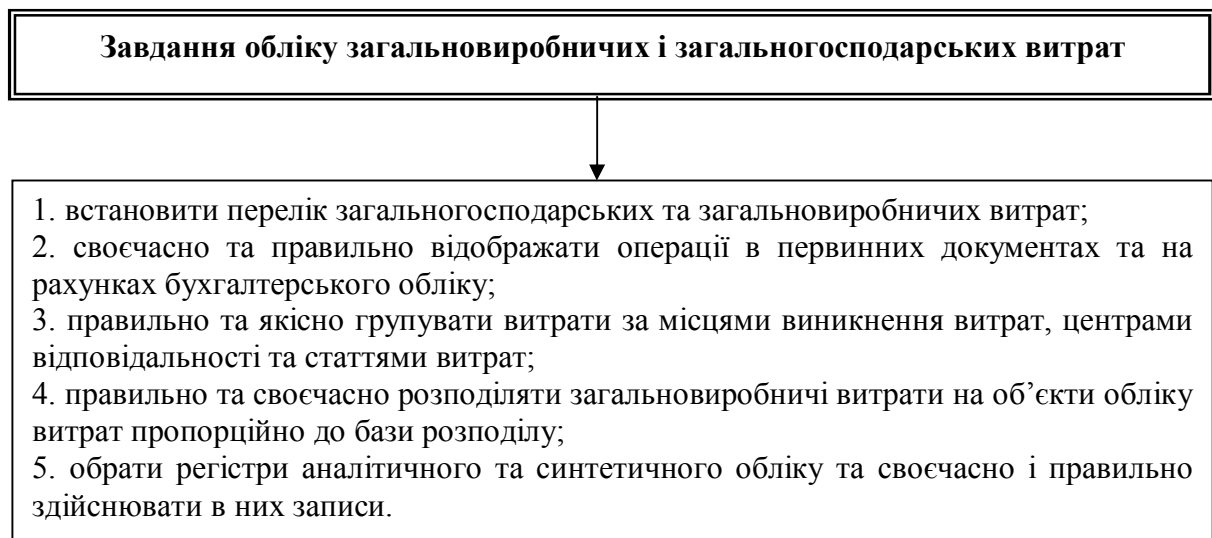

Рис. 5.2.Завдання обліку загальновиробничих та загальногосподарських витрат

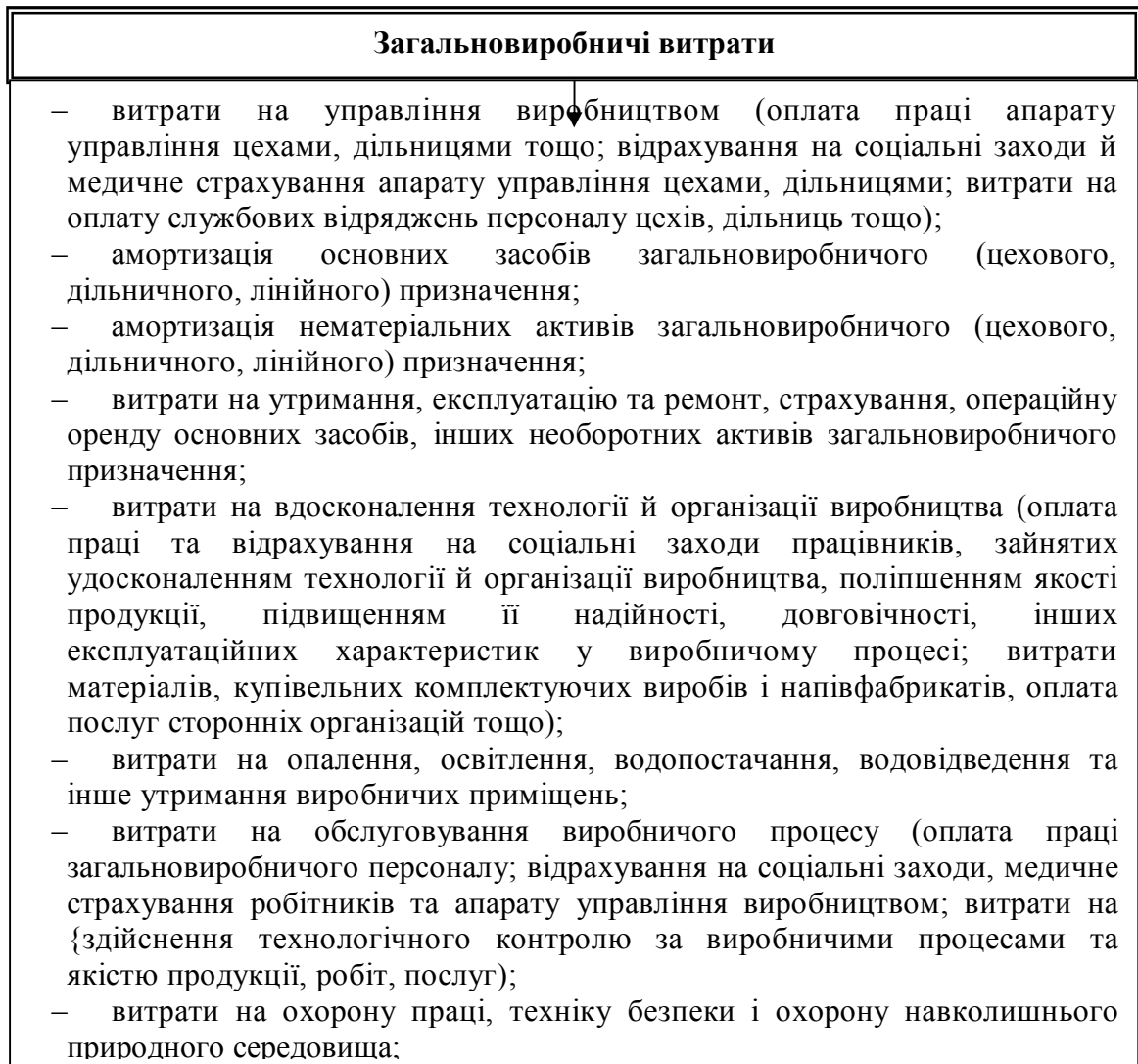

Рис. 5.3. Перелік загальновиробничих витрат

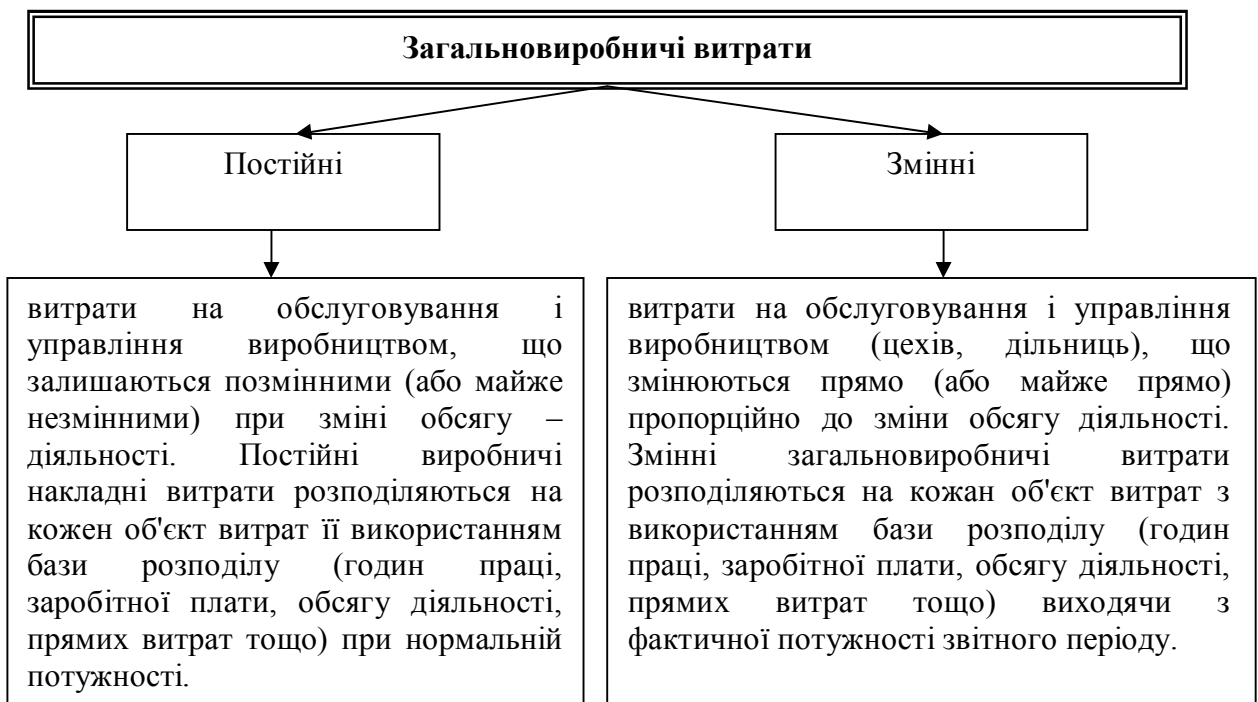

Рис. 5.4. Перелік та склад постійних і змінних загальновиробничих витрат

Особливості обліку загальновиробничих витрат в сільськогосподарських підприємствах

- 1). Витрати являють собою витрати на організацію виробництва та управління окремими галузями виробництва, а також різні виробничі витрати, які не можна віднести безпосередньо на певну культуру або вид продукції, бо вони належать до галузі чи окремого виробництва, підрозділу.
- 2). У сільськогосподарських підприємствах загальновиробничі витрати не поділяються на постійні та змінні.
- 3). Облік загальновиробничих витрат ведуть на рахунку 91 “Загальновиробничі витрати”, який в сільськогосподарських підприємствах може мати такі субрахунки: 911 “Загальновиробничі (цехові) витрати рослинництва”; 912 “Загальновиробничі (цехові) витрати тваринництва”; 913 “Загальновиробничі (цехові) витрати промислових виробництв”; 914 “Загальновиробничі (цехові) витрати інших виробництв”.
- 4). По дебету рахунку 91 відображається сума визнаних витрат, а по кредиту, відповідно розподілу, списання їх на рахунки 23 “Виробництво”.
- 5) загальновиробничі витрати обліковують за вказаними субрахунками за наступними статтями: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші витрати.
- 6). Загальновиробничі витрати розподіляють на об’єкти обліку витрат пропорційно до загальної суми витрат без вартості насіння (в рослинництві), кормів (у тваринництві), матеріалів і напівфабрикатів (у промислових виробництвах).

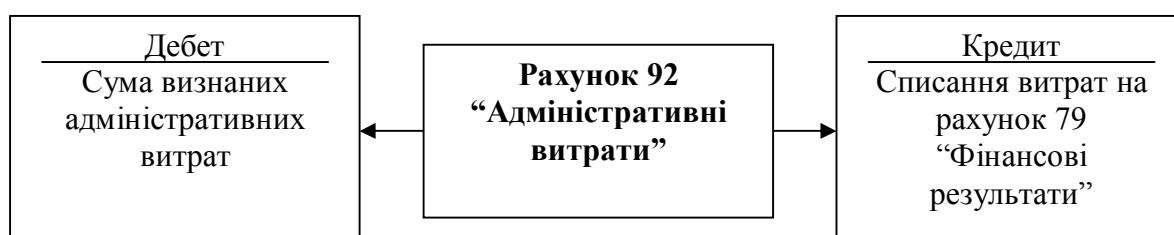
Рис. 5.5. Особливості обліку загальновиробничих витрат в сільськогосподарських підприємствах

2. Облік адміністративних витрат

Загальногосподарські (адміністративні) витрати

1. Загальні корпоративні затрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати).
2. Затрати на службові відрядження та утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу.
3. Витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання.
4. Затрати на утримання пожежної та воєнізованої сторожової охорони.
5. Витрати на оплату професійних послуг, послуг зв’язку, на врегулювання спорів у судових органах; сплату податків, зборів та інших передбачених законодавством обов’язкових платежів, крім тих, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг; на розрахункове обслуговування й оплату інших банківських послуг.

Рис.5.7. Перелік адміністративних витрат

2. Облік витрат майбутніх періодів

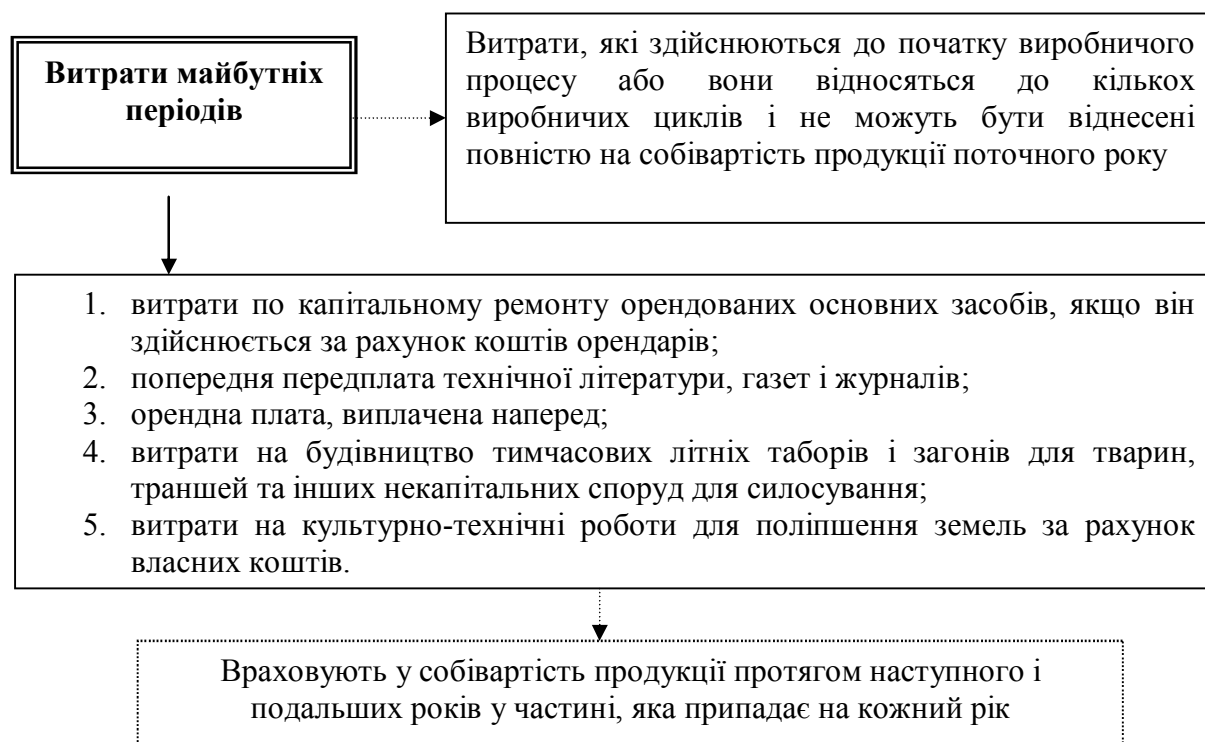

Рис. 5.8.Визначення, склад та особливості витрат майбутніх періодів в сільськогосподарських підприємствах

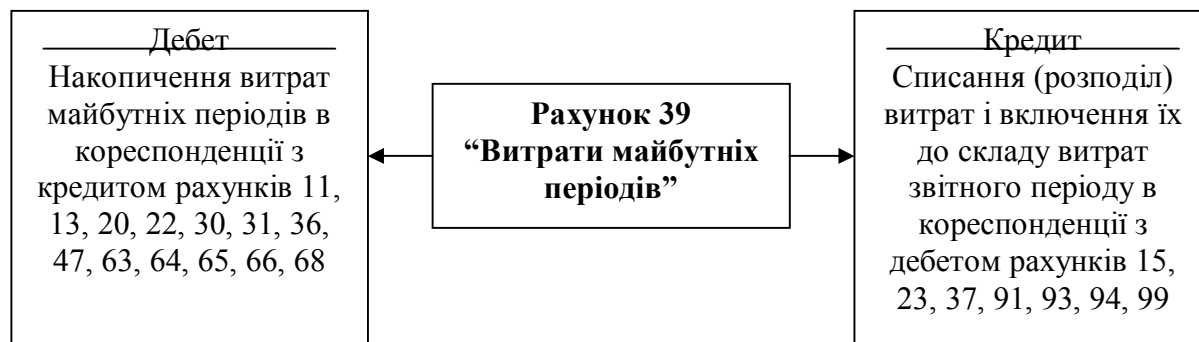

Рис. 5.9.Відображення витрат майбутніх періодів на рахунку 39

Контрольні питання для самоперевірки

1. Які витрати відносять до загальновиробничих витрат?
2. Які витрати відносять до адміністративних витрат?
3. На яких рахунках здійснюють облік витрат на організацію виробництва та управління підприємством?
4. Яка основна кореспонденція з обліку загальновиробничих витрат?
5. Яка основна кореспонденція з обліку адміністративних витрат?
6. Якими первинними документами оформляється списання витрат на адміністративні потреби?
7. В яких рахунках синтетичного та аналітичного обліку відображаються адміністративні та загально виробничі витрати в сільському господарстві?
8. Які можуть бути відкриті субрахунки для обліку загальновиробничих витрат в сільському господарстві?
9. Який порядок розподілу та списання загальновиробничих витрат?
10. Який порядок закриття рахунку 92?

Тести для самоконтролю

1. Що є базою для розподілу загальновиробничих витрат рослинництва при їх списанні в кінці року?

- а) всі прямі витрати
- б) прямі витрати без врахування вартості насіння
- в) вартість насіння
- г) оплата праці основних працюючих

2. Чи відносять адміністративні витрати до виробничих витрат?

- а) так;
- б) ні.

3. Що є базою для розподілу загальновиробничих витрат тваринництва?

- а) прямі витрати без врахування вартості кормів
- б) всі прямі витрати
- в) вартість кормів
- г) оплата праці основних працюючих

4. Якою кореспонденцією відображається списання розподілених загальновиробничих витрат тваринництва?

- а) Д-т271 К-т232
- б) Д-т 901 К-т912
- в) Д-т 272 К-т912
- г) Д-т 232 К-т912

**ТЕМА 6. ОБЛІК ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА**

План вивчення теми

1. Особливості технології виробництва у рослинництві та їх вплив на організацію обліку витрат в галузі
2. Первинний облік витрат та виходу продукції рослинництва
3. Синтетичний та аналітичний облік витрат і виходу продукції рослинництва
4. Калькулювання собівартості продукції рослинництва

1. Особливості технології виробництва у рослинництві та їх вплив на організацію обліку витрат в галузі

Рис.6.1. Об'єкти обліку витрат у рослинництві

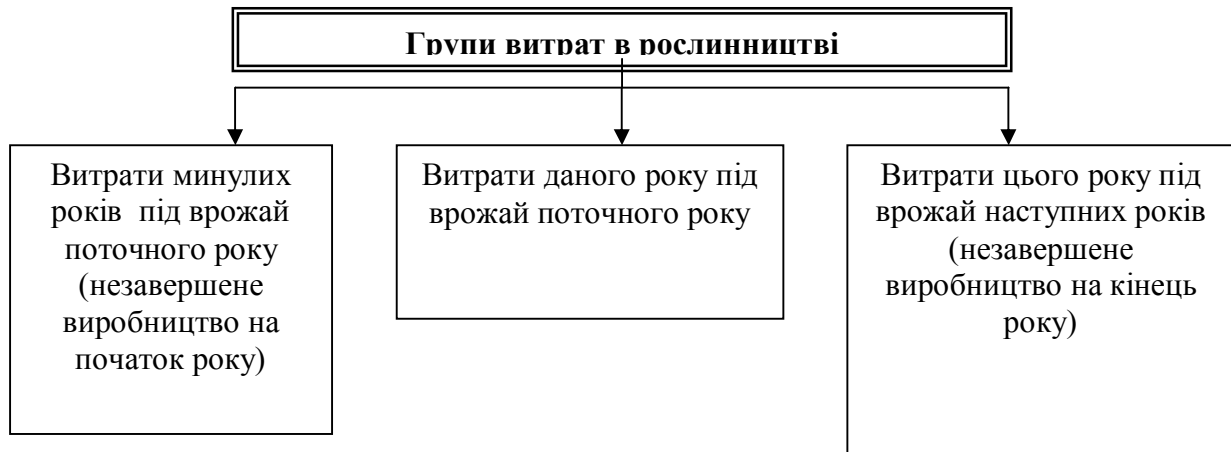

Рис.6.2. Склад витрат в рослинництві

Рис. 6.6.Перелік витрат в рослинництві, які підлягають розподілу та методика їх розподілу

2. Первинний облік витрат та виходу продукції рослинництва

Рис. 6.7. Групи первинних документів з обліку витрат та виходу продукції в рослинництві

3. Синтетичний та аналітичний облік витрат і виходу продукції рослинництва

Рис. 6.8. Схема записів в облікових регістрах з обліку витрат у рослинництві

Рис.6.9. Відображення витрат та виходу продукції рослинництва на субрахунку 231

Рис. 6.10.Статті, за якими облічуються витрати в рослинництві

4. Калькулювання собівартості продукції рослинництва

Таблиця 6.1

Межі виробничої собівартості продукції в рослинництві

Продукція	Межа виробничої собівартості
Зерно, насіння соняшнику	Франко-тік (франко-місце зберігання)
Солома, сіно	Франко-місце зберігання
Цукрові буряки, картопля, баштанні культури, овочі, маточники цукрових буряків, коренеплоди	Франко-поле (франко-місце зберігання)
Плоди, ягідники, виноград, листя тютюну, продукція лікарських та ефіроолійних культур та квітництва, овочі закритого ґрунту	Франко-пункт приймання (зберігання)
Соломка та треста льону, конопель	Франко-пункт зберігання чи переробки (в підприємстві)
Насіння трав, льону, конопель, овочевих та інших культур	Франко-пункт зберігання
Зелена маса на корм	Франко-місце споживання
Зелена маса на силос, трав'яне борошно, сінаж, гранули	Франко-місце силосування, сінажування, виробництва борошна гранул

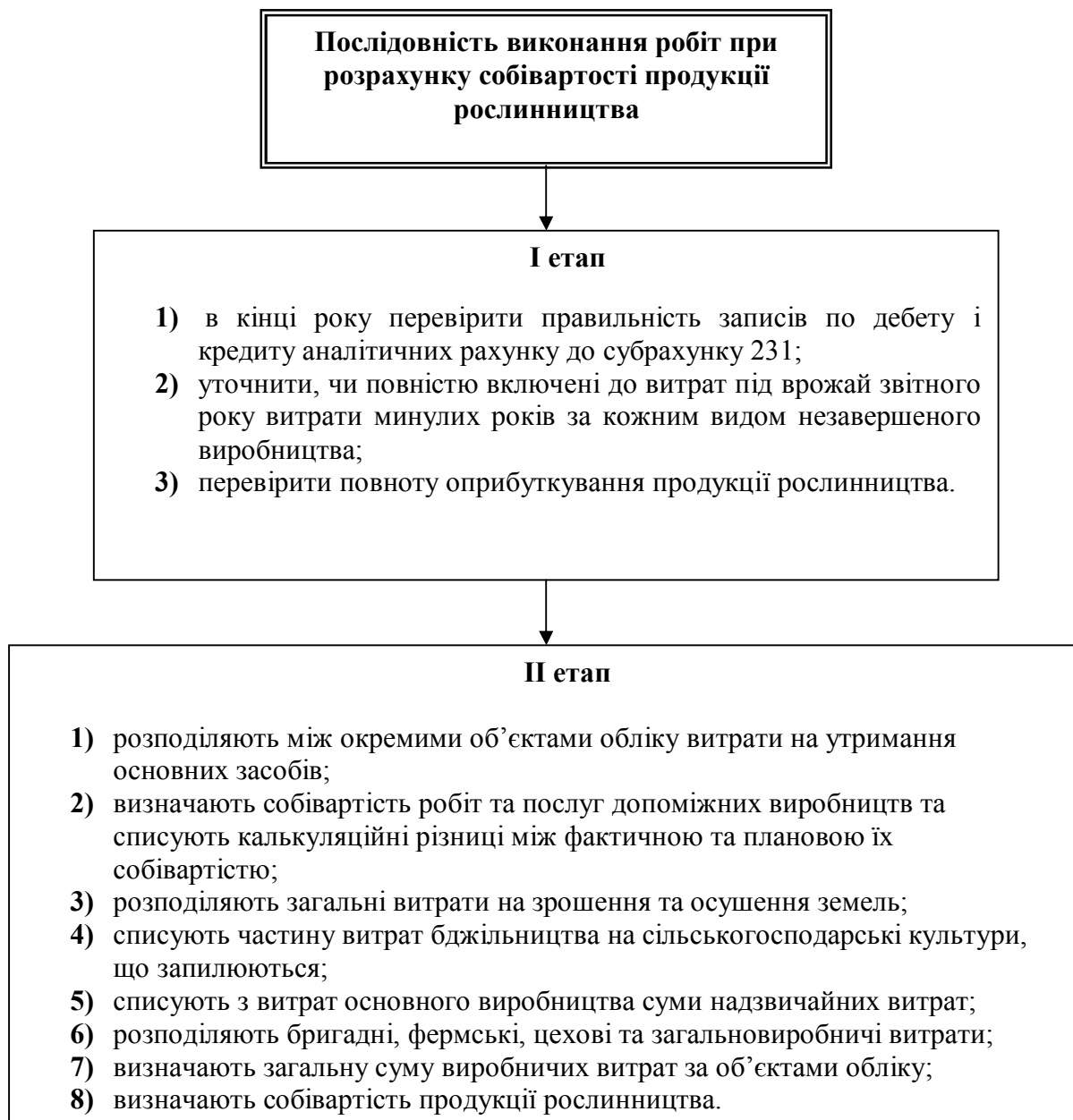

Рис.6.11.Послідовність виконання робіт при розрахунку собівартості продукції рослинництва

Таблиця 6.2

Методика обчислення собівартості продукції рослинництва

Культури	Методика обчислення собівартості продукції
1	2
Зернові культури	Загальна сума витрат на вирощування, збирання та доробку зерна на току, що проводиться в межах календарного року (без вартості соломи) розподіляється між зерном і зерновими відходами, при цьому зерно приймається за одиницю, а зерновідходи прирівнюються до нього за коефіцієнтом, який розраховується за вмістом в них повноцінного зерна
Кукурудза	Собівартість 1 ц зерна визначається шляхом ділення витрат на вирощування і збирання продукції (без вартості кукурудзиння) на масу сухого зерна повної стиглості
Цукрові буряки (фабричні)	Собівартість 1 ц коренів визначається діленням загальної суми витрат на їх вирощування і збирання (без вартості гички, оціненої за нормативно-

1	2
	розрахунковими витратами) на фізичну масу буряків, визначену шляхом зважування
Буряки-маточники	Від витрат, віднесених на всю вироблену продукцію, віднімається вартість гички і забракованих буряків та додаються витрати на доочищення буряків, кагатування і догляд за кагатами у звітному році. Діленням цієї суми на кількість центнерів буряків, закладених в кагати визначають собівартість 1 центнера
Льон та коноплі	Витрати на вирощування розподіляються між насінням та соломкою пропорційно до їх вартості за діючими цінами реалізації
Соняшник	Собівартість 1 ц насіння соняшнику визначається діленням загальної суми витрат на вирощування та збирання продукції (без вартості соняшничиння та кошиків у оцінці за нормативно-розрахунковими цінами) на фізичну масу насіння після його доробки
Картопля	Для розрахунку собівартості 1 ц картоплі із загальної суми витрат на її вирощування та збирання виключають вартість картоплі, яка згодована худобі, що оцінюється за собівартістю кормових буряків з урахуванням поживності. Решта суми витрат ділиться на кількість повноцінної продукції
Овочі відкритого і закритого ґрунту	Собівартість 1 ц продукції овочівництва визначається діленням витрат (без вартості побічної продукції) на фізичну масу основної продукції. Побічною вважається бадилля і продукція, яка не реалізована, згодована худобі і оцінена за собівартістю кормових буряків з урахуванням поживності. Між окремими культурами, що вирощуються в теплицях, витрати розподіляються пропорційно вартості одержаної продукції за реалізаційними цінами.
Плоди, ягоди, виноград	Собівартість 1 ц плодів, ягід винограду визначається діленням загальної суми витрат на вирощування певної культури (без вартості побічної продукції) на кількість одержаної продукції

Контрольні питання для самоперевірки

1. Які завдання обліку витрат і виходу продукції рослинництва?
2. За якими статтями здійснюється облік витрат у рослинництві?
3. За якими первинними документами ведеться облік витрат і виходу продукції у рослинництві?
4. Що є реєстром аналітичного обліку витрат у рослинництві?
5. Як здійснюється обчислення собівартості продукції рослинництва?
6. У якому порядку відбувається обчислення калькуляційної різниці між плановою і фактичною собівартістю і яким чином відображається в обліку?

Тести для самоконтролю

1. Об'єктами калькуляції в рослинництві є:

- а) основна та побічна продукція, яка використовується в господарстві;

б) витрати рослинництва.

2. Аналітичний облік по рахунку 231 ведуть у:

- а) книзі обліку витрат та виходу продукції рослинництва;
- б) виробничий звіт по рослинництву;
- в) в журналі обліку робіт і витрат;
- г) 1) і 2).

3. По дебету рахунку 231 відображається:

- а) прямі витрати під урожаї поточного року і майбутніх років;
- б) кількість і вартість одержаної від урожаю продукції рослинництва, оціненої по плановій і фактичній собівартості.

4. Собівартість продукції рослинництва визначається:

- а) 1 раз в кінці року;
- б) перед збиранням врожаю;
- в) після збирання врожаю;
- г) 2 рази: після збирання врожаю і у кінці року

5. Які із перелічених витрат не включаються у виробничу собівартість продукції рослинництва (згідно П(С)БО16):

- а) оплата праці керівника підприємства;
- б) оплата праці бригадира рослинницької бригади;
- в) амортизація основних засобів рослинництва;
- г) оплата праці основних працівників галузі рослинництва.

6. При визначенні собівартості 1ц зерна кукурудзи витрати на вирощування і збирання продукції ділять:

- а) на фізичну масу зерна в качанах;
- б) на масу сухого зерна неповної стиглості;
- в) на масу сухого зерна повної стиглості.

7. Собівартість 1ц цукрових буряків визначають:

- а) діленням загальної суми витрат, пов'язаних з вирощуванням і збиранням продукції на фізичну масу коренів;
- б) діленням загальної суми витрат пов'язаних з вирощуванням і збиранням продукції (за мінусом побічної продукції оціненої за нормативними розрахунковими витратами) на фізичну масу коренів;
- в) всі витрати відносять на собівартість.

8. Оприбуткування кормів здійснюється на основі:

- а) накладних внутрігосподарського призначення;
- б) акт приймання грубих соковитих кормів;
- в) акт приймання пасовищних кормів.

9. За журнально – ордерної форми обліку синтетичний облік витрат по рахунку 23 відображають у:

- а) журналі – ордері №6;
- б) журналі – ордері №10;
- в) виробничому звіті по рослинництву.

10. Якою кореспонденцією відобразити списання калькуляційної різниці по зерну, що залишилося в кінці року на складі?

- а) Дт 231 Кт 79
- б) Дт 27 Кт 231
- в) Дт 901 Кт 231
- г) Дт 231 Кт 27

ТЕМА 7. ОБЛІК ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

План вивчення теми

1. Завдання та об'єкти обліку витрат у тваринництві
2. Первинний облік витрат і виходу продукції тваринництва
3. Синтетичний та аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва
4. Калькулювання собівартості продукції тваринництва

1. Завдання та об'єкти обліку витрат у тваринництві

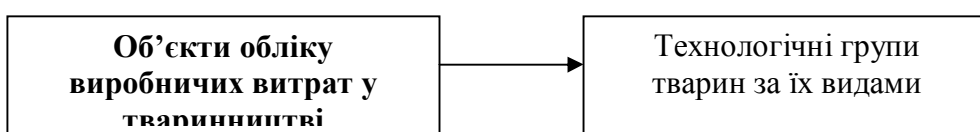

Рис.7.1. Об'єкти обліку виробничих витрат у тваринництві

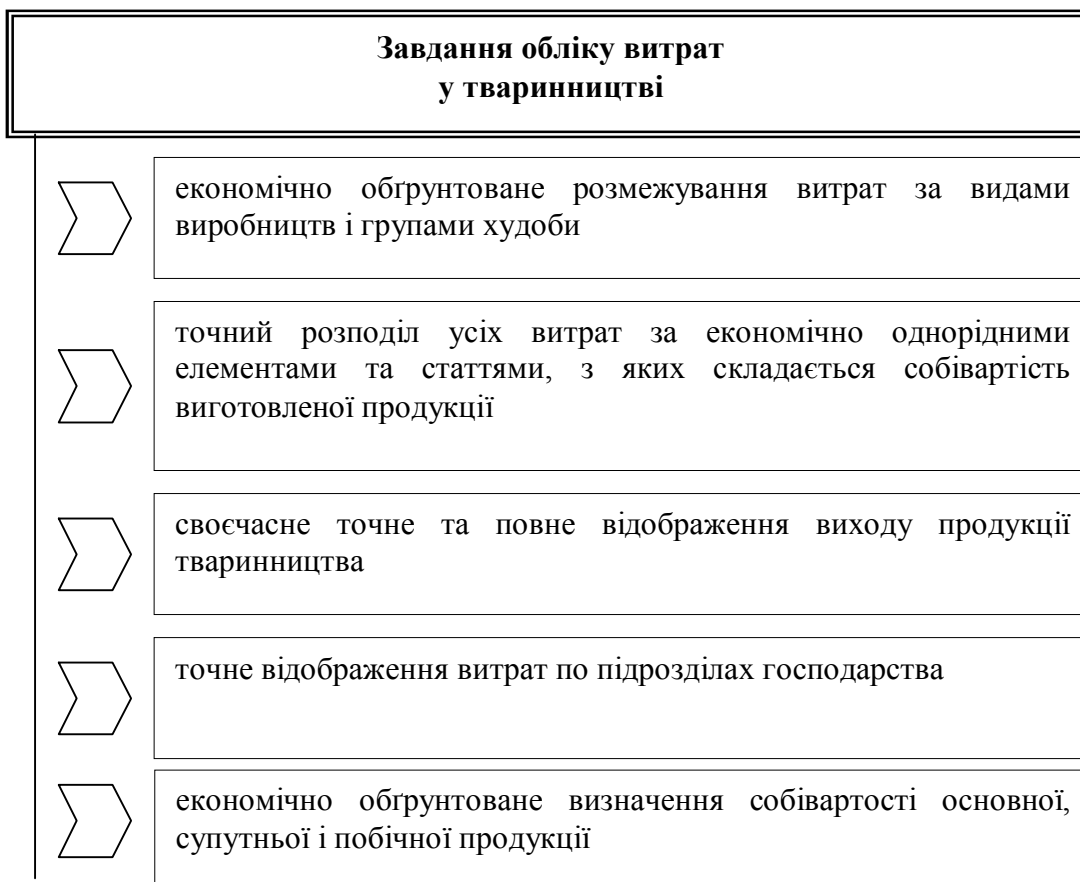

Рис.7.2. Завдання обліку витрат в галузі тваринництва

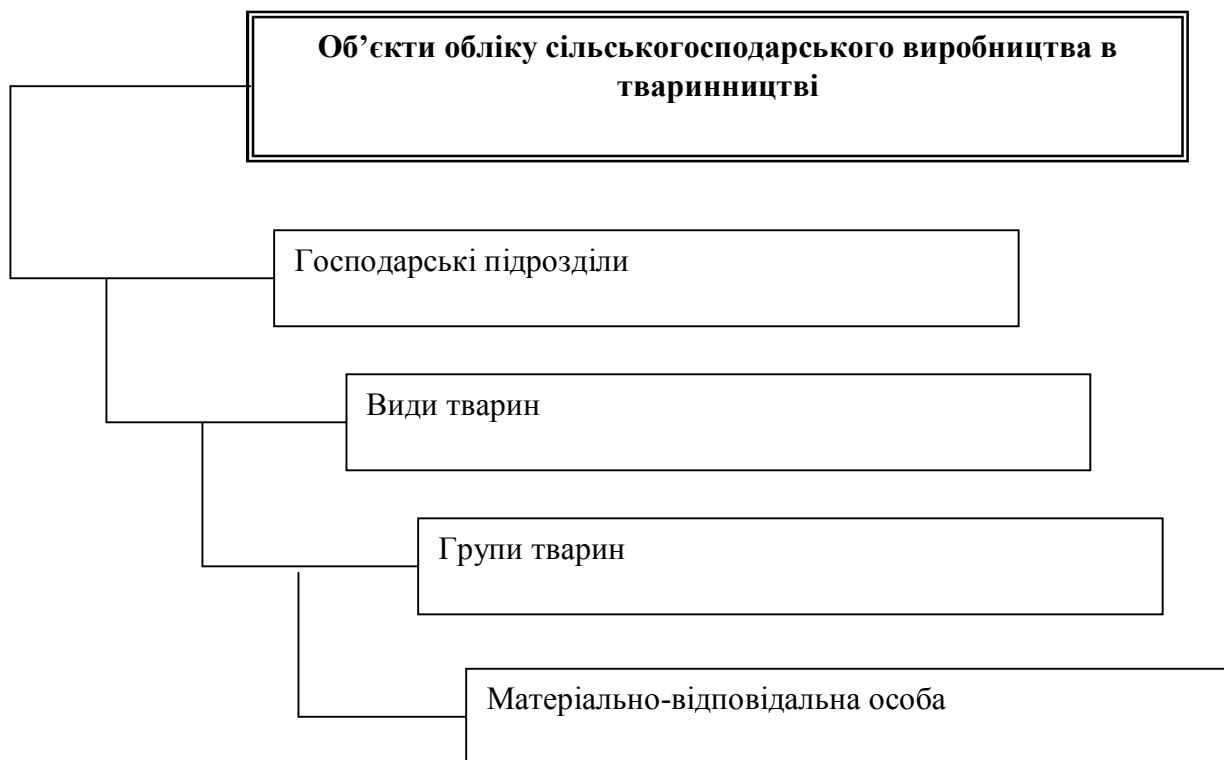

Рис. 7.3. Групування об'єктів обліку витрат з метою організації аналітичного обліку в тваринництві

2. Первинний облік витрат і виходу продукції тваринництва

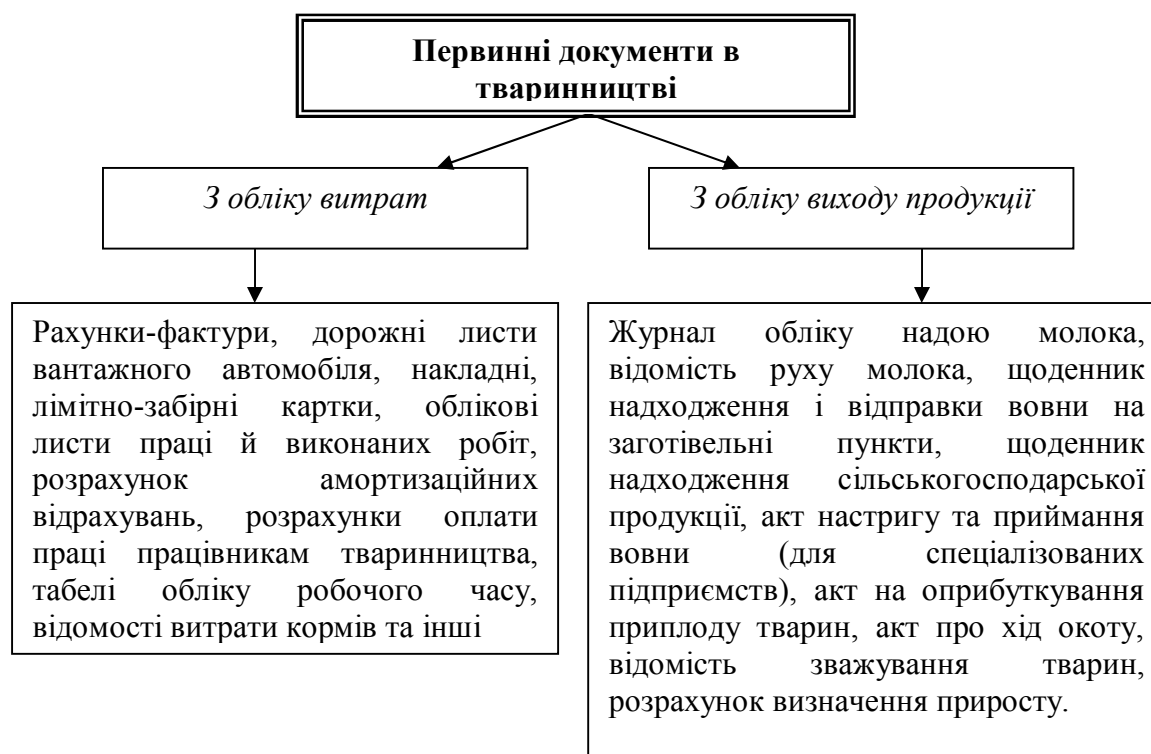

Рис.7.4. Первинні документи з обліку витрат та виходу продукції тваринництва

3. Синтетичний та аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва

Рис. 7.6. Статті, за якими облічуються витрати в тваринництві

Рис.7.7. Схема запису в облікових реєстрах витрат на біологічні перетворення галузі тваринництва

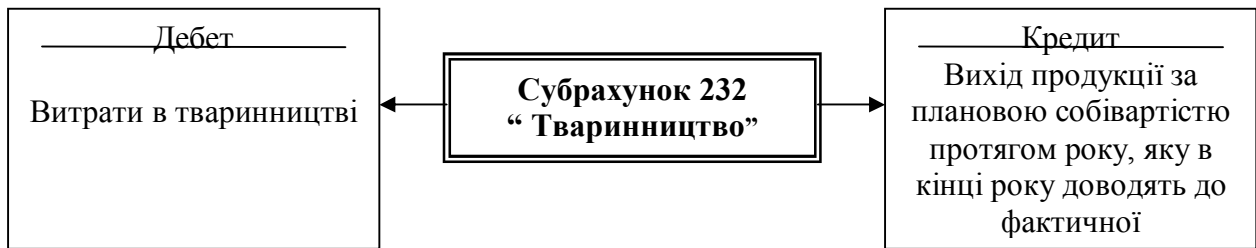

Рис.7.5. Відображення витрат та виходу продукції тваринництва на субрахунку 232

4. Калькулювання собівартості продукції тваринництва

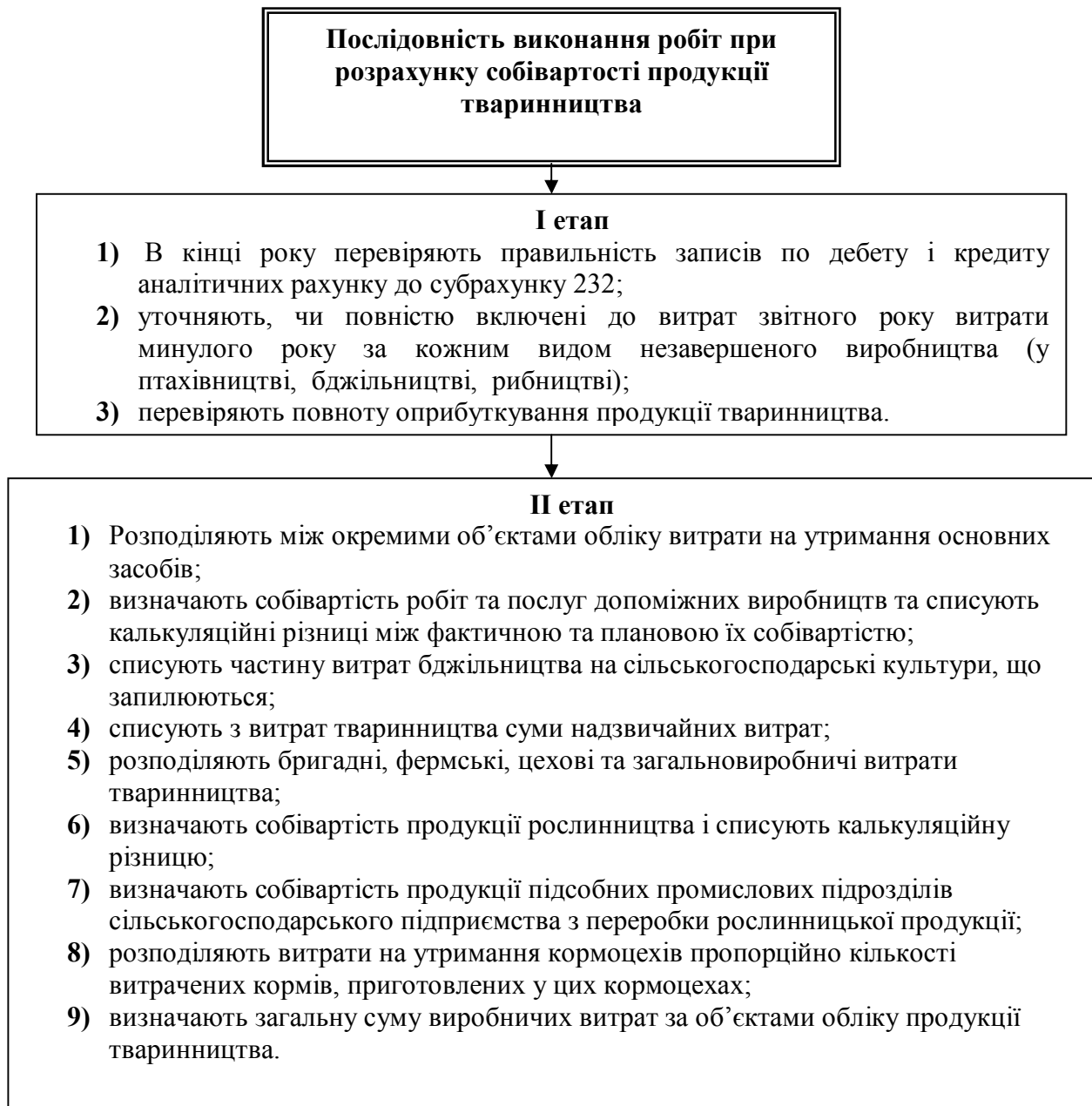

Рис.7.8.Послідовність виконання робіт при розрахунку собівартості продукції тваринництва

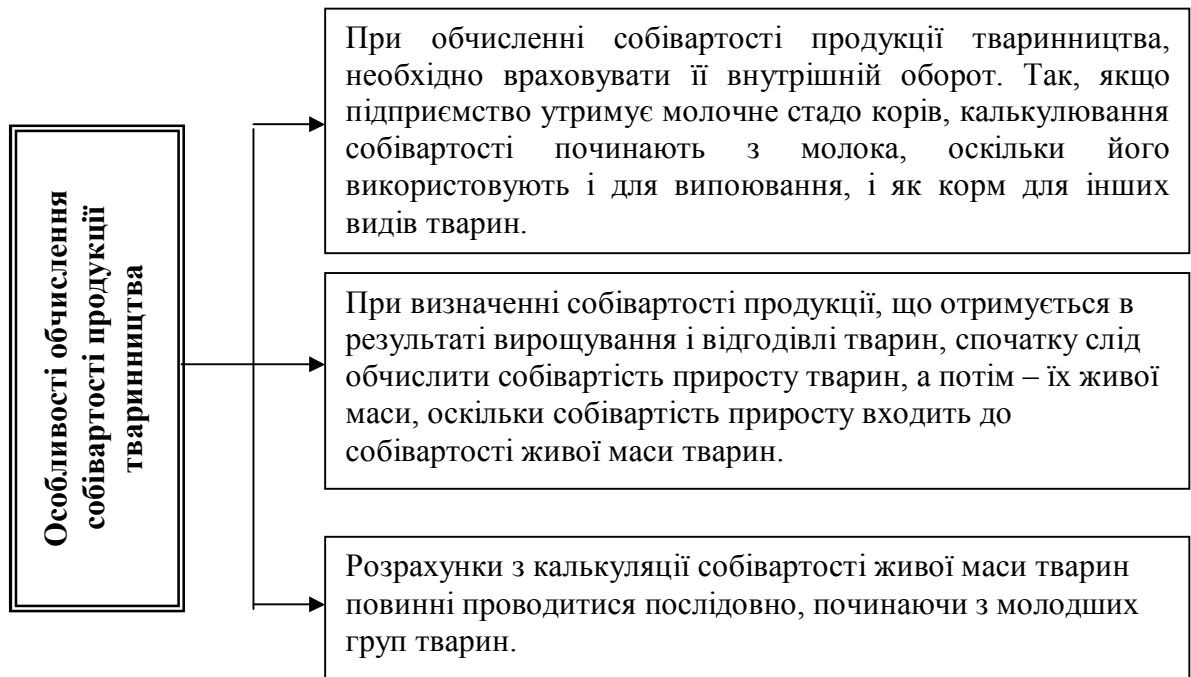

Рис.7.9. Особливості обчислення собівартості продукції тваринництва

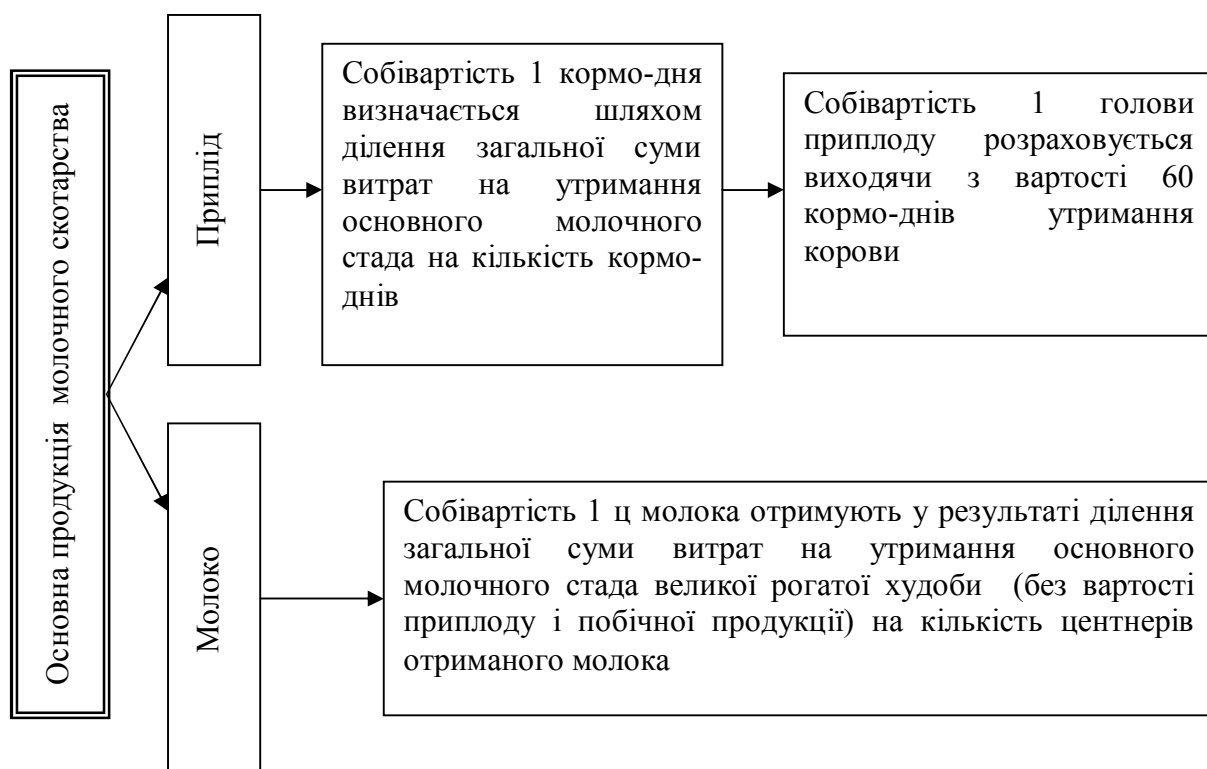

Рис. 7.10. Калькулювання собівартості продукції молочного скотарства

Оцінка побічної продукції тваринництва

Продукція	Оцінка
Гній	Виходячи з вартості підстилки, нормативно-розрахункових затрат, що включає амортизацію і ремонт пристосування для видалення гною з тваринницьких приміщень і його транспортування, витрат на збереження гною у гноєсховищах.
Курячий послід	Виходячи з нормативно-розрахункових витрат на видалення посліду з приміщень, його сушіння і зберігання, вартість тари
Інша побічна продукція	Виходячи з цін можливої реалізації або іншого використання

Собівартість 1 ц приросту худоби (птиці)	=	Затрати на утримання тварин у звітному періоді (за вирахуванням вартості побічної продукції) розділити на приріст.

Рис. 7.11. Розрахунок собівартості 1 ц приросту

Собівартість 1 ц живої маси тварин на вирощуванні та відгодівлі (птиці всіх вікових груп)	=	Затрати на утримання тварин у звітному році (за вирахуванням вартості побічної продукції) + вартість худоби (птиці), що були в групі на початок року та надійшли з основного стада чи інших груп, ферм, підприємств + вартість приплоду (без вартості загиблих тварин) розділити на кількість живої маси, до якої входить жива маса тварин (птиці), що реалізовані, забиті, переведені в інші групи та залишені на кінець року

Рис. 7.12. Розрахунок собівартості 1 ц живої маси

Контрольні питання для самоперевірки

1. Який економічний зміст витрат на виробництво продукції тваринництва, та завдання їх обліку?
2. Що є об'єктами обліку витрат у тваринництві?
3. Які статті виробничих витрат у тваринництві виділяють?
4. Як здійснюється аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва?
5. Як здійснюється організація первинного обліку витрат у тваринництві?
6. Який порядок обчислення собівартості продукції основного стада великої рогатої худоби молочного і м'ясного напрямку, молодняку тварин на вирощуванні і відгодівлі, свинарства, птахівництва, бджільництва, вівчарства,

звірівництва і рибництва?

7. Яким чином здійснюється виявлення та відображення в обліку калькуляційних різниць.

Тести для самоконтролю

1. Який первинний документ використовують для оприбуткування молока?

- а) Щоденник надходження сільськогосподарської продукції
- б) Щоденник обліку надою молока.
- в) Акт на оприбуткування кормів.
- г) Відомість руху молока

2. В кінці якого періоду визначають фактичну собівартість продукції тваринництва?

- а) В кінці року.
- б) В кінці місяця.
- в) В кінці дня.
- г) В кінці кварталу

3. В якому журналі-ордері здійснюють облік по субрахунку 232 в сільськогосподарських підприємствах?

- а) Журнал-ордер № 12
- б) Журнал-ордер № 9
- в) Журнал-ордер № 14
- г) Журнал-ордер № 10.3 с.-г

4. Якою кореспонденцією відображають нарахування оплати праці працівникам птахоферми?

- а) Д-т 27 К-т 66
- б) Д-т 232 К-т 66
- в) Д-т 66 К-т 232
- г) Д-т 66 К-т 65

5. За формулою: “(Загальна сума фактичних витрат на утримання основного стада ВРХ – вартість побічної продукції – вартість приплоду) : кількість одержаного молока “ визначають фактичну собівартість ...

- а) 1 центнера приросту ВРХ.
- б) 1 центнера виробленого молока.
- в) 1 голови приплоду ВРХ.

6. Джерелами для визначення фактичної собівартості продукції тваринництва є:

- а) Записи на аналітичних рахунках до субрахунку 232
- б) Журнал-ордер № 10.
- в) Книги складського обліку.

7. На яких рахунках відображається оприбуткування приплоду основного стада ВРХ?

- а) Д-т 232 К-т 21
- б) Д-т 21 К-т 232
- в) Д-т 208 К-т 232
- г) Д-т 21 К-т 27

8. Фактичні витрати по утриманню основного стада ВРХ відображають ...

- а) По кредиту рахунка 232 .
- б) По дебету рахунка 272.
- в) По кредиту рахунка 272
- г) По дебету рахунка 232

9. Списану частину витрат майбутніх періодів на тваринництво відображають слідуючою кореспонденцією :

- а) Д-т 232 К-т 232
- б) Д-т 39 К-т 232
- в) Д-т 232 К-т 39
- г) Д-т 272 К-т 232

10. Який показник визначають діленням фактичної собівартості живої маси тварин на кількість живої маси визначають?

- а) Кількість живої маси.
- б) Фактичну собівартість 1 ц. живої маси.
- в) Приріст живої маси.

11. Що необхідно зробити з вартістю приплоду при визначенні собівартості молока ?

- а) додати до суми витрат на утримання корів.
- б) відняти від суми витрат на утримання корів.
- в) ділити на кількість кормо-днів

12. Частину загальновиборничих витрат тваринництва, віднесена на вівчарство, оформляють слідуючою проводкою ...

- а) Д-т 232 К-т911
- б) Д-т 232 К-т912
- в) Д-т 912 К-т232
- г) Д-т 232 К-т92

13. Підставою для оприбуткування одержаного приросту і нарахування заробітної плати працівникам тваринництва є ...

- а) Акт на оприбуткування приплоду.
- б) Розрахунок приросту.
- в) Акт на вибраківку тварин з основного стада.

г) Накладна внутрігосподарського призначення.

14. Якою кореспонденцією оприбутковують надоєне молоко від корів основного стада ВРХ?

а) Д-т271 К-т232

б) Д-т 901 К-т232

в) Д-т 272 К-т232

г) Д-т 26 К-т272

ТЕМА 8. ОБЛІК ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ВИРОБНИЦТВ

План вивчення теми

1. Види промислових виробництв у сільському господарстві
2. Загальні положення обліку витрат на промислових підприємствах у сільському господарстві
3. Порядок калькулювання собівартості продукції на промислових виробництвах у сільському господарстві
4. Облік браку у виробництві

1. Види промислових виробництв у сільському господарстві

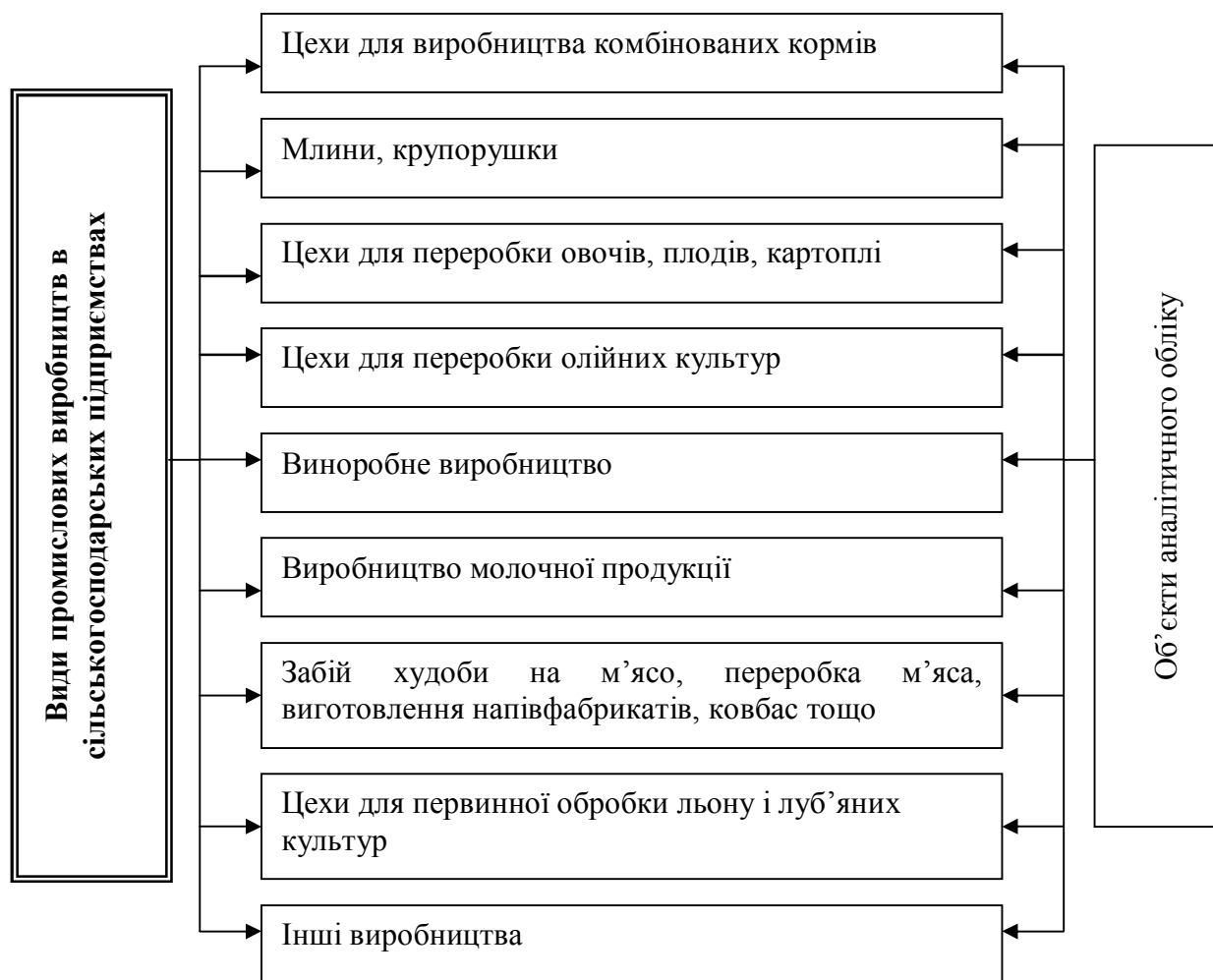

Рис. 8.1. Види промислових виробництв в сільськогосподарських підприємствах

2. Загальні положення обліку витрат на промислових підприємствах у сільському господарстві

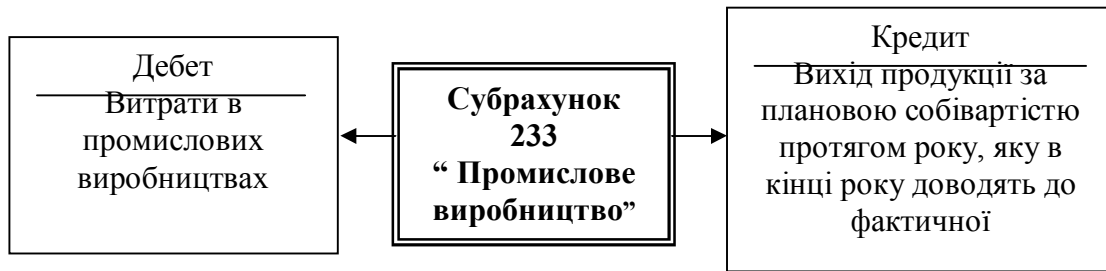

Рис.8.2. Відображення витрат та виходу продукції промислових виробництв на субрахунку 233

Д-т	23 “Виробництво”	к-т
Кт рах.20 → Сировина і матеріали	Сировина і матеріали	} → Дт рах. 24
Кт рах.25 → Напівфабрикати	Напівфабрикати	
Кт рах.66 →	Основна зарплата	} → Дт рах. 24
	Додаткова зарплата	
Кт рах.65 → Відрахування на соціальні заходи	Додаткова зарплата	} → Дт рах. 26
Кт рах.91 →	Відрахування на соціальні заходи	
	Витрати на утримання і експлуатацію обладнання	Витрати на утримання і експлуатацію обладнання
Цехові витрати	Цехові витрати	
Кт рах.24 → Втрати від браку	Втрати від браку	} → Дт рах.20
	Зворотні відходи	

Рис. 8.3. Аналітичний облік витрат за статтями калькуляції.

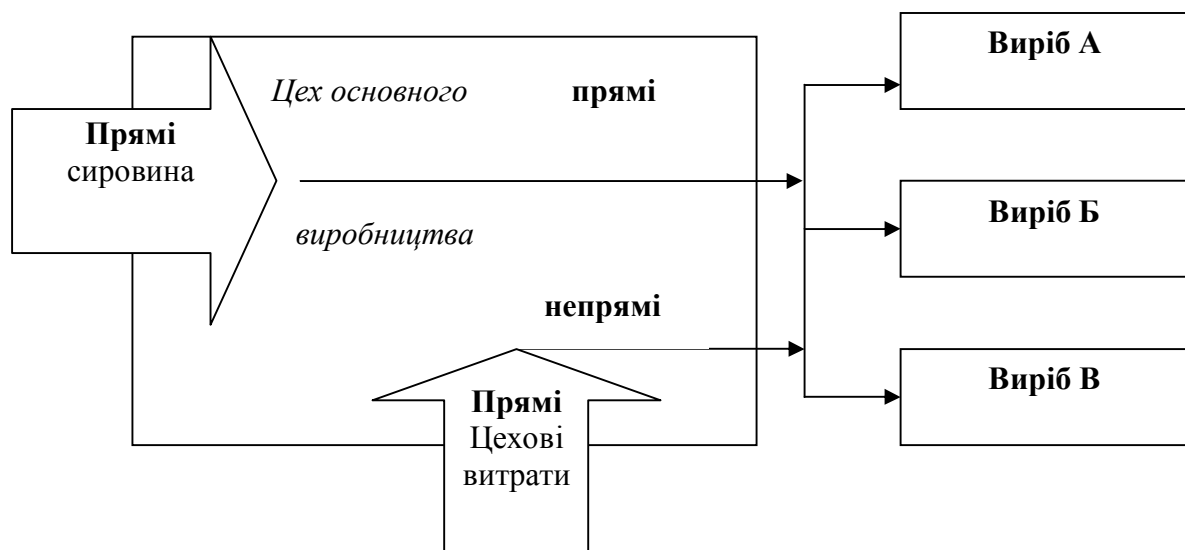

Рис. 8.4. Прямі та непрямі витрати для різних об'єктів витрат

Класифікація витрат промислового підприємства на прямі та непрямі

Статті витрат	База розподілу
1	2
ПРЯМІ ВИТРАТИ	
Сировина і матеріали, напівфабрикати і комплектуючі	Прямо на замовлення
Основна заробітна плата робітників відрядників основних і допоміжних цехів з відрахуваннями (при виконання основного замовлення)	Прямо на замовлення
Силові енергоносії основних і допоміжних цехів (при виконанні основного замовлення)	Машино-години на виконання замовлення
Витрати на виготовлення інструментів і оснащення	Машино-години на виконання замовлення
Амортизація технологічного устаткування основних і допоміжних цехів	-
Інші витрати (спец харчування, спецодяг)	-
Транспортні витрати на транспортування готової продукції	-
НЕПРЯМІ ВИТРАТИ	
Заробітна плата робітників погодинників основних і допоміжних цехів	Заробітна плата робітників-відрядників
Заробітна плата загальнозаводського і адміністративного персоналу	Прямі витрати
Амортизація будівель і споруд та інших основних засобів основних і допоміжних цехів	Прямі витрати
Амортизація адміністративних будівель і споруд та інших основних засобів	Прямі витрати
Енергоносії (вода, газ, освітлення, опалення) основних, допоміжних цехів, адміністративних будівель і споруд	Прямі витрати
Поточний ремонт технологічного устаткування, яке приймає участь у виробництві продукції основних і допоміжних цехів	Машино-години на виконання замовлення
Поточний ремонт будівель і споруд (цехових і адміністративних)	Прямі витрати
Транспортні витрати адміністративного управління	-
Інші витрати (МШП, матеріали на потреби цехів і адміністративного управління, оплата послуг стороннім підприємствам)	Прямі витрати

Методи обліку витрат в промислових виробництвах

Метод обліку витрат	Сфера застосування	Коротка характеристика
1	2	3
Попроцесний (простий)	В нескладних переробних виробництвах (у заготівлі будівельних матеріалів (кар'єри), переробці соняшнику зерна, фруктів, овочів)	Витрати відносяться безпосередньо на той об'єкт обліку, за яким калькулюється собівартість. Відповідно до кожного такого виробництва відкривають аналітичний рахунок, на якому відображають всі витрати на виробництво і весь вихід продукції
Позамовний	В основному, на індивідуальних та дрібносерійних виробництвах	Об'єктом обліку при використанні цього методу є окреме індивідуальне замовлення, окремий контракт (проект) або партія продукції, яка складається з ідентичних зразків, що проходять однаковий технологічний процес виготовлення. Відкриття аналітичних рахунків і калькуляція собівартості проводиться по кожному замовленню або партії. Витрати по замовленням, виготовлення яких не закінчено, вважається незавершеним виробництвом.
Попередільний	У виробництвах, де продукція одержується внаслідок послідовної переробки вихідної сировини по окремих стадіях (переділах) на безперервній основі.	Витрати облічуються за певною сукупністю технологічних операцій, в наслідок яких отримують конкретну продукцію, готову для використання чи продажу (за переділами).

Статті витрат в промислових виробництвах

- Витрати на оплату праці
- Відрахування на соціальні заходи
- Сировина і матеріали (без зворотних відходів)
- Роботи та послуги
- Витрати на утримання основних засобів
- Інші витрати
- Витрати на організацію виробництва й управління

Рис. 8.5. Статті, за якими облічуються витрати в промислових виробництвах

3. Порядок калькулювання собівартості продукції на промислових виробництвах у сільському господарстві

Собівартість виробленої продукції млинів і крупорушок	=	Вартість переробленої сировини + витрати пов'язані з її переробкою

Рис.8.6. Собівартість виробленої продукції млинів і крупорушок

Собівартість 1 ц м'яса окремих видів тварин (птиці)	=	(Вартість тварин (птиці)+ витрати на забій – вартість побічної продукції (шкур, субпродуктів першої та другої категорії (пух, пір'я, підкрилок, нестандартні тушки, кров, кишки)) за встановленими цінами чи цінами можливої реалізації) : кількість одержаного м'яса

Рис. 8.7. Собівартість продукції забою худоби і птиці

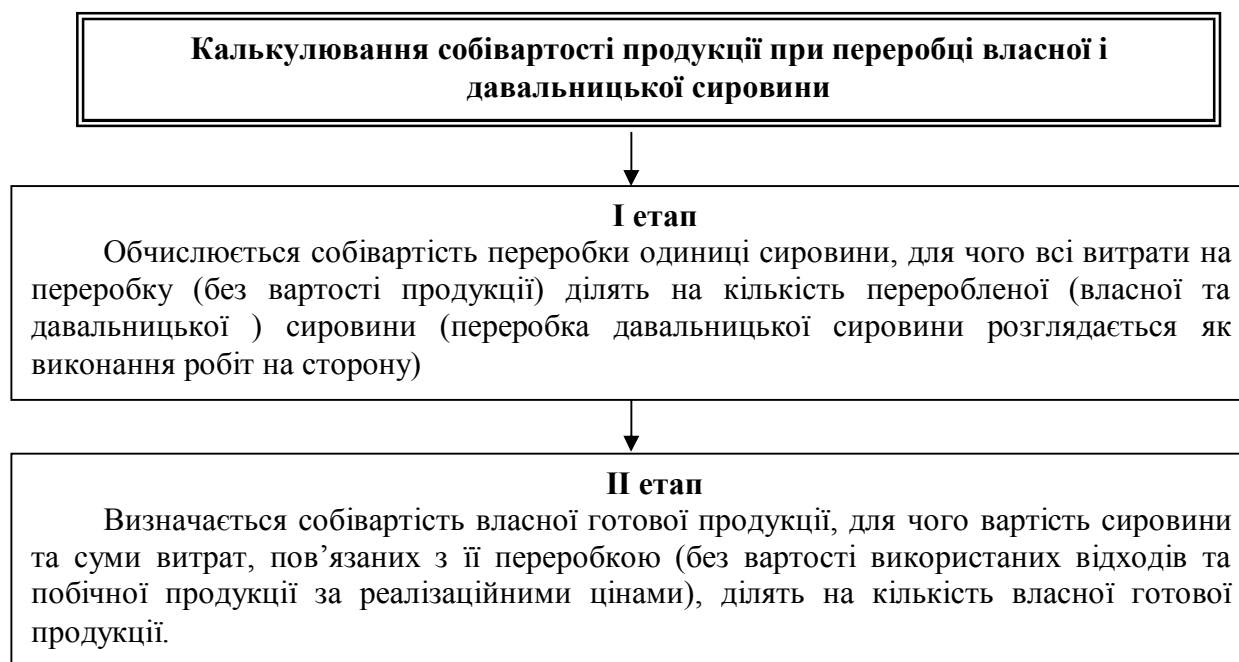

Рис.8.8. Калькуляція собівартості продукції при переробці власної і давальницької сировини

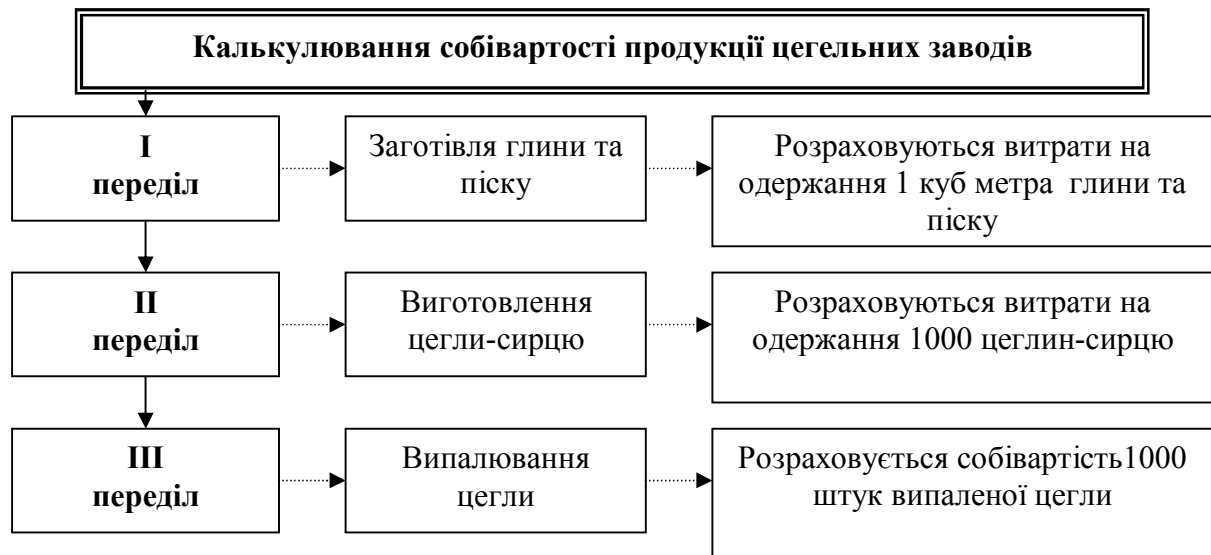

Рис.8.9. Обчислення собівартості продукції цегельного виробництва

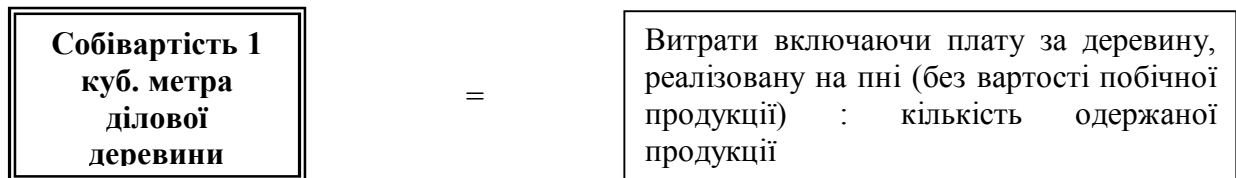

Рис.8.10. Обчислення собівартості продукції лісопильного виробництва в разі заготівлі деревини з власних лісонасаджень

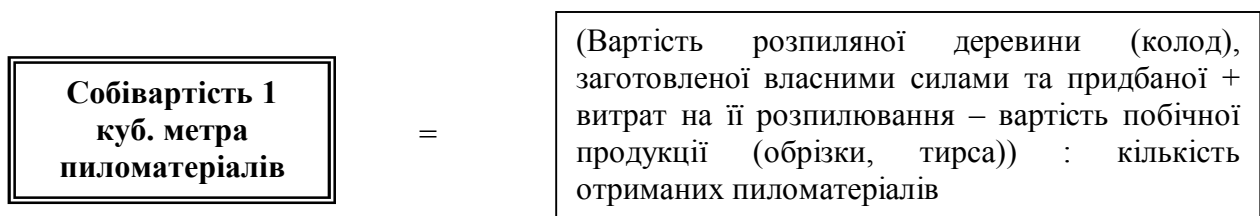

Рис.8.11. Обчислення собівартості пиломатеріалів, отриманих з деревини, заготовленої власними силами та придбаної.

Контрольні питання для самоперевірки

1. Назвіть основні види промислових виробництв у сільськогосподарських підприємств.
2. За допомогою яких методів здійснюється облік витрат промислових виробництв?
3. Назвіть об'єкти обліку витрат і виходу продукції промислових виробництв.

4. Як здійснюється первинний облік витрат і виходу продукції промислових виробництв?

5. Як облік витрат і виходу продукції промислових виробництв відображається на рахунках бухгалтерського обліку?

6. Наведіть порядок обчислення та відображення в обліку калькуляційної різниці.

7. За якими статтями виробничих витрат ведеться облік витрат у промислових виробництвах?

8. Наведіть визначення собівартості продукції основних видів промислових виробництв.

Тести для самоконтролю

1. Який із вказаних методів використовується для обліку витрат на промислових підприємствах ?

- а) Статистичний;
- б) Математичний;
- в) Нормативний;
- г) Графічний.

2. Які із перелічених витрат не відносяться до виробничої собівартості продукції промислових виробництв?

- а) адміністративні витрати
- б) прямі витрати на оплату праці
- в) прямі матеріальні витрати

3. Який субрахунок виділяється для обліку витрат в промислових виробництвах сільськогосподарських підприємств?

- а) 241;
- б) 233;
- в) 231;
- г) 281.

4. Чи застосовується у промислових виробництвах попередільний метод обліку витрат?

- а) так;
- б) ні.

ТЕМА 9. ОБЛІК І КАЛЬКУЛЮВАННЯ ЗА ПОВНИМИ, ЗМІННИМИ ТА НОРМАТИВНИМИ ВИТРАТАМИ

План вивчення теми

1. Облік і калькулювання за повними і змінними витратами
2. Облік витрат і калькулювання за нормативними витратами
3. Переваги та недоліки обліку і калькулювання за повними, змінними та нормативними витратами

1. Облік і калькулювання за повними і змінними витратами

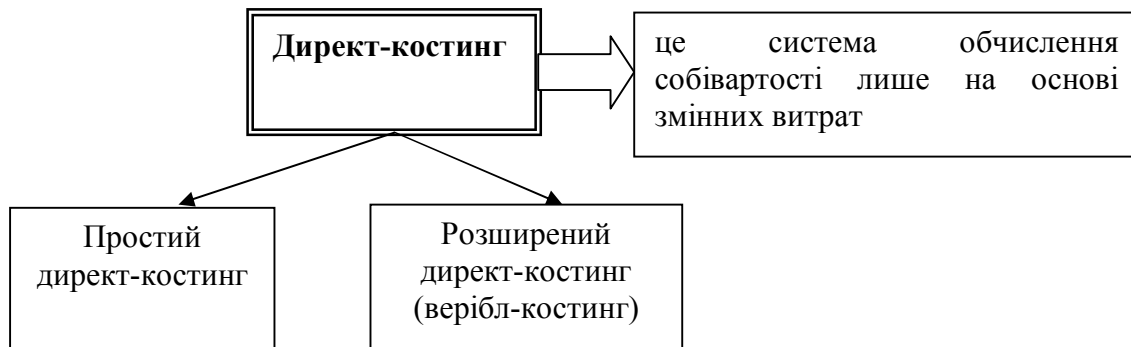

Рис. 9.9. Сутність та види методу обліку витрат і калькулювання “директ-костинг”

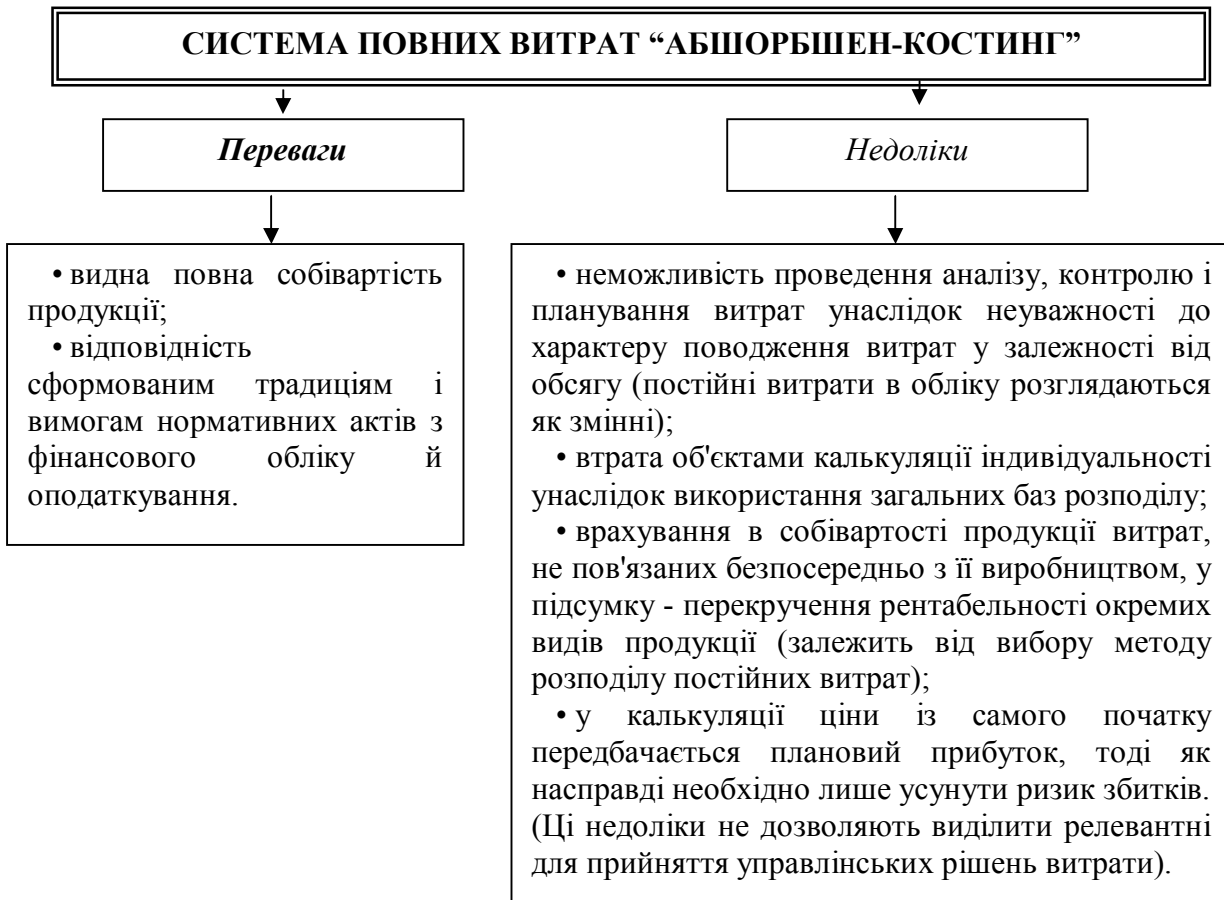

Рис. 9.10. Переваги та недоліки системи обліку і калькулювання повних витрат

2. Облік витрат і калькулювання за нормативними витратами

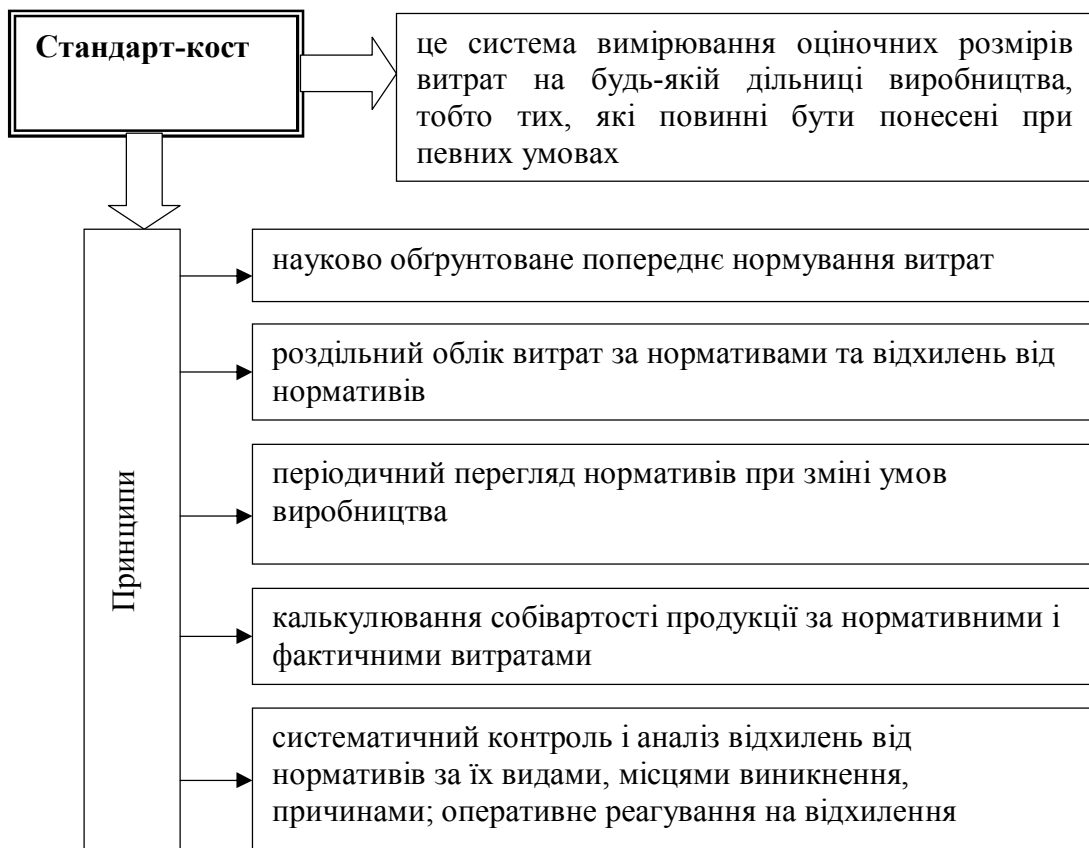

Рис. 9.11. Сутність та принципи системи “стандарт-кост”

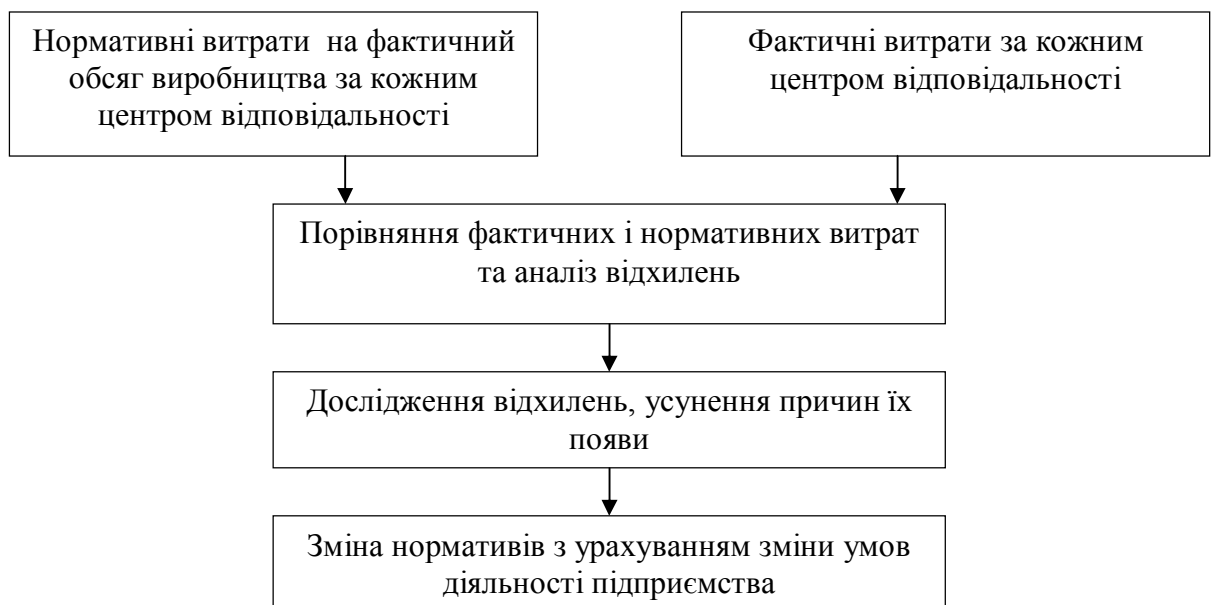

Рис. 9.12. Схема дії калькуляційної системи “стандарт-кост”

3. Переваги та недоліки обліку і калькулювання за повними, змінними та нормативними витратами

Рис. 9.13. Переваги і недоліки обліку калькулювання змінних витрат

Рис. 9.14. Переваги та недоліки системи нормативних витрат

Контрольні питання для самоперевірки

1. Які основні відмінності має система директ-костинг від системи калькулювання повних витрат?
2. Чим відрізняється вітчизняна концепція калькулювання від традиційної американської?
3. Які фактори впливають на виникнення відмінностей у чистому прибутку фірми, визначеному за методами директ-косту і калькулювання повних витрат?
4. Як і коли виник стандарт-кост?
5. В чому полягають відмінності вітчизняного нормативного методу від системи стандарт-кост? В чому вони подібні?
6. Які види стандартів можуть бути встановлені в системі стандарт-кост?
7. В результаті чого можуть виникати відхилення від встановлених стандартів?
8. Які існують варіанти обліку витрат при стандарт-косту?

Тести для самоконтролю

1. Планова калькуляція – це:

- а) розрахунок планових витрат на підприємстві;
- б) узагальнення за об'єктами обліку всіх витрат підприємства з урахуванням зміни залишків незавершеного виробництва;
- в) розрахунок собівартості одиниці продукції, здійснений за статтями витрат, який складається на плановий рік з розподілом за кварталами.

2. Нормативні (стандартні) витрати – це:

- а) витрати, необхідні для виробництва певної продукції за нормальних умов діяльності підприємства;
- б) витрати, величина яких визначається відповідно планів діяльності підприємства;
- в) витрати на оплату праці та матеріальних ресурсів на виготовлення продукції.

3. Теоретичні нормативи (стандарти) витрат - це:

- а) нормативи витрат за ідеальних умов діяльності підприємства;
- б) нормативи, які встановлюються на тривалий період часу (до 5 років);
- в) нормативи, що відображають витрати, необхідні для виготовлення продукції у конкретному звітному періоді за реальних умов діяльності підприємства.

4. Базисні нормативи витрат – це:

- а) нормативи витрат за ідеальних умов діяльності підприємства;

б) нормативи, які встановлюються на тривалий період часу (до 5 років) і застосовують як основу для вивчення динаміки економічних показників на підприємстві (продуктивності праці, фондівіддачі);

в) нормативи, що відображають витрати, необхідні для виготовлення продукції у конкретному звітному періоді за реальних умов діяльності підприємства.

5. Поточні нормативи витрат – це:

а) нормативи витрат за ідеальних умов діяльності підприємства;

б) нормативи, які встановлюються на тривалий період часу (до 5 років) і застосовують як основу для вивчення динаміки економічних показників на підприємстві (продуктивності праці, фондівіддачі);

в) нормативи, що відображають витрати, необхідні для виготовлення продукції у конкретному звітному періоді за реальних умов діяльності підприємства.

6. Головна мета обліку і калькулювання нормативних витрат – це:

а) оперативне виявлення відхилень фактичних витрат від встановлених нормативів, їх аналіз за причинами та місцями виникнення, формування інформації для прийняття відповідних управлінських рішень;

б) визначення фактичної собівартості продукції;

в) планування майбутніх витрат підприємства.

7. Нормативний метод калькулювання собівартості продукції засновано на:

а) нормуванні витрат матеріалів і робочої сили на виробництво продукції;

б) нормуванні змінних витрат;

в) попередньому складанні нормативних калькуляцій на підставі технічно обґрунтованих норм витрат за основними статтями в натуральному та грошовому вираженні.

8. Метод коефіцієнтів при визначенні собівартості продукції передбачає:

а) зведення всієї продукції, що виробляється до умовної;

б) застосування коефіцієнтів розподілу непрямих витрат;

в) застосування коефіцієнтів при розподілі витрат на основну і побічну продукцію.

9. Калькулювання собівартості з повним розподілом витрат між виробами (absorption costing) – це:

а) визначення виробничої собівартості продукції;

б) визначення повної собівартості продукції;

в) врахування всіх витрат виробничого підрозділу з кожного виду продукції.

10. Калькулювання змінних витрат (variable costing) – це:

- а) метод калькулювання, що передбачає включення у собівартість продукції лише змінних виробничих витрат;
- б) метод калькулювання, що передбачає включення у собівартість продукції всіх виробничих і не виробничих витрат;
- в) метод калькулювання, що передбачає включення у собівартість продукції непрямих витрат.

11. Директ-костинг – це система обчислення собівартості:

- а) що включає змінні і постійні витрати;
- б) лише на основі змінних витрат;
- в) лише на основі змінних витрат виробничого підрозділу.

12. Особливістю методу директ-костинг є:

- а) визначення непрямих витрат;
- б) розподіл непрямих витрат на вироблену продукцію;
- в) розподіл витрат на постійні і змінні.

ТЕМА 10. АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ВИТРАТ, ОБСЯГУ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИБУТКУ

План вивчення теми

1. Мета і методи аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток»
2. Аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток» за умов асортименту

1. Мета і методи аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток»

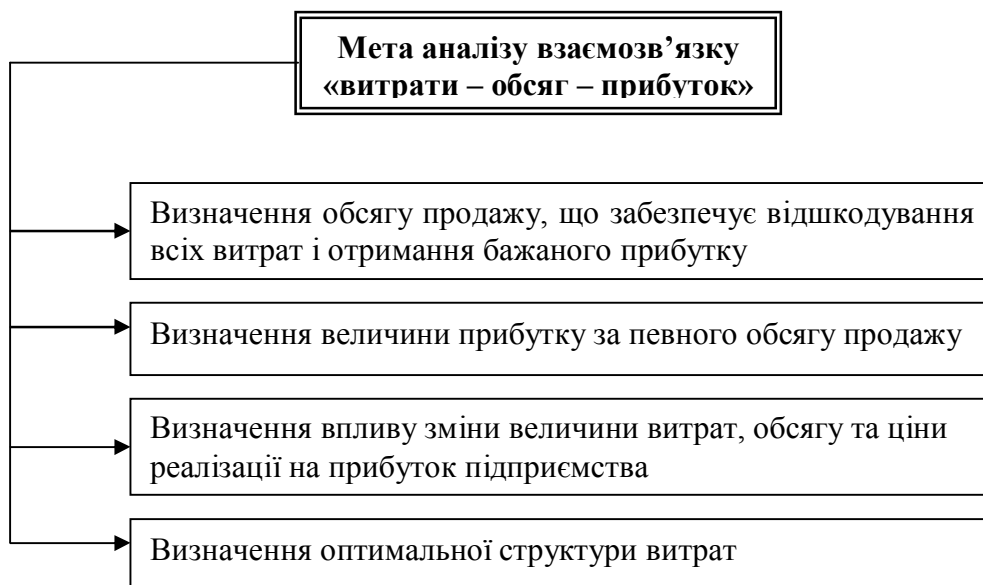

Рис. 10.1. Мета аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток»

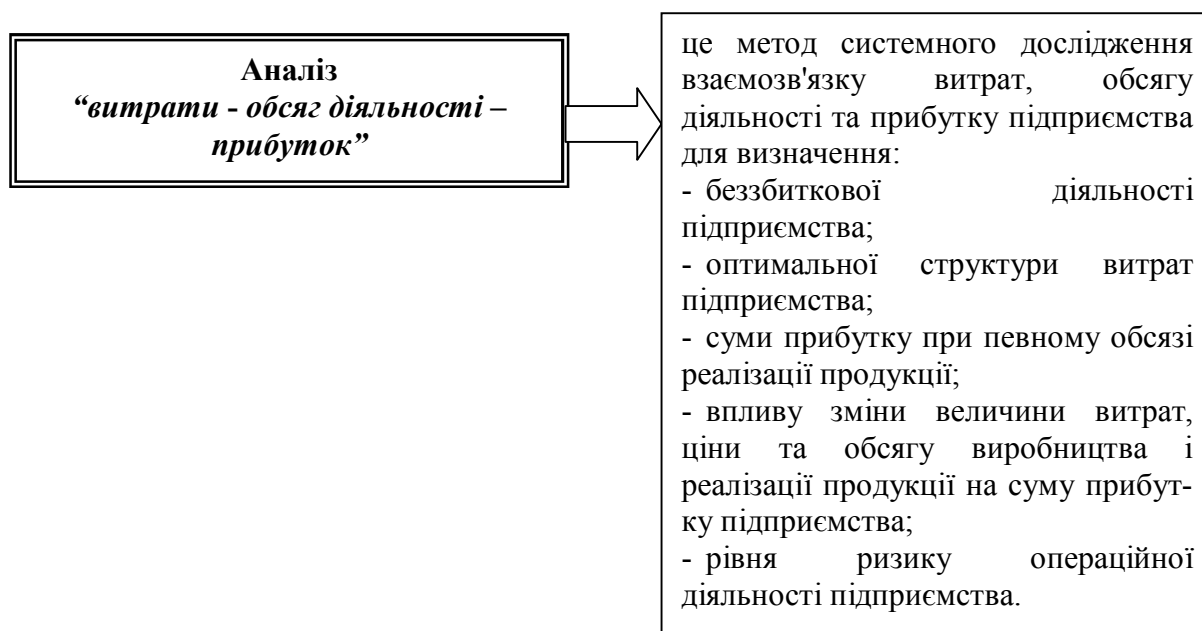

Рис. 10.2. Сутність системи аналізу «витрати - обсяг діяльності – прибуток»

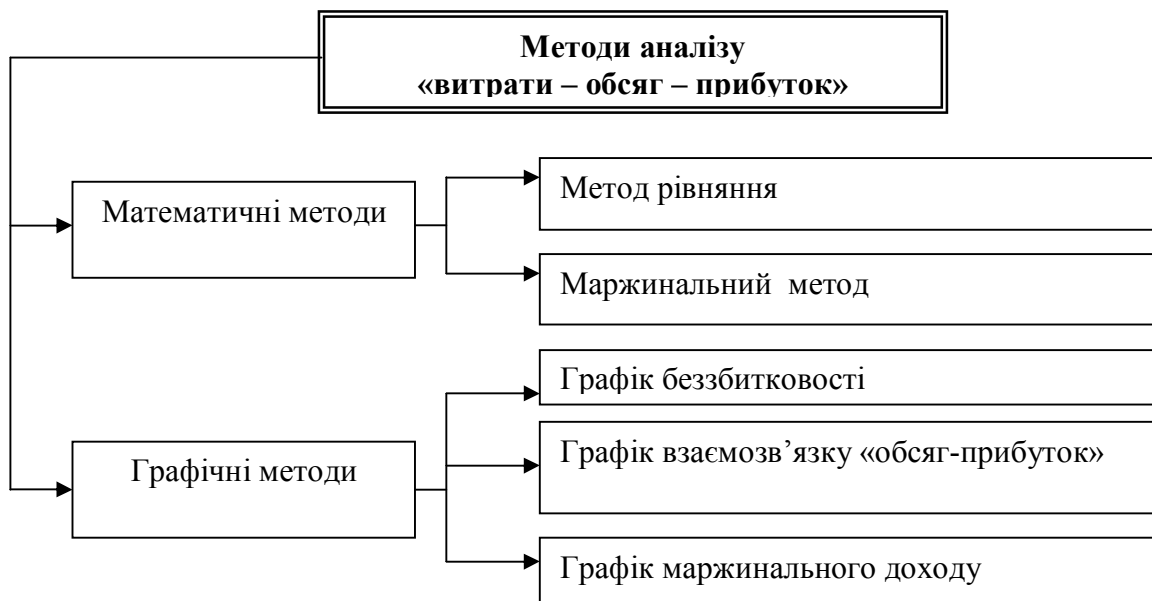

Рис. 10.3. Методи аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток»

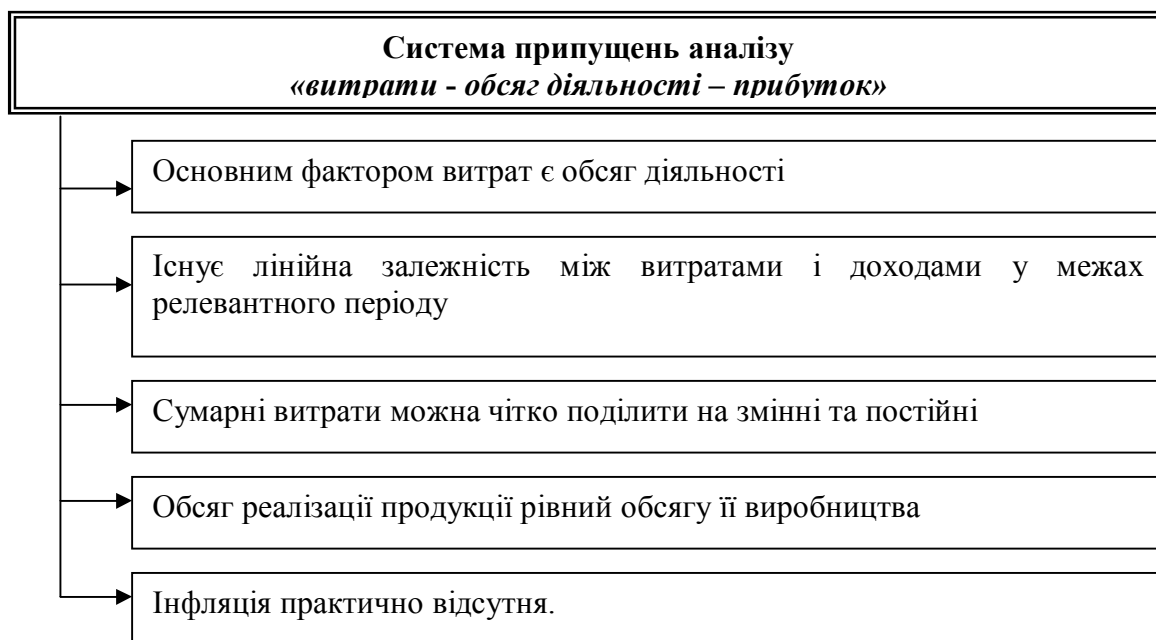

Рис. 10.4. Система припущень аналізу «витрати - обсяг діяльності – прибуток»

Контрольні питання для самоперевірки

1. На які питання можна відповісти за допомогою аналізу “витрати – обсяг – прибуток”?
2. Які припущення покладені в основу аналізу “витрати – обсяг – прибуток”?
3. Як пов'язані планування і контроль?

Тести для самоконтролю

1. Маржинальний дохід – це:

- а) різниця між ціною реалізації і змінними витратами;
- б) різниця між постійними і змінними витратами;
- в) різниця між фактичними витратами та плановими.

2. Точка рівноваги досягається, якщо маржинальний дохід дорівнює:

- а) постійним витратам;
- б) постійним витратам виробничого підрозділу плюс постійні загальновиробничі витрати;
- в) фактичним витратам підприємства.

3. Точка безбитковості –це:

- а) маржинальний дохід;
- б) співвідношення постійних і змінних витрат;
- в) обсяг виробництва і реалізації продукції, за якого сума доходів підприємства дорівнює сумі його постійних і змінних витрат, а прибуток рівний нулю.

4. У точці безбитковості прибуток дорівнює:

- а) виручці;
- б) фактичним витратам;
- в) нулю.

5. Коефіцієнт маржинального доходу – це:

- а) співвідношення маржинального доходу від реалізації одиниці продукції до ціни одиниці продукції;
- б) співвідношення постійних і змінних витрат;
- в) співвідношення маржинального доходу та витрат на продукцію

ТЕМА 11. АНАЛІЗ РЕЛЕВАНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

План вивчення теми

1. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації
2. Аналіз варіантів альтернативних рішень

1. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації

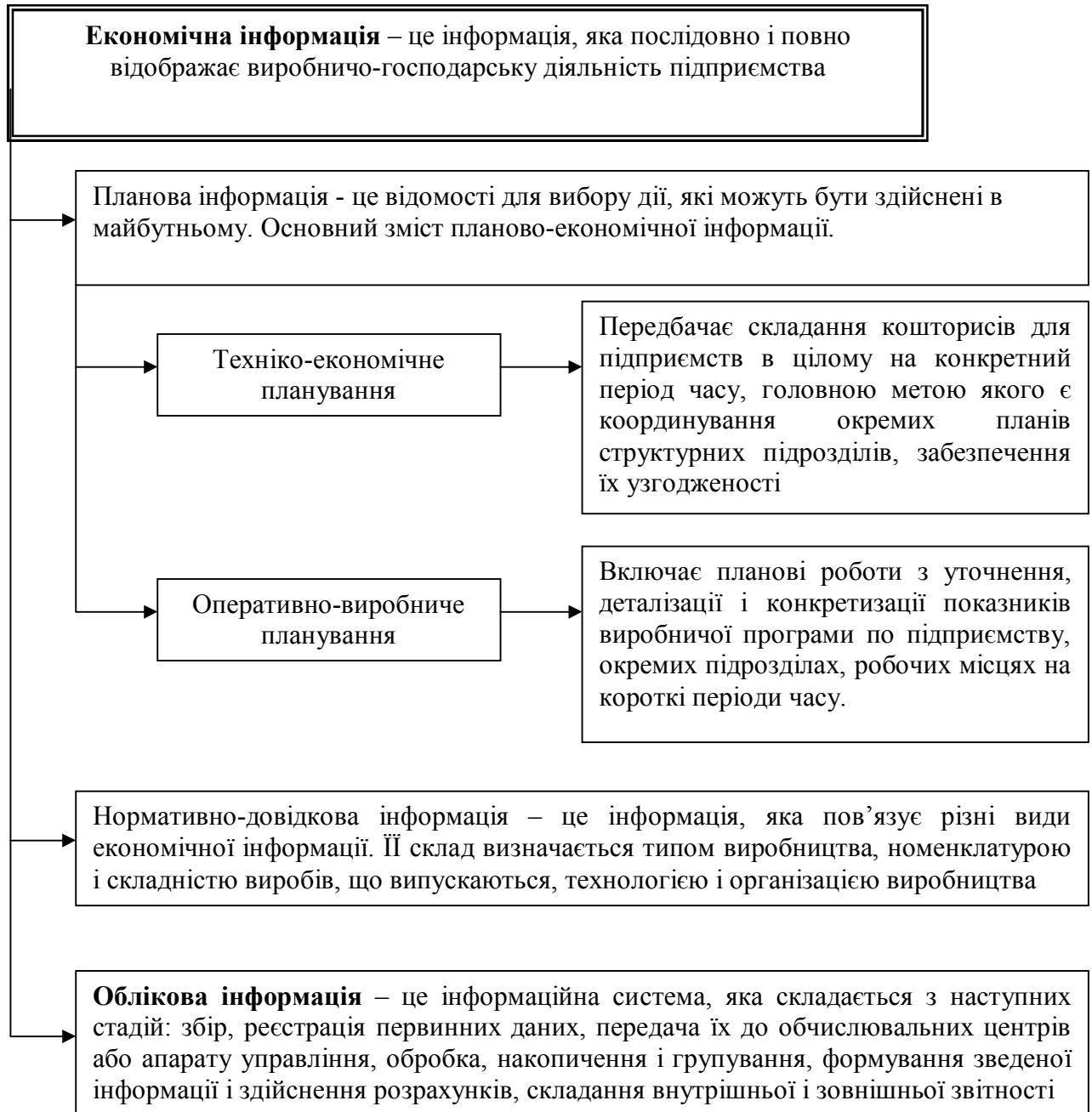

Рис. 11.1. Види інформації

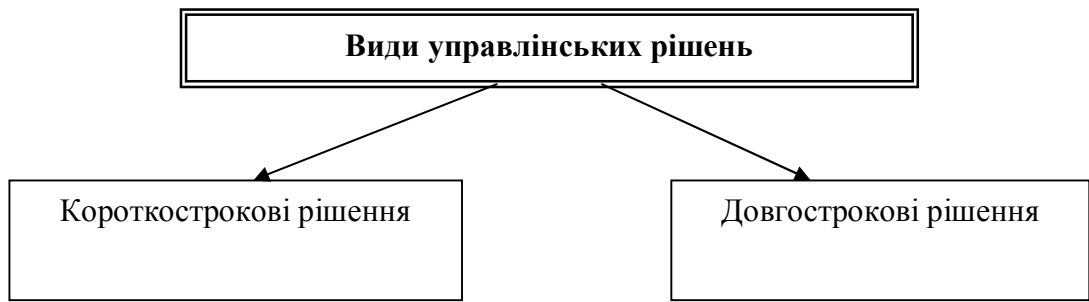

Рис. 11.2. Види управлінських рішень

Рис. 11.3. Вимоги до облікової інформації

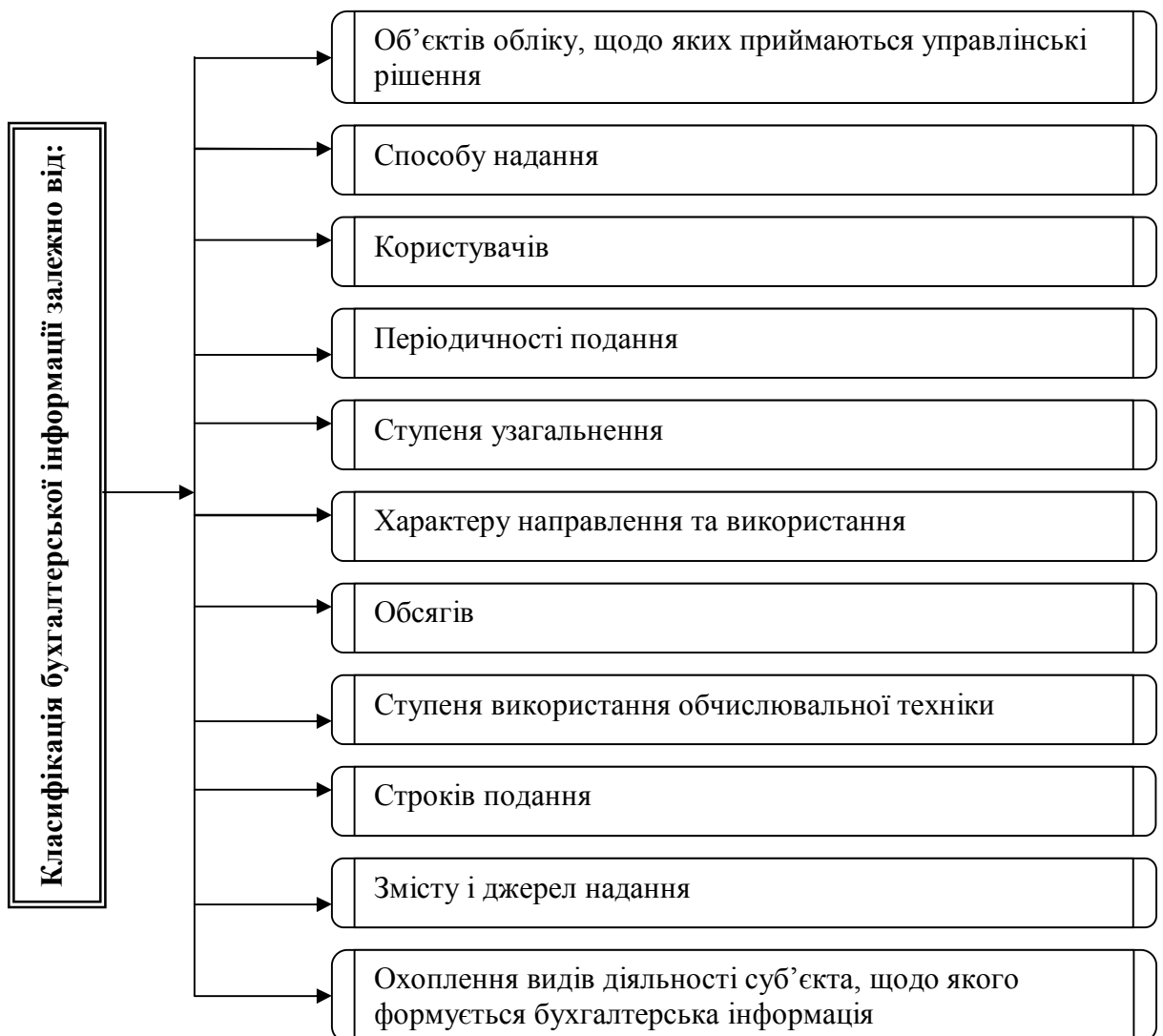

Рис. 11.4. Напрями класифікації бухгалтерської інформації

Рис. 11.5. Організація внутрішньогосподарського облікового процесу

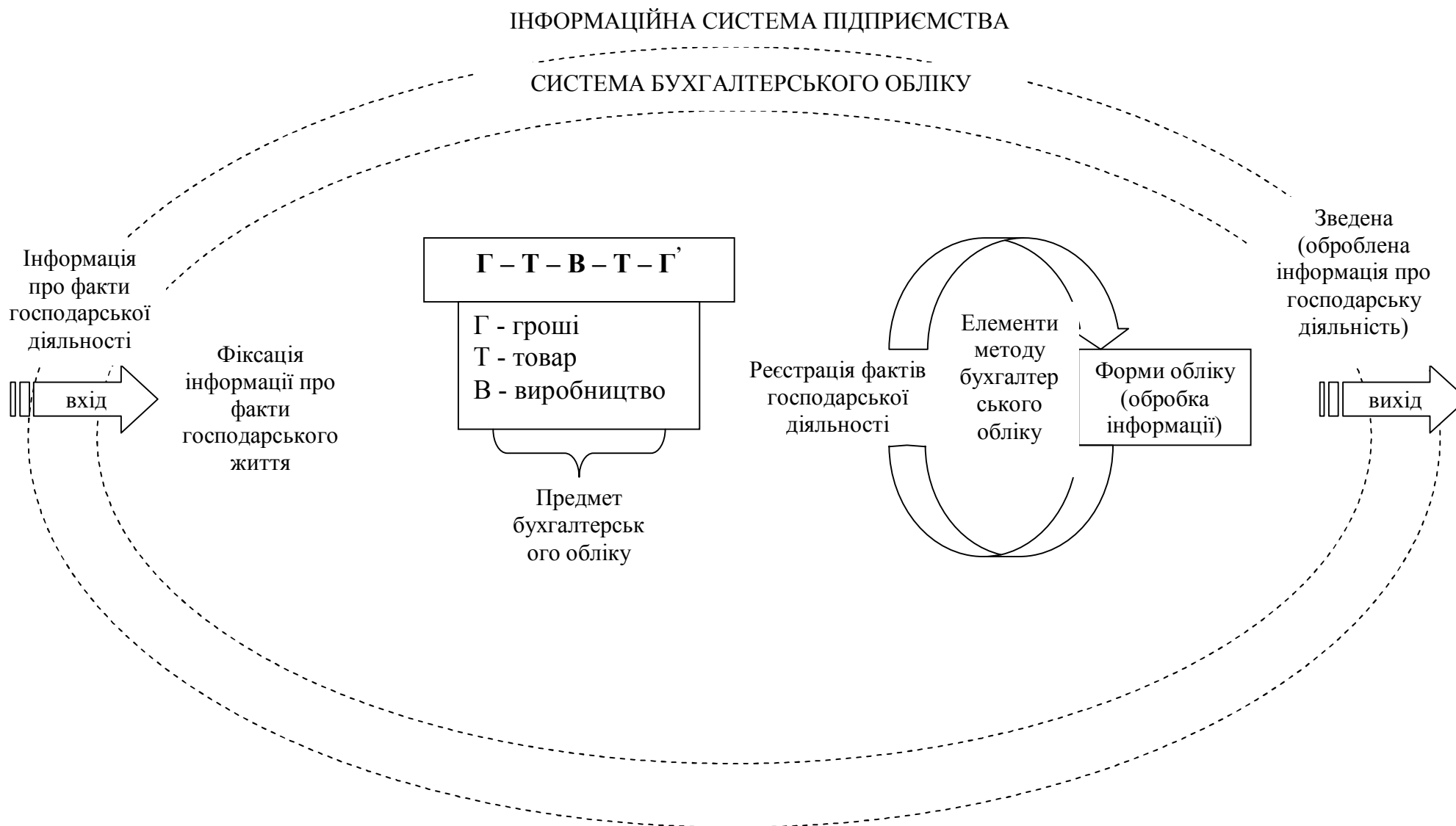

Рис. 11.6. Система бухгалтерського обліку в інформаційній системі підприємства

Контрольні питання для самоперевірки

1. Які особливості та види операційних управлінських рішень?
2. У чому полягає сутність і порядок аналізу облікової інформації при прийнятті рішень про спеціальне замовлення?
3. Аналіз релевантної інформації при прийнятті рішень про розширення чи скорочення сегмента діяльності.
4. У чому полягає сутність і порядок аналізу релевантної інформації при прийнятті рішення виробляти чи купувати?
5. Аналіз релевантної інформації при прийнятті рішення про оптимальне використання ресурсів.
6. Аналіз релевантної інформації при прийнятті рішення щодо встановлення ціни на продукцію.
7. Який порядок аналізу інформації при прийнятті рішення про оптимальний обсяг закупівлі запасів?
8. Особливості та склад довгострокових управлінських рішень.
9. Характеристика методів оцінки проектів капітальних вкладень, що не враховують вартості грошей у часі.

Тести для самоконтролю

1. Управлінські рішення, які пов'язані з вибором альтернативних варіантів дій називають:

- а) дійсними;
- б) альтернативними;
- в) довготерміновими.

2. Витрати, які можуть бути змінені внаслідок рішення – це

- а) релевантні витрати;
- б) прямі витрати;
- в) диференційні витрати.

3. Рішення, яке пов'язане з оцінюванням можливої альтернативи, - виробляти окремі компоненти виробів самостійно чи купувати їх у постачальників це рішення:

- а) про спеціальне замовлення;
- б) про розширення або скорочення сегмента діяльності;
- в) виробляти чи купувати;
- г) про оптимальне використання обмежених ресурсів.

ТЕМА 12. БЮДЖЕТУВАННЯ І КОНТРОЛЬ

План вивчення теми

1. Суть бюджетного планування і види бюджетів
2. Порядок складання і узгодження бюджетів
3. Контроль за виконанням бюджетів

1. Суть бюджетного планування і види бюджетів

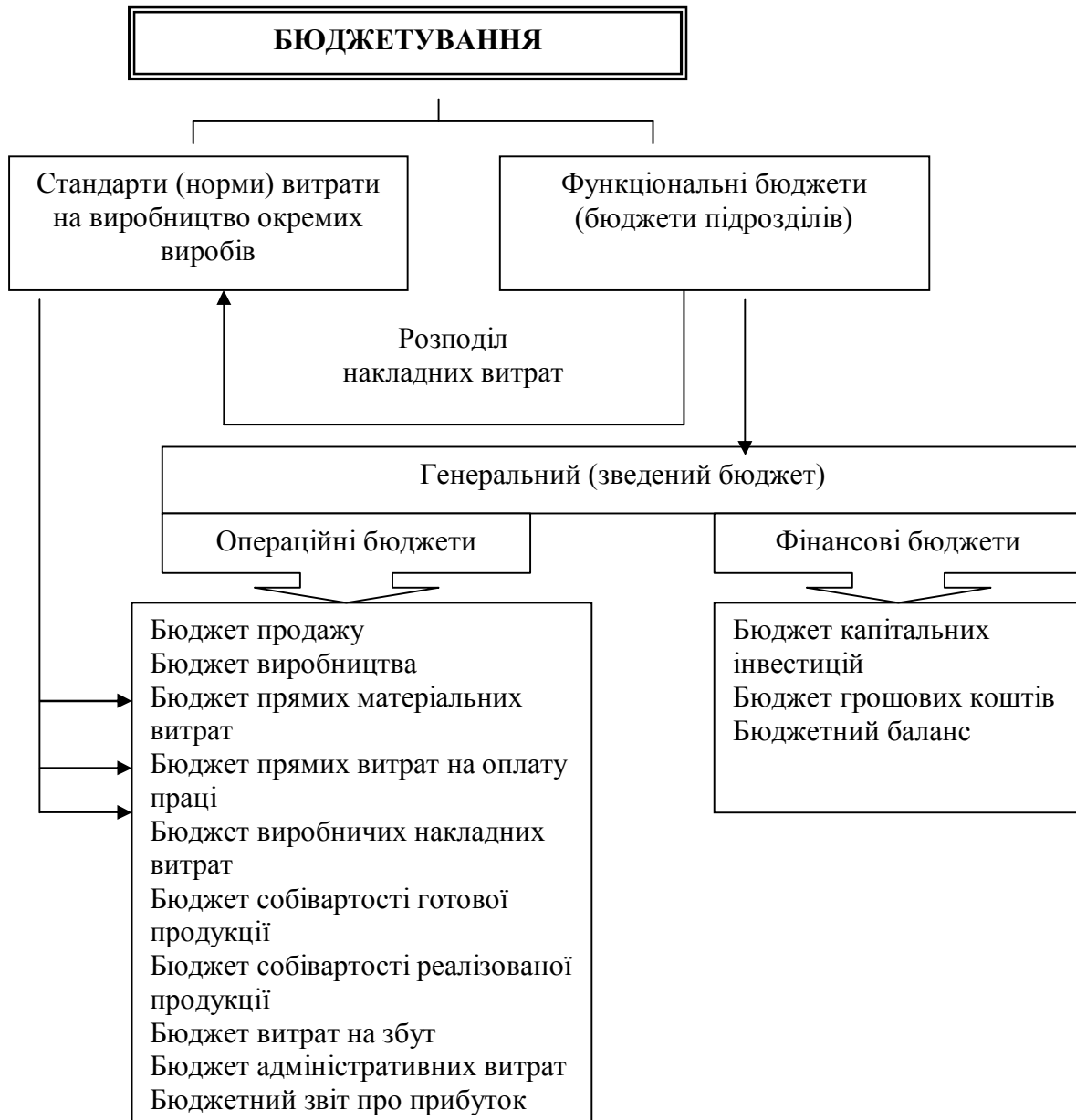

Рис.12.1. Напрями бюджетування виробничої діяльності та види бюджетів

Класифікація видів бюджетів

Ознака класифікації	Види бюджетів
Цільове призначення	— операційні; — фінансові
Об'єкт бюджетування	— бюджети певних видів підприємництва; — бюджети певних видів господарської діяльності; — бюджети виробництва певних видів продукції; — бюджети реалізації конкретних проектів (програм); — бюджети діяльності певних структурних підрозділів;
Врахування впливу окремих чинників	— статичні; — динамічні; — гнучкі
Види витрат	— бюджети капітальних витрат; — бюджети поточних витрат
Система калькулювання	— бюджети, що формуються за змінними витратами; — бюджети, що формуються за повними витратами
Рівень узагальнення	— часткові (локальні); — зведені (загальні)
Тривалість бюджетного періоду	— річні; — кварталні; — місячні; — інші

Контрольні питання для самоперевірки

1. Сутність і завдання бюджетування витрат, доходів і фінансових результатів.
2. Класифікація бюджетів.
3. Характеристика гнучкого бюджетування.
4. Методи розроблення бюджетів.
5. Послідовність розроблення бюджетів на підприємстві.
6. Функції бюджетного контролю.

Тести для самоконтролю**1. Бюджет – це:**

- а) план майбутніх дій та операцій підприємства загалом або його структурних підрозділів, виражений у грошових або натуральних вимірниках;

- б) план витрат;
- в) план доходів.

2. Бюджетування – це:

- а) процес визначення дій для досягнення стратегічної мети;
- б) процес планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів;
- в) процес формування витрат.

3. Бюджетний контроль – це:

- а) процес зіставлення фактичних результатів діяльності з бюджетами, аналізу відхилень та внесення необхідних корективів;
- б) процес контролю за плановими витратами;
- в) процес контролю виконання за складанням планів.

ТЕМА 13. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

План вивчення теми

1. Загальна концепція обліку за центрами відповідальності
2. Оцінка діяльності центрів витрат, доходу та прибутку
3. Поняття про трансфертне ціноутворення

1. Загальна концепція обліку за центрами відповідальності

Центр відповідальності – сфера (сегмент) діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера за показники діяльності, які він контролює

Рис. 13.1. Поняття центра відповідальності

Рис. 13.2. Функціональний аспект формування центрів відповідальності

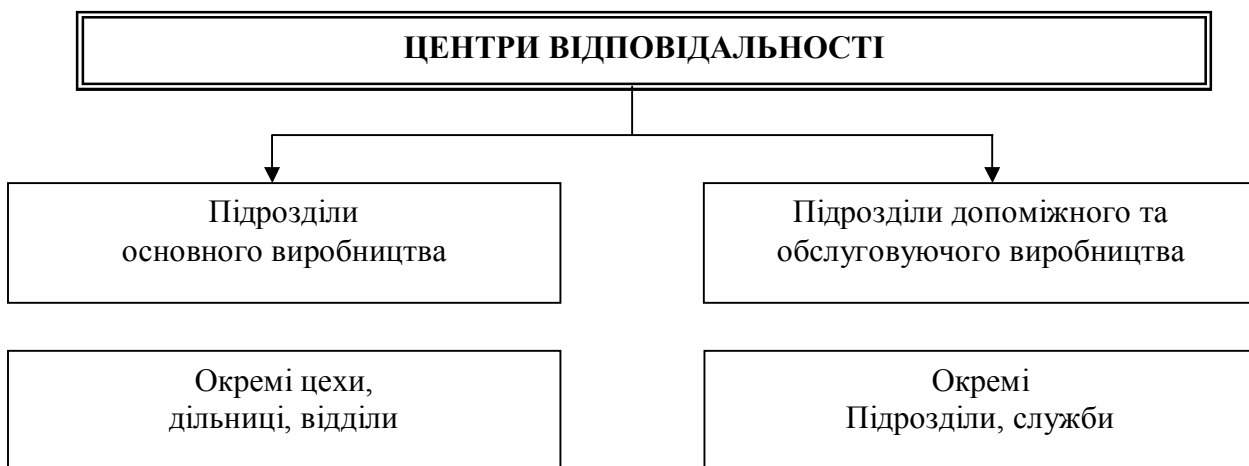

Рис. 13.3. Територіальний аспект формування центрів відповідальності

Рис. 13.4. Класифікація центрів відповідальності за обсягом повноважень та відповідальності

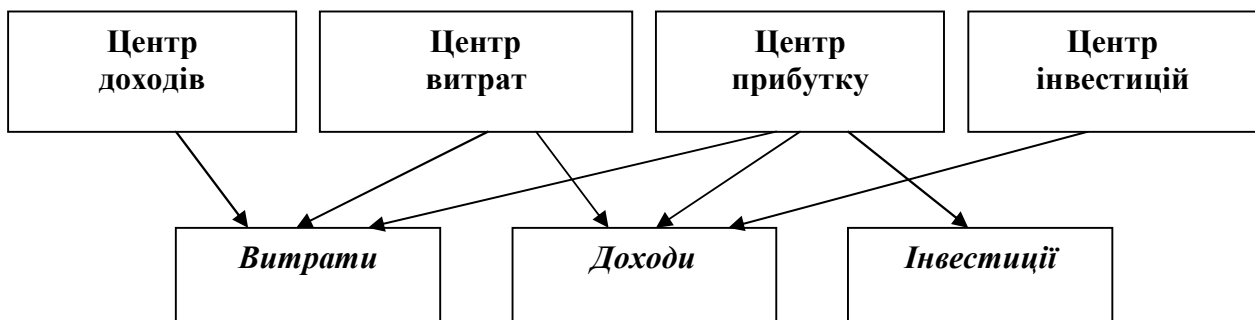

Рис. 13.5. Схема об'єктів відповідальності окремих центрів

Центр витрат – центр відповідальності, керівник якого контролює витрати, але не контролює доходів та інвестицій в активи центру

Рис. 13.6. Поняття центру витрат

Центр технологічних витрат – центр витрат, в якому може бути встановлений оптимальний взаємозв'язок між витратами та результатами діяльності

Рис. 13.7. Поняття центру технологічних витрат

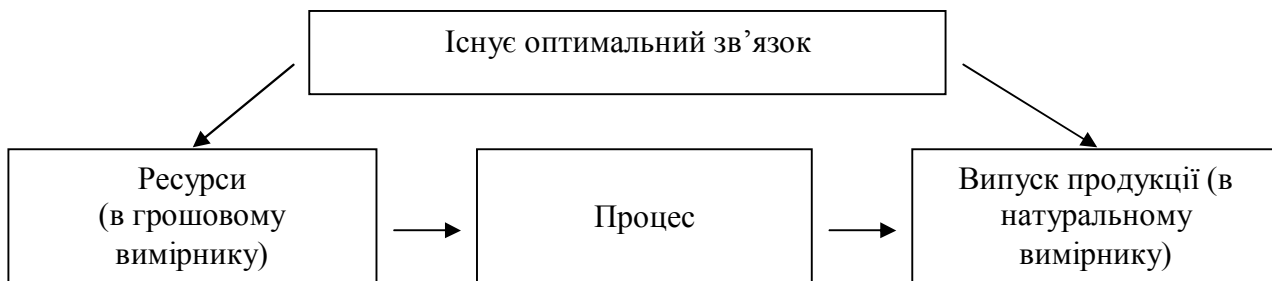

Рис. 13.8. Схема центру технологічних витрат

Центр дискреційних витрат – центр витрат, в якому неможливо визначити оптимальний взаємозв'язок між витратами і результатами діяльності центру.

Рис. 13.9. Поняття центру дискреційних витрат

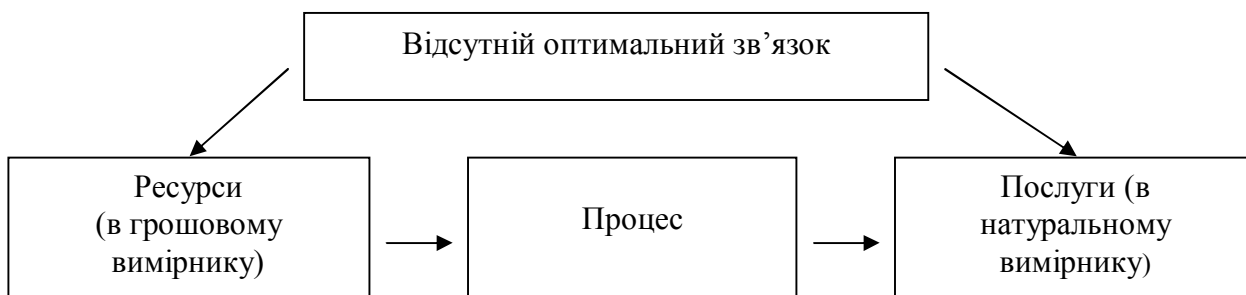

Рис. 13.10. Схема центру дискреційних витрат

Центр доходу – центр відповідальності, керівник якого контролює доходи, але не контролює витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) або придбання товарів, що реалізуються, та інвестиції в активи центру.

Рис. 13.11. Поняття центру доходів

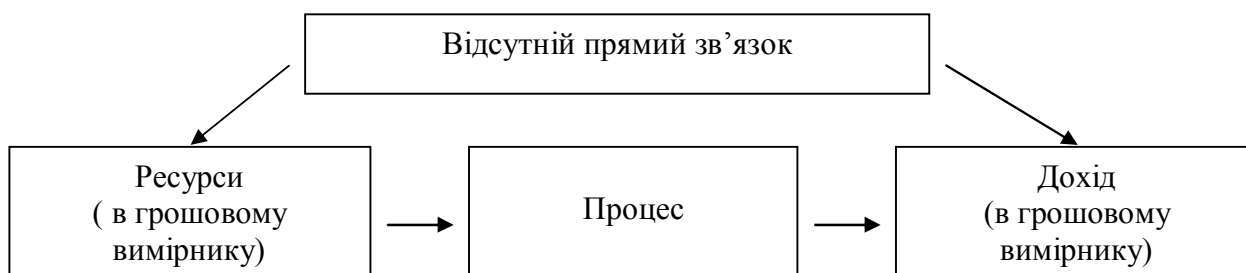

Рис.13.12. Схема центру доходу

Центр прибутку – центр відповідальності, керівник якого контролює витрати і доходи, але не контролює інвестиції в активи центру.

Рис. 13.13. Поняття центру прибутку

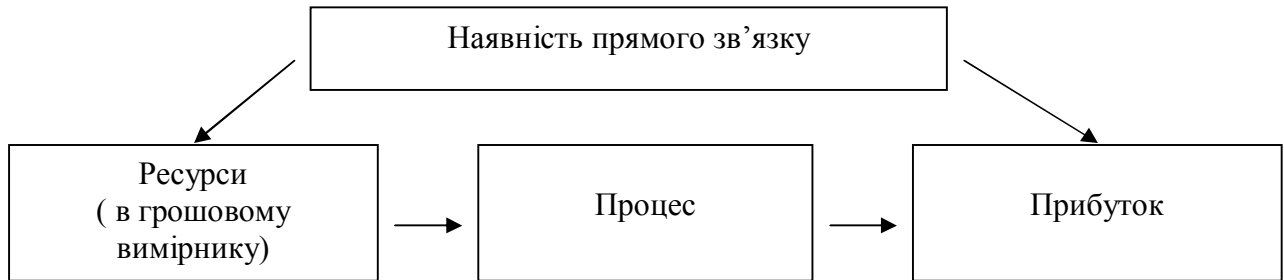

Рис.13.14. Схема центру прибутку

Центр інвестицій – центр відповідальності, керівник якого одночасно контролює витрати, доходи та інвестиції в активи центру.

Рис. 13.15. Поняття центру інвестицій

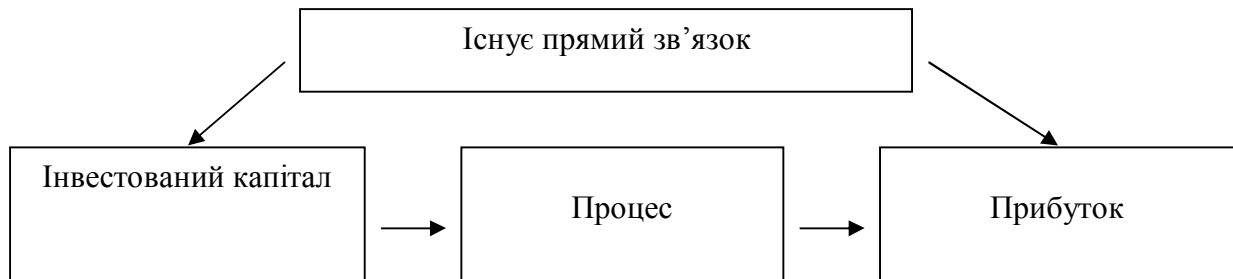

Рис.13.16. Схема центру інвестицій

Центри виникнення витрат – це окремі структурні підрозділи підприємства, у яких можна організувати нормування, планування й облік витрат виробництва з метою спостереження, контролю і управління виробничими витратами, а також оцінки використання виробничих ресурсів.

Рис. 13.17. Поняття центрів виникнення витрат

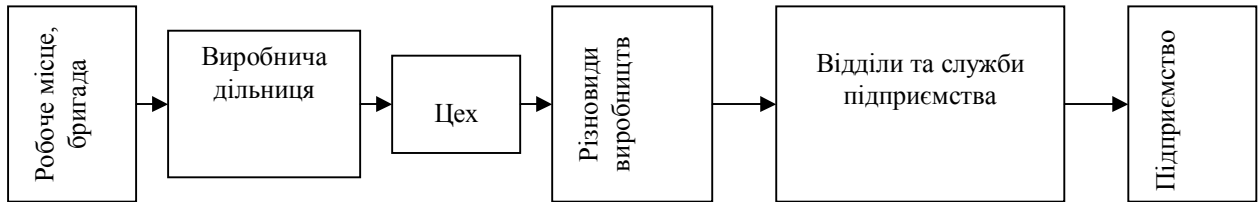

Рис. 13.18. Центри виникнення витрат

Облік відповідальності – система обліку, що забезпечує контроль і оцінку діяльності кожного центру відповідальності.

Рис. 13.19. Поняття обліку відповідальності

Таблиця 13.1

Схема обліку витрат за центрами відповідальності

Показники	Центри відповідальності адміністрації управління, маркетинг тощо	Центри відповідальності допоміжного виробництва	Центри відповідальності основного виробництва		
			1	2	3
Первинні витрати за місцями виникнення	X	X	X	X	X
Розподілення витрат центрів відповідальності адміністрації		X	X	X	X
Розподілення витрат центрів відповідальності допоміжного виробництва			X	X	X
Загальна сума витрат за центрами відповідальності основного виробництва			X	X	X

Центр рентабельності – різновид центра відповідальності, у якому дохід є грошовим вираженням виробленої продукції, витрати – грошове вираження використаних ресурсів, а прибуток – різниця між доходами і витратами.

Рис. 13.20. Поняття центру рентабельності

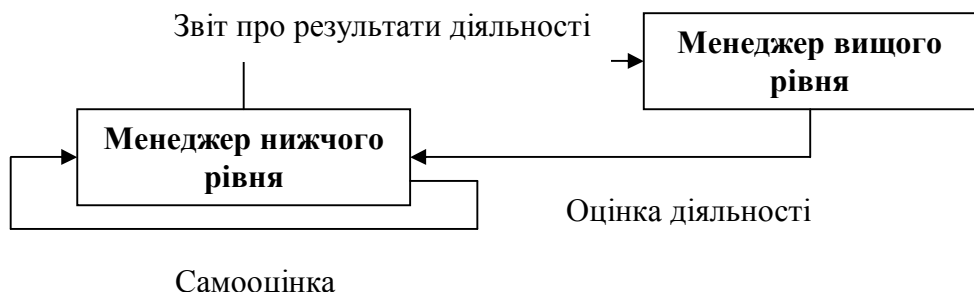

Рис. 13.21. Загальна схема обліку відповідальності

2. Оцінка діяльності центрів витрат, доходу та прибутку

Рис. 13.22.Послідовність оцінки діяльності центрів відповідальності

Таблиця 13.2

Оцінювання результатів діяльності центрів відповідальності

Центри відповідальності	Показники оцінювання
Центр витрат	Виконання виробничої програми за умови дотримання бюджету витрат
Центр доходів	Досягнення планового обсягу реалізації за умови дотримання бюджету витрат
Центр прибутку	Досягнення бюджетного показника прибутку
Центр інвестицій	Досягнення планового показника рентабельності інвестицій

Рис. 13.23. Критерії оцінки діяльності центрів відповідальності

3. Поняття про трансфертне ціноутворення

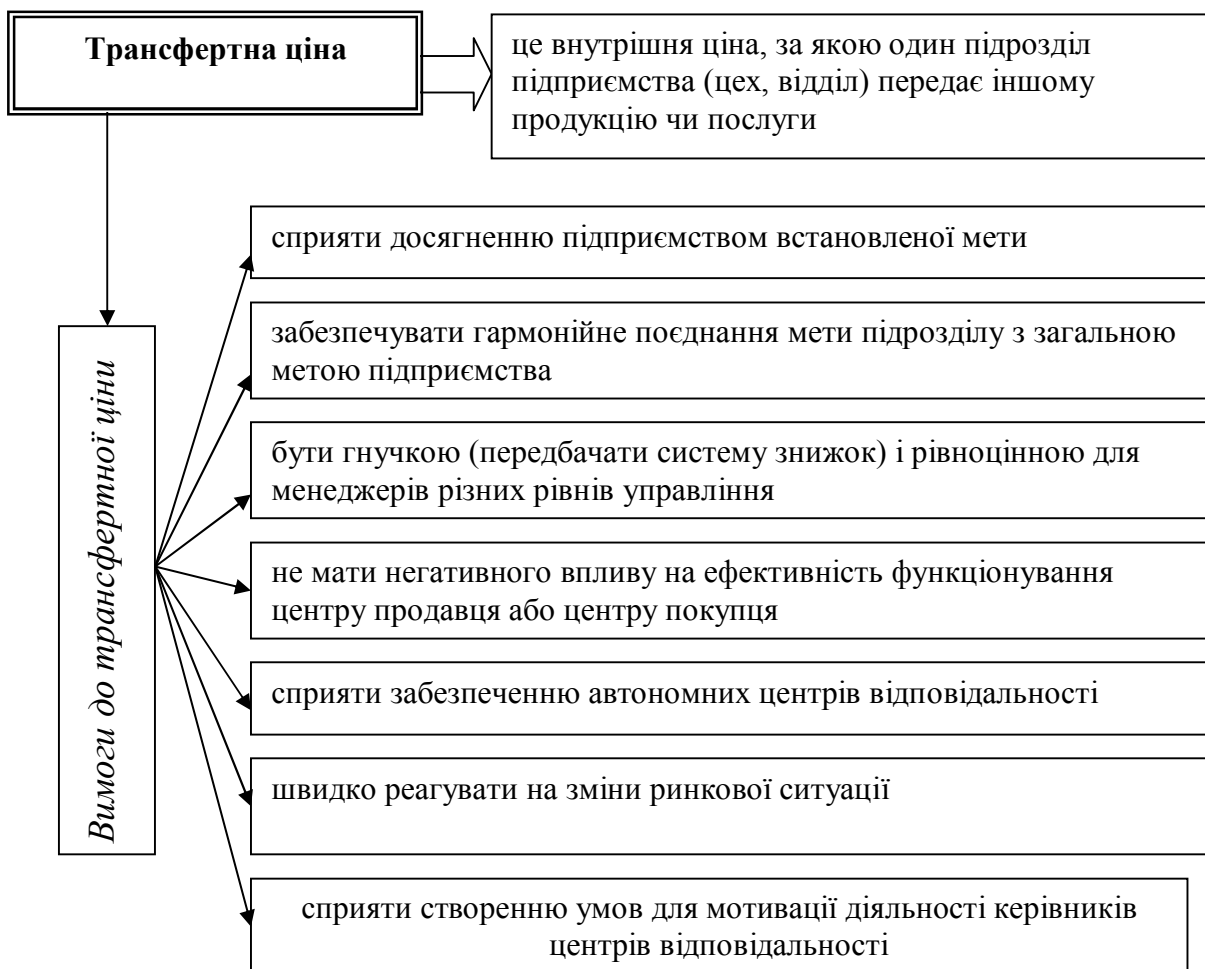

Рис. 13.24. Вимоги до трансфертної ціни

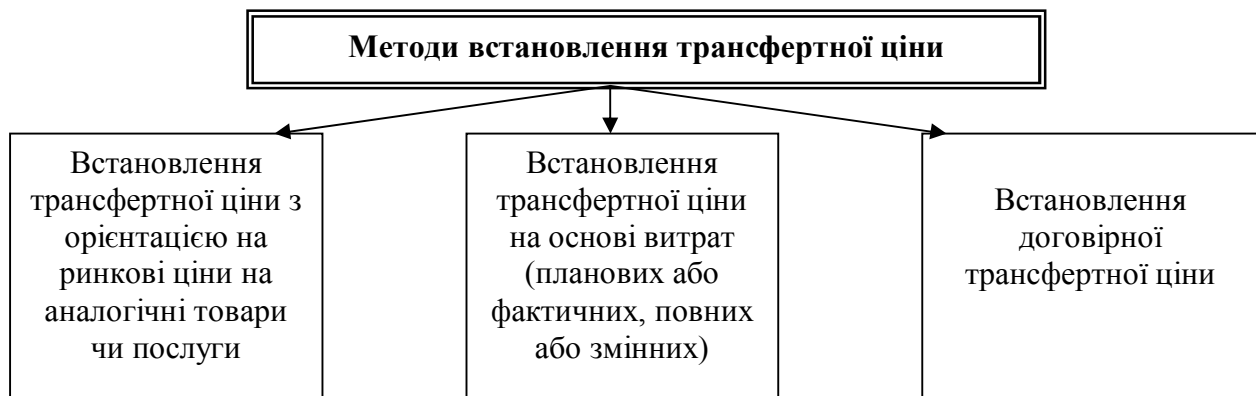

Рис. 13.25. Методи встановлення трансфертної ціни

Контрольні питання для самоперевірки

1. Сутність і види центрів відповідальності.
2. Основні завдання організації обліку за центрами відповідальності.
3. Звітність центрів відповідальності та оцінка результатів їх діяльності.

Тести для самоконтролю

1. Центр відповідальності – це:

- а) центри реалізації продукції;
- б) сфера (сегмент) діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера за показники діяльності, які він контролює;
- в) система контролю витрат.

2. Облік за центрами відповідальності – це:

- а) централізація управління;
- б) система бухгалтерського обліку, яка забезпечує відображення, накопичення, аналіз і представлення інформації про витрати та результати і дає змогу оцінити діяльність окремих центрів відповідальності та їх керівників;
- в) система бухгалтерського обліку, яка забезпечує відображення інформації в централізованій бухгалтерії.

3. Центр відповідальності, керівник якого контролює витрати, але не контролює доходів й інвестицій в активи центру – це:

- а) центр витрат;
- б) центр прибутку;
- в) центр інвестицій.

4. Центр відповідальності, керівник якого контролює витрати й доход, але не контролює інвестицій в активи центру – це:

- а) центр витрат;
- б) центр прибутку;
- в) центр інвестицій.

5. Центр відповідальності, керівник якого одночасно контролює витрати, доходи та інвестиції в активи центру – це:

- а) центр витрат;
- б) центр прибутку;
- в) центр інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України від 22 травня 1997 року №283 “Про оподаткування прибутку підприємств” (зі змінами та доповненнями).
2. Закон України від 17.12.98р. №320 XIV “Про фіксований сільськогосподарський податок”, зі змінами і доповненнями.
3. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” (зі змінами і доповненнями) від 16.07.99р. №996 – XIV.
4. Закон України “Про податок на додану вартість” від 03. 04 97 р. №168/97 ВР зі змінами і доповненнями.
5. Указ Президента України “Про невідкладні заходи про прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 03.12.99р. №1529/98.
6. П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 (із змінами і доповненнями).
7. П(С)БО I “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87.
8. П(С)БО №7 “Основні засоби” (наказ Міністерства фінансів України від 24.04.2000р. №92).
9. П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” (Наказ Міністерства фінансів України ввід 18.10.99р. №2112.)
10. П(С)БО 9 “Запаси” (Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99р. №246).
11. П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” (Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99р. №237).
12. П(С)БО 15 “Дохід” (наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99р. №290).
13. П(С)БО 16 “Витрати” (наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99р. №318).
14. П(С)БО 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва”, затверджене наказом Міністерства фінансів України 25.02 .2000р. №39.
15. Про порядок справляння та обліку фіксованого сільськогосподарського податку: Закон України, затверджений Постановою Верховної Ради України від 23.04.99р. №65 // Урядовий кур’єр. – 1997. – №80.
16. План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99р. №291.
17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99р. №291.
18. Положення про документальне зобов’язання записів у бухгалтерському обліку (наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 1995р. №88).
19. Роз’яснення МФУ від 09.03.2000р. №41-23/41 “Щодо реформування бухгалтерського обліку”.

20. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 2 липня 2001р. №190.
21. Рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 2.02.2001р.
22. Методичні рекомендації з планування обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001р. №132.
23. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів спеціальності 7.050.106 “Облік і аудит” / Ф.Ф. Бутинець, П.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 448с.
24. Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Малюга К.М, Чижевська Л.В. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. Заряд. Проф.. Ф.Ф.Бутинця; 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП “Рута”, 2002. –480 с.
25. Бухгалтерський облік в сільськогосподарстві: Підручник для вузів / П.Я. Хомик, Г.А. Лисий, В.С. Совінський та ін.: За ред. Ю.А. Литвина. – К.: Вища шк. 1993. – 607с.
26. Бухгалтерський облік в сільському господарстві: Підручник для вузів / Ю.Я. Литвин, П.Я. Хомин, В.С. Совінський, М.С. Палюх, В.А. Дерій та ін.: За ред. Ю.Я. Литвина. – 2-е вид., перер. і доп. – Тернопіль: Чарівниця, 1995. – 824с.
27. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник / за ред. Проф. М. Ф. Огійчука. –К.: Аграрна освіта, 2001. – 605с.
28. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах / за ред. Соблука П.Т. Масаковського В.Б. – К.: Урожай, 1998. – 16с.
29. Васькин Ф.И., Степаненко Е.И. Первичный учёт продукции сельского хозяйства // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. - №6. – 1998. – С. 17.
30. Войтенко Т. Облік у виробництві // Податки. Бухгалтерський облік. – 2000. - №1. – С. 49-51.
31. Гайдар З. Визначення собівартості продукції тваринництва на сільськогосподарських підприємствах // Все про бухгалтерський облік. – 1999. - №121. – С.13-16.
32. Голов С. Пархоменко В. Новий План рахунків: побудова і застосування // Бухгалтерський облік і аудит. – №1. – 2000. – С.65-95.
33. Голов С. Проблеми та перспективи реформування бухгалтерського обліку в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – №11. – С.15 - 23.
34. Голов С. Управлінський облік: Концепція і організація // Бухгалтерський облік і аудит. – №4. – 1997. – С.11.

35. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.
36. Добикіна Е.К., Ровенська В.В., Рижиков В.С., Управлінський облік в оперативній діяльності підприємства. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей заочної форми навчання і слухачів системи виробничо-економічної підготовки кадрів. – К.: Видавничий Дім “Слово2, 2005. – 272.
37. Зінов’єва О. Облік витрат на виробництво продукції // Все про бухгалтерський облік. – 2000. - №4. – С. 48-52..
38. Зубрицька І Облік витрат на виробництво продукції // Все про бухгалтерський облік. – 2000. – №25. – С. 4-11.
39. Кислиця Н.Г. Управлінський облік: реальність і тенденція розвитку // фінанси України. – 2000. – №1. – С. 47-51.
40. Кіндрацька Л.М. Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні. – 2000. - №1. С. 29-35.
41. Кляцький М. Журнально – ордерна форма бухгалтерського обліку за умов нової облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. - №9. – С. 52 – 55.
42. Лавріненко Л., Леонова О. Бухгалтерський облік та фінансова звітність у фермерських господарствах // Баланс – Агро. – 2001р. - №5. – С. 28-28.
43. Литвин Ю.Я., Олійник В.М. Прогресивні методи обліку витрат на виробництво / вітчизняні та зарубіжні/. - Тернопіль: “Збруч”. - С. 15-23.
44. Лень В.С. Управлінський облік: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 287с. – (Вища освіта ХХІ століття).
45. Матвієць С. Витрати майбутніх періодів // Баланс-Агро. – 2001. - №4. – С. 56-58.
46. Матвієць С. Облік витрат суб’єктами малого підприємництва в сільському господарстві // Баланс – Агро. – 2001р. - №6. – С. 48-53.
47. Облік в сільськогосподарських підприємствах за національними стандартами. Авторський колектив: Дудка К.П., Жук В.М., Жук Н.Л., Канцуров О.О., Кірейцев Г.Г., Кононенко Т.В. та ін. – К., 2000.
48. Огійчук М.Ф. та ін. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник / за ред. Проф. М.Ф. Огійчука, - К.: Аграрна освіта, 2001. – 605с.
49. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”/ Ф.Ф.Бутинець, О.В.Олійник, М.М.Шигун, С.М.Шулепова; 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2001.-576 с.
50. Пархоменко В. Бухгалтерський облік фінансових витрат // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 10. – С. 3-6
51. Петренко С.Н. Контролинг: Учебное пособие.- К.: Ника-Центр, Єльга, 2004.-328 с.
52. Правдюк Н.Л., Кривий П.П. Виробничі витрати та їх місце в українському обліку // Економіка АПК. - №4. – 1999. – С. 45.
53. Правдюк Н.Л. Вплив особливостей аграрного виробництва на побудову інформаційної системи // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 68-73.

54. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – Тернопіль: Економічна думка. – 1999.-421 с.
55. Сопков В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 260с.
56. Стоян В.І. Аспекти формування та обліку прямих витрат // Фінанси України. – 1999.- №11.- С.17-20.
57. Сук Л.К. Відображення витрат в обліку та звітності // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2000.- №5.- С.32-38.
58. Сук П. Облік витрат діяльності // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. – № 14. – С. 2-3
59. Сук П.Л., Криворот О.Г. Облік загальнопромислових витрат та їх розподіл в сільськогосподарських підприємствах // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 8. – С. 88-92
60. Сук Л. Облік витрат на біологічні перетворення поточних біологічних активів рослинництва // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2007. – № 10. – С. 34-46
61. Сук Л. Облік витрат на біологічні перетворення поточних біологічних активів тваринництва // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2007. – № 12. – С. 43-51
62. Сухарський В.С. Економічний словник-довідник.-Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2002. – 328 с.
63. Твердомед А. Доходы и расходы в новом бухгалтерском учёте // Весник бухгалтера и аудитора Украины. –2000. - № 2. – С.12 – 18.
64. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студ. вищ. навч. закл. екон. спец.- 5-е вид., допов. й переробл.- К.: А.С.К., 2000.- 784 с.
65. Ткаченко Н. Формування виробничої собівартості продукції, незавершеного виробництва, рентабельності та визначення ціни продажу // Баланс.- 2001.- №6.- С.29-35.
66. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ,2002.- 656 с.
67. Череп А.В. Проблеми обліку і аналізу адміністративних витрат // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 9. – С. 68-72
68. Ярмоленко В.П. Собівартість – об'єктивна економічна категорія // Бухгалтерія в сільському господарстві.- 2000.- №8.- С.8-13.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Правдюк Наталія Леонідівна
Бурко Катерина Володимирівна
Лепетан Інна Михайлівна

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК
у схемах і таблицях

Навчальний посібник

Ум.-друк. арк. _____. Формат А5. Зам. № _____.

Обчислювальний центр
Вінницького державного аграрного університету
21008, Вінницький р-н, с. Агрономічне, вул. Сонячна, 3